

การใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา
อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา
อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

USING THE ALTERNATIVE MONEY FOR MANUFACTURING IN COMMUNITY : A
CASE STUDY OF AGRICULTURAL DEMONSTRATION CENTER, THA SAO
SUB-DISTRICT, SAI YOK DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF BUSINESS ADMINISTRATION

Program of Entrepreneurship

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง " การใช้เงินตราทางเลือก
เพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาริตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัด
กาญจนบุรี " เสนอโดย นายนฤเทพ กลิ่นสมิทธิ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัทสนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
อาจารย์ ดร.กฤษณา พ็ชรวานิช

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์พรชัย ทาพปัญญา)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.อัฐธมา นิลนพคุณ)

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.กฤษณา พ็ชรวานิช)

...../...../.....

52602716 : สาขาวิชาการประกอบการ

คำสำคัญ : เงินตราทางเลือก / คุปองชุมชน

นฤเทพ กลิ่นสมิทธิ : การใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์
สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
: อ.ดร.กฤษฎา พัชรานิช. 116 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้ระบบเงินตราทาง
เลือก ประโยชน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน รูปแบบ
ของคุปองชุมชน และศึกษาผลการดำเนินการ กระบวนการ ปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้นของเงินตรา
ทางเลือก ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกของศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอ
ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 463 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรยามานะ ที่
ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้จำนวนทั้งสิ้น 215 คน

ผลการวิจัยพบว่า ระบบเงินตราทางเลือกเป็นระบบแลกเปลี่ยนในท้องถิ่น ที่มีใช้มานาน
แล้วในต่างประเทศ ในปัจจุบันมีการใช้ระบบเงินตราทางเลือกในรูปแบบต่างๆ 1,900 ระบบทั่วโลก
เช่น ไทแองกวิส หลาลือคในประเทศเม็กซิโก ระบบจัตในประเทศญี่ปุ่น เครดิโตในประเทศอาร์
เจนตินา และบุญคุณุมในประเทศไทย ระบบเงินตราทางเลือกถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือที่
จะลดภาระหนี้สินจากภายนอก และใช้เป็นทางออกของความพยายามของชุมชนที่จะพึ่งตนเอง เพื่อ
สร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน การทดลองใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบของคุปอง
ชุมชนเพื่อการผลิตในชุมชน ตำบลท่าเสา พบว่าเหตุผลที่ตัดสินใจใช้คุปองชุมชนมากที่สุด คือ ช่วย
ประหยัดเงินบาทและมีเงินออมเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 85.12 ทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขาย
เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 56.28 ในเดือนแรกเกิดการหมุนเวียนของคุปองทั้งหมดจำนวน 273 ครั้ง และ
ในเดือนสุดท้ายเกิดการหมุนเวียนของคุปองสูงขึ้นเป็นจำนวน 534 ครั้ง การทดลองใช้เงินตราทาง
เลือกในรูปแบบของคุปองชุมชนเพื่อการผลิตในชุมชน ตำบลท่าเสา ถึงแม้จะเป็นเรื่องใหม่และเป็น
ครั้งแรกของประเทศไทยที่ถูกนำมาใช้โดยร้านค้าชุมชน ความตั้งใจและการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ
ของผู้นำชุมชนและสมาชิกร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา กำหนดทิศทางของการใช้คุปองชุมชนให้
สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นไปได้เหมาะสมกับชุมชน และสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้
กับชุมชน ทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และเป็นการสร้างความยั่งยืนของชุมชน

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ .....

52602716 : MAJOR : ENTREPRENEURSHIP

KEY WORDS : ALTERNATIVE MONEY / COMMUNITY COUPON

NARUETEP KLINSMITTH : USING THE ALTERNATIVE MONEY FOR MANUFACTURING IN COMMUNITY : A CASE STUDY OF AGRICULTURAL DEMONSTRATION CENTER, THA SAO SUB-DISTRICT, SAI YOK DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE. THESIS ADVISOR : KRISADA PACHRAVANICH, Ph.D. 116 pp.

The objective of this research was to study the history of the use of Alternative money system, factors and benefits affecting to the decision making to use the above system in order to be a means of manufacturing in the community and to study the results, processes, problem, and obstacles encountered along the way. The sample group for this research is the members of the agricultural demonstration center, Tha Sao sub-district, Sai Yok district, Kanchanaburi province, totaling 463 persons. The determination of the sample utilized the process of Yamane with the confident level of 95%. The total number of sample is 215 persons.

The research results were found that the Alternative Money system had been in use abroad for a long time already. Presently there were more than 1,900 systems worldwide. such as Tianguis Tlaloc in Mexico, WAT-System in Japan, Credito in Argentina and Boon Gud Chum in Thailand. Alternative Money system had been used as a tool to reduce the external debt burden and also as a means in the endeavor for rural community to become self-sufficient and to strengthen the community economy. The trial of using alternative money such as coupon for manufacture in community in Tha Sao Sub-district, it was found that the most reason for choosing community coupon was that it helped save the conventional money (Baht) and increased the saving 85.12 % and the next was that it help increase sales of the products within the community 56.28 %. The first month of the total rotation of coupon 273 times and last month rotation of the coupon amount is 534 times higher. The experiment of Alternative money system of manufacturing in the Tha Sao community. Although it is new and first time in Thailand to be used by community, Commitment and involvement think part of the community leaders and members of the community. Define the use of coupons community lifestyle that is consistent with the community and can add strength to the community. Makes self-reliance and community and create a sustainable community.

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

Department of Entrepreneurship

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2010

Student's signature .....

Thesis Advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลงไปได้ด้วยดี โดยการได้รับความช่วยเหลือและความอนุเคราะห์จากบุคคลเหล่านี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.กฤษฎา พัชรวานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นผู้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง รวมทั้งให้ความเอาใจใส่ติดตามผลงานอย่างใกล้ชิด

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ พรชัย เทพปัญญา เป็นผู้ให้คำแนะนำ การใช้แบบสอบถาม เครื่องมือทางสถิติ และให้ความรู้ทางด้านทฤษฎีทางสถิติสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อภิญญา นิลนพคุณ เป็นผู้ให้คำแนะนำการใช้แบบสอบถามสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คุณวิจิตร แก้วจิตคงทอง ประธานคณะกรรมการ บริหารจัดการศูนย์
สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา คุณพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง รองประธานคณะกรรมการ
บริหารจัดการศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา และคณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์
สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา ตลอดจนสมาชิกศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน
ตำบลท่าเสา ทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือให้ข้อมูลวิจัยและตอบแบบสอบถามการทำวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่คอยเป็นแรงผลักดัน ภรรยาและ
บุตรสาวที่ให้ความรัก ความห่วงใย และเป็นกำลังใจ สนับสนุน ส่งเสริมในทุกๆด้านแก่ผู้วิจัยตั้งแต่
เริ่มต้น จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
นิยามคำศัพท์	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดและความหมายของเงิน	8
ทฤษฎีการเงิน	15
ทฤษฎีอุปสงค์เงินของสำนักคลาสสิก	17
แนวคิดระบบเงินตราทางเลือก	20
แนวคิดรูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน	30
แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนต้นแบบ ตำบลท่าเสา อำเภอไชโย จังหวัดกาญจนบุรี ..	44
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	49
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	53
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	53
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	55
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57
การวิเคราะห์ข้อมูล	57

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา	59
ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ.....	63
ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือก	64
การวิเคราะห์การหมุนเวียนการใช้เงินตราทางเลือก.....	65
การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ในการใช้เงินตราทางเลือก.....	69
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	72
สรุปผลการวิจัย.....	72
การอภิปรายผล	74
ปัญหาที่พบในการวิจัย.....	79
ข้อเสนอแนะ.....	79
บรรณานุกรม.....	80
ภาคผนวก	82
ภาคผนวก ก ภาพแสดงการประชาสัมพันธ์โครงการ	83
ภาคผนวก ข ภาพแสดงสถานที่ตั้งของศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน	86
ภาคผนวก ค ภาพแสดงคู่มือการใช้งานคู่มือชุมชนท่าเสา.....	88
ภาคผนวก ง ภาพศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน	91
ภาคผนวก จ แบบสอบถามของงานวิจัย	93
ภาคผนวก ฉ ผลการวิเคราะห์คุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	99
ภาคผนวก ช ตัวอย่างคู่มือชุมชนที่ใช้ในการวิจัย	103
ภาคผนวก ซ ผลงานวิจัยที่ได้รับเผยแพร่ในการประชุมวิชาการระดับชาติ.....	107
ประวัติผู้วิจัย	116

ผลงานวิจัยนี้จัดทำขึ้นโดยศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ระบบเงินตราทางเลือก กลุ่มเยาวชนฮักต้นน้ำชี.....	39
2	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำแนกขอบเขตการปกครองตามพื้นที่ของหมู่บ้าน	55
3	แสดงระยะเวลาการดำเนินการวิจัย	58
4	แสดงร้อยละของอายุจำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง	59
5	แสดงร้อยละของพื้นที่อยู่อาศัยจำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง	60
6	แสดงร้อยละของอายุจำแนกตามสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง	61
7	แสดงร้อยละของระดับการศึกษาจำแนกตามอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง.....	61
8	แสดงร้อยละของอาชีพจำแนกตามรายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง.....	62
9	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ	63
10	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน	64
11	แสดงจำนวนคูปองทั้งหมดที่ใช้หมุนเวียนในระยะเวลา 3 เดือน.....	65
12	แสดงการหมุนเวียนของการใช้คูปองชุมชนในช่วงเดือนที่หนึ่งกับเดือนที่สอง.....	66
13	แสดงการหมุนเวียนของการใช้คูปองชุมชนในช่วงเดือนที่สองกับเดือนที่สาม	67
14	แสดงการหมุนเวียนของการใช้คูปองชุมชนในช่วงเดือนที่หนึ่งกับเดือนที่สาม.....	67
15	แสดงจำนวนคูปองทั้งหมดที่ได้รับคืนและไม่ได้รับคืนหลังจากสิ้นสุดโครงการ	68
16	แสดงผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการคูปองชุมชน	69
17	แสดงผลการวิเคราะห์เหตุผลที่ตัดสินใจใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบคูปองชุมชน ..	70
18	แสดงผลการวิเคราะห์ข้อควรปรับปรุงในการใช้เงินตราทางเลือก	70
19	แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาการใช้เงินตราทางเลือก.....	71
20	แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินในเดือนแรก	76
21	แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินในเดือนที่สอง	77
22	แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินในเดือนที่สาม	78

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2	การทำงานของทฤษฎีและนโยบายการเงิน	15
3	ระบบบัญชีชุมชน จ.ยโสธร.....	38
4	การแลกเปลี่ยนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เมืองปราสาท จ.นครราชสีมา	41
5	การแลกเปลี่ยนภายในกลุ่มทอผ้าวังทอง จ.สุพรรณบุรี	43
6	การแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนกลุ่มทอผ้าวังทอง จ.สุพรรณบุรี.....	44
7	การดำเนินงานของศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค.....	45
8	การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการ ตำบลท่าเสา.....	47
9	การดำเนินงานของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ-โคขุน ตำบลท่าเสา.....	48
10	ข้อความบนป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์โครงการ	84
11	ตำแหน่งการติดป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์โครงการบริเวณด้านหน้าร้านค้าชุมชน	84
12	ปกด้านหน้าและด้านหลังของใบปลิวสำหรับประชาสัมพันธ์โครงการ.....	85
13	ด้านในของใบปลิวสำหรับประชาสัมพันธ์โครงการ	85
14	แผนที่แสดงสถานที่ตั้งศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน	87
15	ด้านหน้าของกลุ่มมีการใช้งานคู่มือชุมชนท่าเสา.....	89
16	ด้านหลังของกลุ่มมีการใช้งานคู่มือชุมชนท่าเสา.....	90
17	บริเวณด้านหน้าร้านค้าชุมชนที่ใช้วางสินค้าที่สมาชิกนำมาฝากขาย.....	92
18	สินค้าที่สมาชิกร้านค้าชุมชนนำมาฝากขาย.....	92
19	ด้านหน้าของคู่มือชุมชน ที่มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดราคา 5 บาท.....	104
20	ด้านหลังของคู่มือชุมชน ที่มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดราคา 10 บาท.....	104
21	ด้านหน้าของคู่มือชุมชน ที่มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดราคา 20 บาท.....	105
22	ด้านหลังของคู่มือชุมชน ที่มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดราคา 30 บาท.....	105
23	ด้านหลังของคู่มือชุมชน ที่ผ่านการใช้งาน.....	106

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“เงิน” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Money ซึ่งแผลงมาจากภาษาละตินว่า Moneta ซึ่งเป็นชื่อของจูโนโมเนต้า มารดาแห่งสวรรค์ (นวรรณ์ เลขะกุล 2547 : 115) ตามประวัติศาสตร์ชาวโรมันได้ใช้วิหารของจูโนโมเนต้า เป็นสถานที่ในการผลิตเงินตราของตน (นวรรณ์ เลขะกุล 2547 : 115) จึงมีคำเรียกขานเหรียญกษาปณ์ของตนว่า จูโนโมเนต้า (นวรรณ์ เลขะกุล 2547 : 115) นักเศรษฐศาสตร์หลายท่านได้ให้คำจำกัดความของเงินไว้ อาทิ ฮูม ได้ให้คำจำกัดความของเงินว่า “เงินเป็นเครื่องมือซึ่งทุกคนต่างเห็นชอบร่วมกันว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ในการแลกเปลี่ยนสินค้าชนิดหนึ่งกับสินค้าชนิดอื่นๆ” (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 13) ฮาร์ตและคิเนน ได้ให้คำจำกัดความของเงินว่า “เงินเป็นทรัพย์สินที่เจ้าของ สามารถใช้ชำระหนี้สินค่าจำนวนใดจำนวนหนึ่งได้อย่างแน่นอน โดยไม่ล่าช้า ถึงแม้ว่าจะเป็นความคิดต่อกับผู้ที่ตนไม่รู้จัก” (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 13) โรเบิร์ตสัน ได้ให้คำจำกัดความของเงินว่า “เงินคือสิ่งที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในการชำระสินค้าหรือในการปลดปล่อยพันธะทางธุรกิจอย่างอื่นๆ” (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 13)

“เงินตราทางเลือก” เป็นระบบแลกเปลี่ยนในท้องถิ่น ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (ลีตาร์ 2547 : 267) เงินตราทางเลือกได้ถูกนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีใช้มานานแล้วในต่างประเทศ เช่น ระบบโทมดอลลาร์ ระบบอิตาลาอาวาร์ ระบบฟือเอินในสหรัฐอเมริกา ระบบคิวริทิบาในบราซิล ระบบทาลาลอกในเม็กซิโกหรือระบบเครดิตลงกระดาษที่สูงอายุในญี่ปุ่น เป็นต้น (ลีตาร์ 2547 : 267) ระบบเงินตราทางเลือกสามารถใช้แก้ไขปัญหาใหม่ๆที่เกิดขึ้น ที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ภายใต้ระบบเงินตราที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน (ลีตาร์ 2547 : 267) อีกทั้งเงินตราทางเลือก ถูกกำหนดให้มีจำนวนเพียงพอกับความต้องการ ซึ่งต่างจากเงินตราประจำชาติที่มีจำกัด (ลีตาร์ 2547 : 267) ปัจจุบันมีการใช้ระบบเงินตราทางเลือก ในรูปแบบต่างๆอยู่ ประมาณ 1,900 ระบบทั่วโลก (ลีตาร์ 2547 : 267) ส่วนใหญ่เพื่อใช้แก้ไขปัญหาการว่างงานที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นเป็นหลักและเป็นการใช้โดยภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่ (ลีตาร์ 2547 : 267)

ส่วนภาครัฐซึ่งเป็นรัฐบาลท้องถิ่นได้เริ่มมีการใช้ที่เมืองเวอร์เกิล ประเทศออสเตรีย เมื่อนายมิกาเอล อุนเทอร์กูเกิน แบร์เกิน ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีของเมือง (ลีตาร์ 2547 : 267) ในเมืองมิกนอว่างงานอยู่จำนวนหนึ่ง บางครอบครัวไม่มีเงินเลย แต่นายกเทศมนตรีมีโครงการที่ต้อง

ทำมาจกมาย (ลีตาร์ 2547 : 267) เช่น ทำฝิวถนนวนใหม่ ทำระบบส่งประปาให้คนทั้งเมือง ปลุกต้นไม้ตามถนน เขามีประชาชนที่พร้อมช่วยลงมือทำงานให้ แต่ปัญหาคือมีงบประมาณเพียง 40,000 ซิลลิ่ง ในธนาคาร (ลีตาร์ 2547 : 267) ซึ่งเป็นเงินจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับงานที่อยากทำ เขาจึงตัดสินใจนำเงิน 40,000 ซิลลิ่ง (ลีตาร์ 2547 : 267) ไปฝากกับธนาคารออมสินเพื่อเป็นหลักประกันในการออกคูปองแสดมปีของเมือง และจ่ายคูปองแสดมปีในการเริ่มโครงการแรก (ลีตาร์ 2547 : 267) เนื่องจากแสดมปีต้องใช้ทุกเดือน ทุกคนซึ่งได้รับค่าจ้างเป็นแสดมปีจึงรีบนำออกมาหมุนเวียนจับจ่าย ทำให้เกิดการจ้างงานต่อไป (ลีตาร์ 2547 : 267) เมืองเวอร์เกิล เป็นเมืองเดียวในออสเตรเลียที่สามารถลดจำนวนคนตกงาน ซึ่งขณะนั้นเกิดขึ้นทั่วทุกหนทุกแห่ง (ลีตาร์ 2547 : 267)

เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในทวีปและในโลก ที่การเกิดขึ้นของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศไทย เป็นผลมาจากการประสบกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 62) ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในหลายมิติทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 632) และหลายระดับทั้งในเศรษฐกิจระดับประเทศ และต่อวิถีเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 62-63) เป็นสาเหตุให้กลุ่มบุคคลจากหลายฝ่าย ประกอบด้วย ชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศร่วมมือกันในการหาแนวทางการแก้ปัญหา (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 63) การกลับไปสำรวจวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ที่เป็นพื้นฐานในสังคมไทย (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 63) จึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดแนวทางการพึ่งตนเองของชุมชน (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 63) ทำให้เกิดการหมุนเวียนของทุนและทรัพยากรภายในชุมชน (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 63) เป็นการลดการไหลออกของทรัพยากรท้องถิ่น และเป็นการกระตุ้นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน (LDI) (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 63) จากนั้นได้มีการพัฒนาระบบเงินตราชุมชนขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาการไหลออกของเงินบาท (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 63) พร้อมทั้งแก้ไขปัญหา การขึ้น-ลงของค่าเงินบาทที่ถูกกำหนดจากตลาดและปัจจัยภายนอก (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 63) โดยการลดการเชื่อมโยง (de-link) ระหว่างตลาดภายนอกและเศรษฐกิจในชุมชนออกจากกัน (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 63) เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้มากที่สุด (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 63)

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2543 โครงการระบบเงินตราชุมชนภายใต้ความร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย กับหน่วยงานอาสาสมัครแคนาดา (CUSO) และหน่วยงานอาสาสมัครอังกฤษ (VSO) โดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิญี่ปุ่น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนุกูล ชูชุกี 2547 : 2) ให้ชาวบ้านห้าหมู่บ้าน ในอำเภอคุศุม จังหวัดยโสธร ใช้เงินตราชุมชน ซึ่งเรียกว่า

“เบี้ยกุดชุม” ในการแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 2) จุดประสงค์สำคัญ คือ การสร้างระบบแลกเปลี่ยนเพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนและการผลิตทรัพยากรภายในชุมชน (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 2) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกสามารถออมเงินบาทเพิ่มมากขึ้นเป็นการลดภาระหนี้สินที่มีต่อภายนอก (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 2) และเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในชุมชน (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 2) เบี้ยกุดชุมอยู่ในรูปแบบของเงินกระดาษ (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 2) เป็นเงินตราชุมชนที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รวมถึงการผลิตได้ในกลุ่มของสมาชิกเท่านั้น (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 2-3) การใช้เบี้ยกุดชุมนั้น ใช้วิธีการแบบผสมโดยการใช้ควบคู่กับเงินบาท สัดส่วนจะเป็นเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับการตกลงหรือความพึงพอใจของสมาชิกผู้ใช้เบี้ย (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) เงินบาทที่เหลือสามารถเก็บออมไว้หรือนำไปซื้อสินค้าหรือสิ่งของจากชุมชนภายนอกที่จำเป็น แต่ไม่สามารถผลิตภายในชุมชนได้ (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) เบี้ยกุดชุมที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) มีการจำกัดการใช้เฉพาะแลกเปลี่ยนสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชน คือ ผลิตผลทางการเกษตร อาหารแปรรูป ผลผลิตจากโรงสีข้าวรักษ์ธรรมชาติ สินค้าหัตถกรรม หรือยาสมุนไพรต่าง ๆ เท่านั้น (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) แต่เบี้ยกุดชุมใช้ได้ไม่นานก็ถูกทางภาครัฐเข้ามาตรวจสอบเพราะว่ามีการผลิตเงินตราขึ้นใช้เอง (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) ธนาคารแห่งประเทศไทยวินิจฉัยว่า การใช้เบี้ยกุดชุมเข้าข่ายละเมิด มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 2) ได้บัญญัติห้ามผู้ใดทำ จำหน่าย ใช้ หรือนำออกใช้ ซึ่งวัตถุหรือเครื่องหมายใดๆ แทนเงินตรา เว้นแต่จะได้รับอนุญาต (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 2) และห้ามใช้คำว่า “เบี้ยกุดชุม” ต่อมาจึงใช้คำว่า “บุญกุดชุม” แทน (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) ภายหลังบุญกุดชุมสามารถนำกลับมาใช้ได้ (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) โดยเฉพาะภายในห้าหมู่บ้านเท่านั้น ได้แก่ หมู่บ้านสันติสุข โสภณมุนี ท่าลาด กุดหิน และโลกกลาง อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) ตามคำสั่งทางปกครอง ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการการปกครอง พ.ศ. 2539 (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) ในการพิจารณากำหนดขอบเขตและเงื่อนไขดังกล่าว (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) แต่คงจะเป็นการดีกว่าถ้าภาครัฐยอมรับใน “สิทธิชุมชน” และไม่ต้องขออนุญาตเป็นกรณีๆ ไป (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3) トラบเท่าที่เงื่อนไขของการใช้เงินตราชุมชนอยู่ในขอบเขตที่เป็นไปเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนโดยแท้ (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 3)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น การใช้เงินตราประจำชาติหรือเงินบาทมาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังมีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือ ในกรณีที่ชุมชนมีสินค้าและบริการที่จะแลกเปลี่ยนกันแต่ขาดแคลนเงินบาทในชุมชน ทำให้ไม่สามารถจะแลกเปลี่ยน

กัน ได้ (มานิดา คอยระงับ 2543 : 11) อีกประการหนึ่งคือ เงินบาทสะดวกต่อการไหลออกจากชุมชน (มานิดา คอยระงับ 2543 : 11) นอกจากนี้ เงินบาทยังถูกกำหนดจากปัจจัยภายนอก เช่น สถานการณ์การเงินระดับโลกหรือการเก็งกำไรค่าเงิน (มานิดา คอยระงับ 2543 : 11) เพราะฉะนั้นเงินตราประจำชาติหรือเงินบาทที่ไหลเวียนอยู่ในชุมชนจะมีค่าขึ้นหรือลงนั้น อยู่นอกเหนือการควบคุมของชุมชน (มานิดา คอยระงับ 2543 : 11) ดังนั้นชุมชน จำเป็นต้องสร้างเครื่องมือที่ทำให้ระบบการแลกเปลี่ยนในชุมชนนำไปสู่การพึ่งตนเอง นั่นคือ ระบบเงินตราชุมชน (มานิดา คอยระงับ 2543 : 11) ซึ่งเป็น การตกลงร่วมกันของชุมชนในการใช้เงินตราทางเลือก มาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เช่น การซื้อสินค้าและบริการ รวมถึงการผลิตสินค้าเพื่อมาจำหน่ายในชุมชน ซึ่งช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนเงินตราประจำชาติ ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ความต้องการและความสามารถในการผลิตของสมาชิกในชุมชน เมื่อสมาชิกทราบถึงความต้องการแล้วจะกระตุ้นให้เกิดการผลิตที่หลากหลาย เกิดการสร้างงานภายในชุมชน สร้างบุคลากรของกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการภายในชุมชน สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกภายในชุมชน พี่นุชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะส่งผลดีต่อทางด้านระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม เพราะว่าชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้ระบบเงินตราทางเลือก
- 2.2 ศึกษารูปแบบและประโยชน์การใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน
- 2.3 ศึกษาการหมุนเวียนของระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน
- 2.4 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ดังนี้

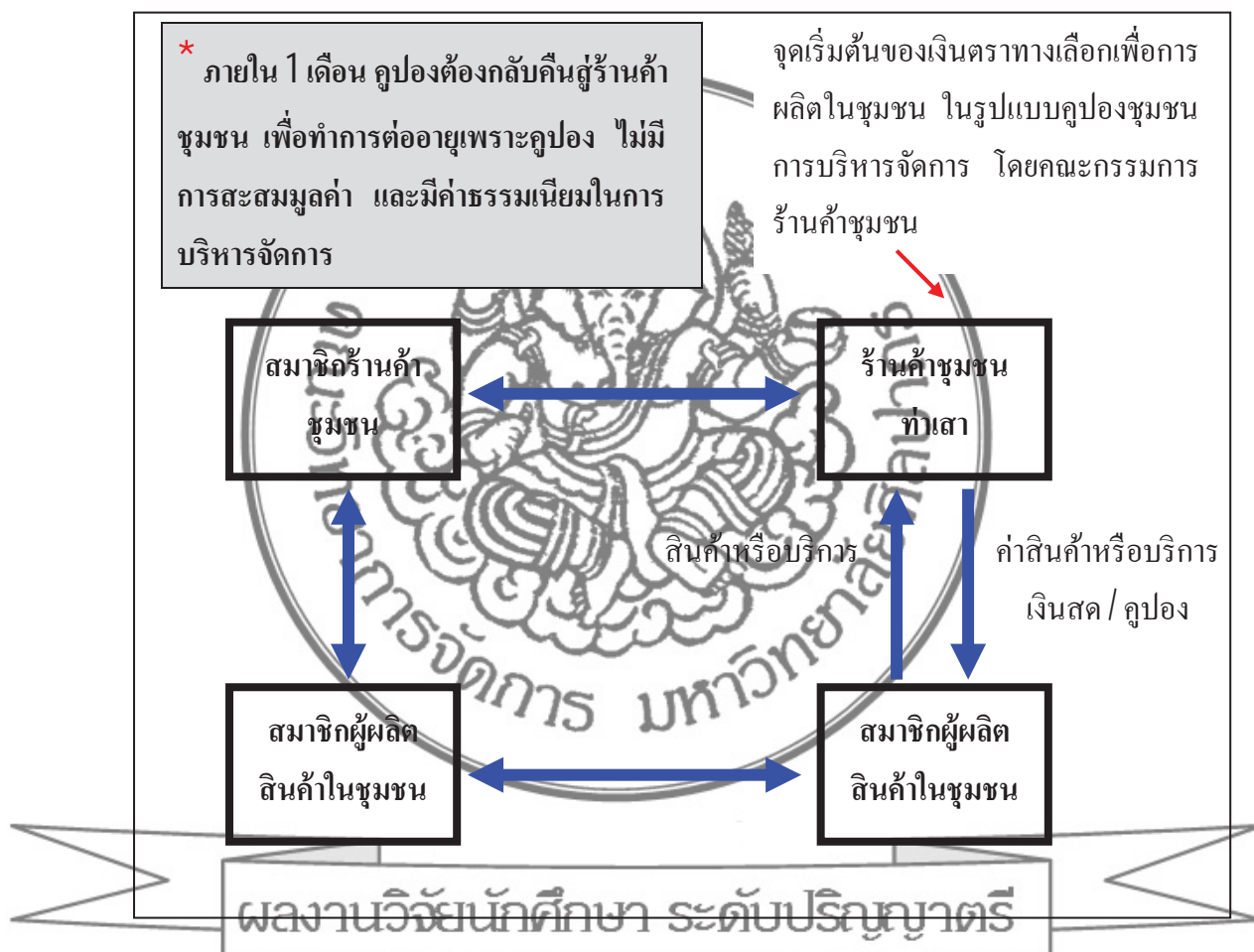
3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้ระบบเงินตราทางเลือก ในต่างประเทศ เพื่อเข้าใจกระบวนการ การดำเนินการใช้ระบบเงินตราทางเลือก ประกอบด้วย รูปแบบของเงินตราทางเลือก ประโยชน์จากการใช้ระบบเงินตราทางเลือก ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราทางเลือก

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เพราะว่าเป็นร้านค้าชุมชนที่มีสินค้าที่หลากหลาย

และมีกิจกรรมที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการให้กับชุมชน

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2553 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 รวมระยะเวลา 7 เดือน

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ทราบประวัติความเป็นมาของระบบเงินตราทางเลือก
- 5.2 ทราบรูปแบบและประโยชน์การใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน
- 5.3 ทราบการหมุนเวียนของระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน
- 5.4 ทราบปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

เงิน หมายถึง เป็นสิ่งใดก็ได้ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของสังคมในขณะใดขณะหนึ่ง เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ใช้ในการชำระหนี้ และอื่น ๆ ตามต้องการ (จรินทร์ เทศวานิช 2542 : 13)

เงินตราชุมชนหรือท้องถิ่น หมายถึง สื่อแลกเปลี่ยนซึ่งหมุนเวียนอยู่ในพื้นที่ท้องถิ่น หรือพื้นที่ชุมชนที่จำกัดวงเฉพาะเท่านั้น ซึ่งทำหน้าที่แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ การใช้แรงงาน สมัครงใจ โดยไม่มีการคิดดอกเบี้ย (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3)

เงินตราทางเลือก หมายถึง เงินที่ไม่ใช่เงินตราประจำชาติ ที่คนกลุ่มหนึ่งตกลงกันว่า จะใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน โดยมีใช้เพื่อทดแทนระบบเงินตราประจำชาติ แต่เพื่อบทบาท ทางสังคมที่เงินตราประจำชาติไม่สามารถทำได้ และมีลักษณะดังนี้

1. สามารถใช้ได้เฉพาะสมาชิกเท่านั้น
2. ใช้ควบคู่กับเงินบาทซึ่งเป็นเงินตราประจำชาติ
3. ปลดดอกเบี้ย

หากมีการกำหนดระยะเวลาในการใช้เงินตราเสริม หากไม่ใช้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ เงินตราเสริมจะมีมูลค่าลดลง (ลีตาร์ 2547 : 303)

ชุมชน หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มชนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีเป้าหมายที่จะกระทำ สิ่งใดสิ่งหนึ่งคล้ายกัน อาจเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้ สมาชิกของชุมชน มีการ ติดต่อกันสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน มีความสนใจในเรื่องใดเรื่อง หนึ่งที่คล้ายคลึงกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำและมีการจัดการ (มานิดา คอยระงับ 2543 : 7)

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนจัดทำระบบการจัดการเพื่อให้ เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างสมาชิก (อภิรัช พันธเสน และ บัณฑิต โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 1)

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

การผลิต หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มทั้งที่เป็นมูลค่า หรือประโยชน์ ใช้สอยและมูลค่าในการแลกเปลี่ยน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ใน การดำรงชีวิต เพราะฉะนั้นการผลิต จึงเป็นการสร้างคุณค่าของสินค้า ที่สามารถสนองตอบความ ต้องการของมนุษย์

ชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง ชุมชนที่สามารถผลิต และสามารถสร้างปัจจัยที่สนองต่อ ความต้องการขั้นพื้นฐานของตนเองได้ โดยพึ่งพาทนภายนอกน้อยที่สุด (พิสมัย ศรีเนตร 2547 : 10)

เศรษฐกิจเพื่อชุมชน หมายถึง เศรษฐกิจที่ไม่ได้ดำเนินไปด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อธุรกิจ และกำไร แต่เป็นกิจกรรมหรือการทำงานเพื่อความพอเพียงในการดำรงชีวิตในครอบครัว โดยอยู่บน

พื้นฐานของความหลากหลายของการผลิตทางเกษตรกรรม และดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือมีน้ำใจต่อกันในชุมชนและระหว่างชุมชน (พิสมัย ศรีเนตร 2547 : 9)

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค่าใช้จ่ายเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษาศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ได้นำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดและความหมายของเงิน
2. ทฤษฎีการเงิน
3. ทฤษฎีการเงินของสำนักคลาสสิก
4. แนวคิดระบบเงินตราทางเลือก
5. แนวคิดรูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
6. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนต้นแบบ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและความหมายของเงิน

1.1 แนวคิดของเงิน ความจำเป็นในการดำรงชีวิต ทำให้มนุษย์ในสังคมต้องทำงานเพื่อหาอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค รวมเรียกว่าปัจจัยสี่ (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) แต่ด้วยความสามารถของแต่ละคนที่มีขีดจำกัด ทำให้ไม่สามารถผลิตหรือจัดหาปัจจัยสี่ได้ครบถ้วน และเพียงพอแก่ความต้องการ (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) มนุษย์จึงเริ่มนำผลิตผลของตนที่มีเกินความต้องการมาแลกเปลี่ยนกับสิ่งจำเป็นที่ต้องการอื่นๆและยังขาดแคลนอยู่ เช่น แลกหัวเผือกมันกับขวานหิน แลกหม้อดินกับข้าวเปลือก เป็นต้น (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) การแลกเปลี่ยนโดยตรงระหว่างวัตถุกับวัตถุ เกิดขึ้นในสังคมของผู้คนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยทั่วไปและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) โดยเฉพาะในท้องถิ่น ที่มีความจำเป็นในการใช้เงินตรา กันน้อยมาก (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) ในชีวิตประจำวันหรือในสังคมที่พึ่งตนเองสูง ซึ่งสามารถผลิตสิ่งของจำเป็นต่างๆขึ้นใช้เองได้เกือบทั้งหมด (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) แม้ว่าการแลกเปลี่ยนโดยตรงจะช่วยให้ผู้คนในสังคมสมัยแรกของยุคก่อนประวัติศาสตร์ สามารถแลกเปลี่ยนกันแต่ก็ไม่สะดวก (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) เนื่องจากมีผลิตผลหลายอย่าง โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงที่มีขนาดใหญ่ใช้งานได้มาก เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) ไม่สามารถจะตัด

แบ่งกันได้ตามความต้องการ (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) นอกจากนี้ ผลผลิตบางอย่างมีค่าไม่เท่ากัน รวมทั้งยังเกิดความต้องการแลกเปลี่ยนที่ไม่ตรงกัน เช่น มีข้าวและอยากได้ปลา ก็จะต้องถือถุงข้าว ถ้ามามีปลาใหม่ และต้องการข้าวหรือไม่ ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งมีปลาแต่ต้องการเปลือกผลไม้ การแลกเปลี่ยนก็ไม่อาจเกิดขึ้น (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) ด้วยข้อจำกัดเช่นนี้ ทำให้ในหลายกรณีการแลกเปลี่ยนไม่สามารถกระทำได้เลยเมื่อการแลกเปลี่ยนโดยตรงไม่สะดวก (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) ผู้คนจึงเริ่มนำวัตถุที่เป็นที่ต้องการโดยทั่วไป ทั้งสัตว์เลี้ยง อาหาร เครื่องใช้ เครื่องประดับ เปลือกหอย อวรุช เป็นต้น ใช้เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 6) ระบบการแลกเปลี่ยนด้วยสื่อกลางจึงเกิดขึ้น (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 7) ความเจริญในด้านอารยธรรมของมนุษยชาติที่พบโลหะและนำมาใช้เป็นอาวุธ เครื่องประดับ เครื่องมือ เครื่องใช้ นั้น (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 7) ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ในระบบการแลกเปลี่ยนด้วยสื่อกลางเช่นกัน (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 8) ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของการใช้เงินตราและได้วิวัฒนาการเป็นระบบเงินตราที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน (นวรรตน์ เลขะกุล 2547 : 8)

1.2 ความหมายของเงิน ในปัจจุบันเงินตราได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในฐานะเป็นปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิตของคนในทุกสังคม (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) เงินตรามีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) เงินเป็นเครื่องมือซึ่งทุกคนต่างเห็นชอบรวมกันว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ในการแลกเปลี่ยนสินค้าชนิดหนึ่งกับสินค้าชนิดอื่นๆ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) เงินเป็นทรัพย์สินที่เจ้าของสามารถใช้ชำระหนี้สินค้ำจำนวนใดจำนวนหนึ่งได้อย่างแน่นอนโดยไม่ล่าช้า ถึงแม้ว่าจะเป็นการติดต่อกับบุคคลหรือผู้ที่ตนไม่รู้จัก (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) จากคำจำกัดความของเงินข้างต้น จะเห็นได้ว่าเงินนั้นเป็นอะไรก็ได้ ถ้าคนในสังคมยอมรับว่าเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) จึงปรากฏว่าในประวัติศาสตร์ ได้มีผู้ใช้สิ่งของหลายอย่างเป็นเงินมาแล้ว (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) เงินบางชนิดคือสัตว์ต่างๆ บางชนิดเป็นพืชผัก บางชนิดเป็นแร่เป็นเครื่องประดับ ซึ่งแล้วแต่ความนิยมของคนในแต่ละท้องถิ่น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) เช่น เปลือกหอยชนิดต่างๆ เขี้ยว หมู ฟันปลาวาฬ วัว ควาย ข้าว ชา กาแฟ ทองแดง โลหะเงิน ทองคำ และกระดาษ เป็นต้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14)

1.3 หน้าที่ของเงิน คือการอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของสังคมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) เงินเป็นเครื่องมือสำคัญในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในระบบเศรษฐกิจ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) โดยที่เงินมีราคาแน่นอนเป็นหน่วยของเงินตรา และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในการซื้อขายและชำระหนี้ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 14) ดังนั้นเงินจึงทำหน้าที่หลายประการ กล่าวคือ

1.3.1 เงินเป็นเครื่องมือวัดมูลค่า หมายความว่า ถ้าผู้ค้านำสินค้าและบริการ มาแลกเปลี่ยนกัน โดยลำพังจะแลกเปลี่ยนได้ไม่ทั่วถึงไม่แน่นอน (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 171) แต่ถ้าใช้เงินเป็นตัวกลางวัดมูลค่าของสินค้าและบริการทุกชนิด (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 171) ที่เรียกหน่วยนี้ว่า "ราคา" จะทำให้การกำหนดราคาสินค้าและบริการมีความแน่นอน ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นไปโดยสะดวก (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 172)

1.3.2 เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน หมายความว่า เงินจะช่วยทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความคล่องตัวขึ้น มากกว่าการนำเอาสินค้ามาแลกเปลี่ยนกันเอง (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 171) แต่แต่ละคนจะได้ทำงานที่ตนถนัด จึงเกิดการแบ่งงานกัน ทำให้มีประสิทธิภาพ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 171) และถ้าประกอบกับค่าเงินมีความมั่นคงเสถียรภาพ จะช่วยให้มีความน่าเชื่อถือ เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนได้ดี (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 171)

1.3.3 เงินเป็นมาตรฐานการชำระหนี้ในอนาคต หมายความว่า เมื่อบุคคลยอมรับเงินเป็นสื่อกลางในการเปลี่ยน ทำให้การชำระหนี้ด้วยเงินถูกยอมรับกันโดยทั่วไป (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 172) ดังนั้น การชำระหนี้ในปัจจุบันและอนาคต จะทำให้การตลาด ตกลงซื้อขายทำนิติกรรม สัญญาเกิดความสะดวกคล่องตัว (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 172) เงินจะทำหน้าที่ได้ดีถ้ามีเสถียรภาพราคาและค่าเงินไม่เปลี่ยนแปลงมาก (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 172)

1.3.4 เงินเป็นตัวกลางในการรักษามูลค่า หมายความว่า ประชาชนโดยทั่วไปนิยมสะสมเงินมากกว่าสะสมทรัพย์สิน (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 172) เพราะว่าเงินเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป มีสภาพคล่องตัวสูง ผู้ฝากได้รับดอกเบี้ย และสถาบันการเงินสามารถนำเงินออมมาลงทุน ซึ่งจัดว่าเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน 2545 : 172)

1.3.5 เงินเป็นเครื่องชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย รัฐบาลต้องออกกฎหมายให้เงินที่ผลิตออกมาใช้นั้น สามารถใช้ชำระหนี้ได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 16) สำหรับประเทศไทย กฎหมายได้กำหนดไว้ (พระราชบัญญัติเงินตราฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2515) ออกตามความในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501) ว่า "ธนบัตรเงินที่ชำระหนี้ได้ตามกฎหมายโดยไม่จำกัดจำนวน" และบนหน้าธนบัตรทุกฉบับจะมีข้อความนี้ยืนยันไว้ เพียงแต่ตัดคำว่า "โดยไม่จำกัดจำนวน" ออกไป (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 16)

1.3.6 เงินเป็นเครื่องประกันฐานะของลูกหนี้ การค้าขายกันในปัจจุบัน มิได้ใช้เงินสดซื้อขายกันเสมอไป (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17) มักมีการใช้เครดิตกันเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับการดำเนินธุรกิจประจำวันย่อมจะต้องมีการกู้ยืมเงินกัน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17) โดยในการกู้ยืมเงินกันนั้น ผู้กู้จะต้องมีเงินสดสำรองอยู่บ้าง ถ้าผู้กู้มีเงินสดสำรองอยู่บ้าง เมื่อเวลาไปกู้เงิน ผู้ที่จะให้กู้ก็อาจจะเต็มใจให้กู้ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17) เพราะว่าผู้กู้มีหลักประกันความสามารถ

ว่าชำระหนี้ที่ยืมได้ หรือมีสถานะการเงินที่มั่นคงนั่นเอง (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17)

1.3.7 เงินเป็นเครื่องมือในการโอนย้ายมูลค่า ปัจจุบันนี้เงินทำหน้าที่เป็นหลักในการโอนหนี้ หรือโอนทรัพย์สินจากบุคคลหนึ่ง หรือจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ได้โดยสะดวกรวดเร็ว (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17) แม้ว่าในบางครั้ง การโอนหนี้โอนเงินจะอยู่ในรูปของการใช้ตราพดท์ หรือเช็คก็ตาม แต่การโอนดังกล่าว ก็ได้ใช้เงินมาเป็นพื้นฐานในการโอน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17)

1.3.8 เงินเป็นเครื่องมือให้การจ่ายค่าตอบแทนปัจจัยการผลิตเป็นไปโดยสะดวก ในสังคมแต่ละสังคม ย่อมร่วมกันทำการผลิตสินค้าและบริการ มูลค่าของสินค้าและบริการรวมกันทั้งหมดของสังคมหนึ่งหรือของประเทศหนึ่ง เรียกว่า รายได้ประชาชาติ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17) การผลิตสินค้าต้องมีเจ้าของปัจจัยในการผลิต ซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการให้กับสังคม (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17) สังคมจะตอบแทนเจ้าของปัจจัยการผลิตในรูปต่างๆ เช่น ค่าเช่า ดอกเบี้ย และกำไร (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17) ค่าตอบแทนเหล่านี้ส่วนใหญ่ทำกันด้วย “เงิน” เกือบทั้งสิ้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17) เงินจึงเป็นเครื่องมือในการจ่ายค่าตอบแทนปัจจัยการผลิตเป็นไปโดยสะดวก (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 17)

1.3.9 เงินเป็นของให้และของให้ยืม เงินมีอำนาจซื้อโดยทั่วไป และมีอิสระในการเลือกซื้อสิ่งของต่างๆ ได้ตามใจชอบ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 18) ดังนั้น ในสังคมไทย เมื่อเวลาทำงาน เช่น งานบวช งานแต่งงาน จึงมักจะช่วยกันด้วยเงินเป็นส่วนใหญ่ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 18) เพราะว่ามีผู้รับสามารถที่จะนำไปใช้ซื้อสินค้าและบริการต่างๆ ตามที่ต้องการ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 18)

1.4 คุณสมบัติของสิ่งที่ใช้เป็นเงิน ในอดีตมนุษย์ได้ใช้สิ่งของหลายอย่างเป็นเงิน และสิ่งของต่างๆ เหล่านั้น ในปัจจุบันได้เลิกใช้ไปแล้ว เช่น เปลือกหอย ใบชา และขนนก เป็นต้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 18) เนื่องจากสิ่งของเหล่านั้น ขาดความคงทนถาวร มีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 18) เพื่อให้เกิดการยอมรับและมีการใช้เงินกันอย่างแพร่หลาย สิ่งที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นเงิน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 18) ควรมีคุณสมบัติดังนี้

1.4.1 เป็นสิ่งที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคมเดียวกัน เงินเป็นอะไรก็ได้ที่สังคมยอมรับว่าเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 16) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เงินมีอยู่หลายชนิดตามความแตกต่างของสังคม เช่น สังคมในพื้นที่ที่มีอากาศหนาวเย็น หนังกวางเป็นสิ่งที่คุณคนต้องการ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 18) ทุกคนจึงยอมรับเป็นตัวกลาง เพื่อการแลกเปลี่ยนสิ่งของต่างๆ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 18) ในประเทศจีน ชาวจีนนิยมคัมซำกัน ใบชาจึงทำหน้าที่เป็นเงิน เพราะทุกคนยอมรับ เป็นต้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 18)

1.4.2 เป็นของที่หายาก สิ่งของที่หาได้ง่ายมักไม่ค่อยมีมูลค่า คนจึงไม่นิยมนำไปใช้เป็นเงิน เช่น กระจาด ทราย เป็นต้น (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 18) ซึ่งต่างกับของสิ่งที่หายาก เช่น โลหะ เงิน หรือทองคำ ซึ่งทำให้ของเหล่านั้นมีมูลค่าในตัวสูง (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 18) เมื่อมีมูลค่าสูง จึงเหมาะที่จะนำมาใช้เป็นเงิน (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 18)

1.4.3 มีความคงทนถาวร สิ่งที่นำมาใช้เป็นเงินควรมีความคงทนถาวร ไม่น่าเบื่อ สึกหรือหักได้ง่าย (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 18) เพราะจะต้องใช้สอยอยู่เป็นประจำ หากสิ่งนั้นนำมาใช้ทำเป็นเงินนั้น น่าเบื่อได้ง่ายมูลค่าก็จะหมดไป คนก็ไม่ยอมรับเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 18)

1.4.4 เป็นของที่มีลักษณะเหมือนกัน เงินที่ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ควรมีลักษณะเหมือนกัน เพื่อป้องกันให้เงินมีมูลค่าคงที่ (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19) เช่น ควรมีส่วนผสมของโลหะในการทำเหรียญคล้ายกันทุกๆ เหรียญ ถ้าเป็นกระดาษต้องใช้กระดาษอย่างเดียวกัน และเมื่อมีราคาเท่ากันต้องใช้สีเดียวกันเพื่อให้ผู้รับมีความพอใจเท่ากัน (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 16) ในทางตรงกันข้าม ถ้าอายุสั้นหรือใบชามาเป็นเงิน อาจมีคุณภาพและลักษณะแตกต่างกัน ทำให้ความเชื่อถือน้อยลง (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19)

1.4.5 เป็นของที่ดูออกง่าย เงินควรเป็นสิ่งที่เห็นก็จำได้ และรู้ได้ทันทีว่าเป็นเงินดี หรือเงินปลอม แต่ถ้าวางพลอยหรือเพชรมาทำเป็นเงิน ก็คงจะดูออกยากและคงไม่สะดวกในการใช้ (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19)

1.4.6 สามารถแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยๆ ได้ สิ่งที่น่ามาทำเป็นเงินควรแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยได้ โดยให้มีมูลค่าต่างกัน (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19) ดังนั้น จะเห็นได้ว่ามีการนำเอาโลหะมาใช้ทำเป็นเงิน เพราะโลหะสามารถแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยๆ ได้ (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19) และเมื่อแบ่งออกเป็นเหรียญย่อยๆ แล้ว อาจหลอมหรือทำเป็นเหรียญที่มีมูลค่าสูงได้อีก โดยเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19) แต่ถ้านำเอาเปลือกหอยมาใช้เป็นเงินก็ไม่สามารถจะแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยได้ เปลือกหอยจึงไม่เหมาะที่จะนำมาใช้เป็นเงิน (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19)

1.4.7 เป็นของที่มีมูลค่าคงที่ เงินที่คืนนอกจากต้องมีความคงทนถาวรแล้ว ยังต้องมีมูลค่าคงที่อีกด้วย (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19) กล่าวคือ มูลค่าของเงินจะไม่เปลี่ยนแปลงขึ้นหรือลงไปตามกาลเวลา เพราะถ้ามูลค่าของเงินไม่คงที่แล้ว คนทั่วไปจะขาดความเชื่อถือและไม่ยอมรับเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19)

1.4.8 เป็นของที่น่าติดตัวไปได้สะดวก เงินที่ดีต้องออกแบบและทำให้สะดวกสบายที่จะนำมาใช้ในที่ต่างๆ (จรีนทร์ เทศวานิช 2535 : 19) คือ มีขนาดไม่ใหญ่และเล็กจนเกินไป เช่น

เหรียญกษาปณ์มักทำให้มีลักษณะกลมและแบน ทำให้พกติดตัวได้สะดวก นอกจากนั้นควรจะทำให้มีน้ำหนักเบาด้วย (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 19)

1.5 พัฒนาการของเงินในระบบเศรษฐกิจ การดำเนินชีวิตประจำวัน และการประกอบธุรกิจต้องอาศัยเงินเป็นสำคัญ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 23) ถึงแม้ว่าในสมัยโบราณมนุษย์มีความเป็นอยู่อย่างพึ่งตนเอง ก็ยังต้องมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 23) ทั้งนี้ เนื่องจากแต่ละคนไม่สามารถผลิตสิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างได้ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 23) การแลกเปลี่ยนในระยะแรก อยู่ในรูปของการนำเอาของมาแลกเปลี่ยนกันโดยตรง (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 23) และเมื่อมีสินค้าเพิ่มขึ้น การนำเอาสินค้ามาแลกเปลี่ยนกันโดยตรง เกิดข้อยุ่งยากหลายประการ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 23) กล่าวคือ เกิดความไม่สะดวกในเรื่องของการหาบุคคลที่มีความต้องการในสิ่งของที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ ความไม่สะดวกในเรื่องการกำหนดราคา ความไม่สะดวกในการให้กู้ยืมเงิน ความไม่สะดวกในการขนส่ง เป็นต้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 23-24) เมื่อเกิดความยุ่งยาก มนุษย์จึงได้หาวัตถุกลางมาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) วัตถุกลางนี้เรียกว่า "เงิน" (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) การใช้เงินเป็นสื่อกลาง ทำให้เกิดความสะดวกสบายขึ้นในระยะหนึ่ง (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) อย่างไรก็ตาม เมื่อธุรกิจการค้า การธนาคารและอื่นๆเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) การใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนแต่เพียงอย่างเดียว อาจจะไม่ได้รับความสะดวก (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) จึงได้มีการนำเอาเครื่องมือเครดิต เช่น เช็ค ตั๋วแลกเงิน เป็นต้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) มาใช้เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ซึ่งช่วยทำให้การแลกเปลี่ยนและการดำเนินธุรกิจเป็นไปได้อย่างคล่องตัวขึ้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) พัฒนาการของการใช้สิ่งของต่างๆมาทำหน้าที่เป็นตัวกลางเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้านั้น มีลำดับขั้นของพัฒนาการดังนี้ คือ เงินที่เป็นสินค้า

เงินกษาปณ์ เงินกระดาษ และเงินเครดิต (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24)

1.5.1 เงินที่เป็นสิ่งของหรือสินค้า ในสมัยที่ความเป็นอยู่ของคนเรายังจำกัดอยู่ภายในวงครอบครัวแต่ละคน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) ในครัวเรือนต่างก็ช่วยกันผลิตสิ่งของและอาหาร เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนของตน ไม่มีการแลกเปลี่ยนกับคนภายนอก (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) ต่อมาเมื่อมีการติดต่อกันกว้างขวางออกไประหว่างครัวเรือนและสังคมต่างๆ มนุษย์จึงได้นำสิ่งของที่ผลิตได้มาแลกเปลี่ยนกัน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) การแลกเปลี่ยนนี้ เกิดเป็นวิวัฒนาการของเงินขึ้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) กล่าวคือ มนุษย์เริ่มหาสิ่งมีค่า เป็นที่ยอมรับในแต่ละสังคมเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24) สิ่งของที่น่าไปแลกเปลี่ยนมีทั้งสินค้าเพื่ออุปโภค บริโภค และเครื่องประดับ ทั้งนี้จะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์และความจำเป็นของสินค้านั้นๆ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 24-25)

1.5.2 เงินกษาปณ์ เมื่อการใช้สิ่งของหรือสินค้าเป็นเงิน เกิดความไม่สะดวกหลายประการ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 25) วัฒนาการต่อมาก็คือ มนุษย์ได้มีการประดิษฐ์เงินตราที่ทำด้วยโลหะต่างๆ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 25) ในระยะแรกนั้น โลหะที่ใช้เป็นโลหะมีค่า ได้แก่ โลหะเงินและทองคำ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 25) การชำระเงินซื้อสินค้าก็ใช้วิธีชั่งน้ำหนักของโลหะให้มีค่าเท่ากับที่ต้องชำระ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 25) ต่อมาได้มีการนำโลหะมาหลอมให้มีรูปร่างต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศจีนเมื่อก่อนคริสต์ศักราช 2,000 ปี ได้มีการหลอมเหรียญบรอนซ์รูปจอบออกใช้ ประเทศอียิปต์ก่อนคริสต์ศักราช 1,200 ปี ได้หลอมเหรียญทองแดงรูปวงแหวนออกใช้ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 25) ต่อมาในสมัยโรมันและกรีกก่อนคริสต์ศักราช 300-600 ปี ได้มีการประดิษฐ์เงินกษาปณ์ ที่มีลักษณะกลมแบนขึ้นเป็นครั้งแรก (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 25) และรูปลักษณะเงินกษาปณ์ดังกล่าว ได้กลายเป็นแบบมาตรฐานที่ใช้มาจนกระทั่งปัจจุบัน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 25)

1.5.3 เงินกระดาษ ความเป็นมาของเงินกระดาษครั้งแรกนั้น อยู่ในรูปของสัญญา ไม่ใช่อยู่ในรูปของเงินตราที่จะใช้เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 27) โดยในใบสัญญานั้นระบุว่า ผู้ถือสัญญามีกรรมสิทธิ์ที่จะเรียกคืนเงินกษาปณ์ หรือสิ่งของตามใบสัญญาที่ระบุไว้ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 27) สำหรับในปัจจุบันนี้ เกือบทุกประเทศจะมอบให้ธนาคารกลางเป็นผู้ออกบัตร ที่นำออกใช้จ่ายหมุนเวียนในท้องตลาดแต่ผู้เดียว (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 28) แต่ไม่อนุญาตให้นำไปขึ้นเป็นโลหะคืนได้ เพียงแต่ออกกฎหมายให้ธนบัตร เป็นเงินที่ชำระหนี้ได้ตามกฎหมายโดยไม่จำกัดจำนวน (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 28)

1.5.4 เงินเครดิต ในขณะที่เศรษฐกิจขยายตัวเติบโตขึ้น กิจการค้าและอุตสาหกรรมขยายตัวออกอย่างกว้างขวาง การซื้อขายกระทำกันคราวละมากๆ ย่อมไม่สะดวกและไม่ปลอดภัยในการนำเงินติดตัวไปเพื่อซื้อขาย (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 28-29) จึงได้มีการคิดหาเครดิตหรือความเชื่อ จะช่วยให้เกิดความสะดวก และปลอดภัยแก่นักธุรกิจและประชาชนโดยทั่วไป (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 29) เงินเครดิตจึงถือกำเนิดขึ้น และเงินประเภทนี้มีใช้กันมากในสังคมเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่ระบบการธนาคารได้พัฒนาแล้ว (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 28) เช่น เงินฝากในธนาคารถือว่าเป็นเงินเครดิตประเภทหนึ่ง (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 29) และเงินฝาก ที่เรียกว่า เงินฝากเพื่อเรียก ซึ่งสามารถตั้งจ่ายโดยเขียนเช็คเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการ มีลักษณะเป็นเงินคล้ายเงินกษาปณ์หรือเงินกระดาษโดยทั่วไป เป็นต้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 29)

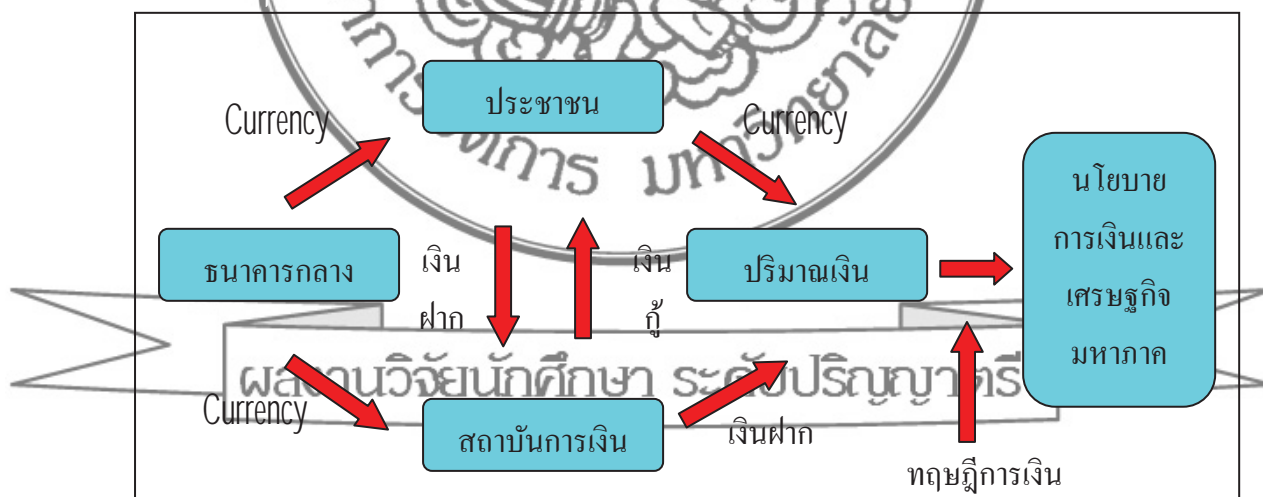
ในปัจจุบันระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ยังมีการใช้เงินทุกประเภท คือ เงินที่เป็นสิ่งของหรือสินค้า เงินกษาปณ์ เงินกระดาษ และเงินเครดิต (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 29) แต่เมื่อเศรษฐกิจขยายตัวและความเจริญของสถาบันการเงินมีมากขึ้น และกระจายตัวออกไปทั่วประเทศ

ทำให้เงินเครดิตมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในสัดส่วนที่สูงขึ้น (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 29) ทั้งนี้เนื่องจากเงินเครดิตช่วยให้เกิดความสะดวกและปลอดภัย (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 29) การใช้จ่ายเงินที่เป็นสิ่งของหรือสินค้าก็จะค่อยๆลดลง เนื่องจากความไม่สะดวกในการใช้ประเภทนี้หลายประการ (จรินทร์ เทศวานิช 2535 : 29)

2. ทฤษฎีการเงิน

ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี (Free Capitalism Economy) กิจกรรมทางเศรษฐกิจมิได้ถูกวางแผนไว้ให้แต่ละบุคคล นิติบุคคล หรือหน่วยทางเศรษฐกิจ ได้มีกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ระบบวางแผนจากส่วนกลาง (จวินทร์ สีนะบรรจง 2551 : 4) การดำเนินนโยบายเพื่อบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจ เช่น เป้าหมายด้านเสถียรภาพ (จวินทร์ สีนะบรรจง 2551 : 4) จึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ

1. ต้องควบคุมได้
2. สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ คือ ทุนนิยมเสรี
3. ต้องทำงานได้ สามารถบรรลุเป้าหมายในทิศทางและปริมาณที่ต้องการได้

ภาพที่ 2 การทำงานของทฤษฎีและนโยบายการเงิน

ที่มา : จวินทร์ สีนะบรรจง, ทฤษฎีและนโยบายการเงิน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), 4.

ภาพที่ 2 แสดงการทำงานของนโยบายการเงินในระบบเศรษฐกิจ โดยเน้นให้เห็นถึงความสอดคล้องในคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการข้างต้น กล่าวคือ

นโยบายการเงินจึงถูกควบคุมโดยธนาคารกลางที่กระทำผ่านประชาชน และสถาบันการเงินต่างๆที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปริมาณเงินในที่สุด (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 4) พื้นฐานของการดำเนินนโยบายการเงิน คือ การควบคุมปริมาณเงินให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 4)

นอกจากนี้ นโยบายการเงินยังต้องสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ เพราะว่าไม่ได้เป็นการวางแผน หรือบังคับมาจากส่วนกลาง (รัฐบาล) ที่ให้หน่วยงานเศรษฐกิจ มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 4) ทุกหน่วยเศรษฐกิจมีอิสระในการตัดสินใจ ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่ตัวเองเผชิญอยู่ และการตัดสินใจดังกล่าว เป็นการใช้ระบบของกลไกราคามาเป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจ (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 4)

การที่นโยบายการเงินจะบรรลุถึงเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ เป็นการมองถึงบทบาทของปริมาณเงินที่มีผลกระทบต่อรายได้กิจกรรมของประเทศนั่นเอง (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 4) ซึ่งเป็นเรื่องยาก ที่จะกล่าวถึงผลกระทบของปริมาณเงินที่มีต่อรายได้ประชาชาติได้อย่างตรงไปตรงมา (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 4) เนื่องจากระบบเศรษฐกิจมีความสลับซับซ้อนและมีขนาดกว้างขวาง (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 4-5) ที่ประกอบไปด้วย ทั้งผู้บริโภค ผู้ผลิต นักอุตสาหกรรม เกษตรกร รัฐบาล ธนาคารพาณิชย์ ฯลฯ (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) การตัดสินใจของหน่วยงานเศรษฐกิจเหล่านี้ อาจจะกระทำไม่เหมือนกัน และไม่สามารถที่จะเฝ้าสังเกตหรือควบคุมได้ เหมือนกับการทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่มีห้องทดลอง (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) เพราะฉะนั้นคำตอบในเรื่องบทบาทหรือผลกระทบของนโยบายการเงินที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ ที่แสดงโดยตัวแปร เช่น รายได้ประชาชาติ จึงไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถระบุได้ถึงผลกระทบอย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา ในการดำเนินนโยบายการเงิน (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) แต่ทฤษฎีที่สามารถที่จะเป็นข้อสรุปและนำมาคาดคะเน ได้อย่างมีเหตุผล (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) ถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในปริมาณเงินที่ส่งถึงรายได้ประชาชาติ หรือตัวแปรทางเศรษฐกิจที่สำคัญอื่นๆ เช่น การจ้างงาน อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) ซึ่งในกรณีของการวิเคราะห์และคาดคะเนผลของการดำเนินนโยบายการเงิน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องก็จะถูกเรียกว่า "ทฤษฎีการเงิน" (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5)

คำถามเกี่ยวกับบทบาทของเงินที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น เหตุใดคนหรือนิติบุคคล จึงถือ (หรือมีความต้องการ) เงิน และหน่วยงานธุรกิจจะมีการสนองตอบต่ออัตราดอกเบี้ย ซึ่งเป็นราคาของเงินที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) จึงเป็นคำถาม ที่ไม่สามารถตอบได้ด้วยการสังเกตการณ์โดยตรง (Direct Observation) (ชวรินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) เนื่องจากไม่

สามารถทำเครื่องหมายบนเงินหรือเช็คแต่ละฉบับได้ (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) และถามกับทุกคนที่ได้รับเงิน/เช็คว่า เหตุใดจึงใช้หรือไม่ใช้เงินที่ได้รับมา (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) ทฤษฎีการเงินสามารถเข้ามาแก้ไขปัญหานี้ได้ เพราะว่าทฤษฎีการเงินจะวิเคราะห์และทำนายบทบาทของเงินที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) อันเป็นผลมาจากข้อสรุป ที่ได้จากการทดสอบสมมติฐาน ภายใต้ข้อสมมติที่มีอยู่ (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) ทฤษฎีการเงินจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในการทำความเข้าใจกระบวนการทางการเงิน เช่น นโยบายการเงิน (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) โดยการย่อโลกแห่งความเป็นจริงให้อยู่ในรูปของตัวแบบ (Model) ที่แยกแยะความจริงที่มีอยู่อย่างมากมายให้ง่าย (Simplify) ต่อการทำความเข้าใจ (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5)

ทฤษฎีการเงิน จึงมิใช่ทฤษฎีที่ต่างไปจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์อื่นๆ (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5) หากแต่ยังมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค (Theory of Consumer Behavior) ทฤษฎีของหน่วยธุรกิจ (Theory of The Firm) และทฤษฎีดุลยภาพรวม (General Equilibrium Theory) อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 5)

3. ทฤษฎีการเงินของสำนักคลาสสิก

แนวคิดของสำนักคลาสสิก ให้ความสำคัญกับระยะเวลาความต้องการถือเงิน และอุปนิสัยของผู้ถือเงิน เป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญของความต้องการถือเงิน ความต้องการถือเงินเกิดขึ้นเนื่องจากช่วงเวลารับและจ่ายเงินไม่ตรงกัน แบ่งออกได้เป็น ทฤษฎีปริมาณเงินของเออร์วิง ฟิชเชอร์ (Irving Fisher) และทฤษฎีการเงินของสำนักเคมบริดจ์ (Cambridge School)

3.1 ทฤษฎีปริมาณเงินของเออร์วิง ฟิชเชอร์ ปี ค.ศ. 1911 เออร์วิง ฟิชเชอร์ ได้อธิบายถึงบทบาทของเงินที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 22) โดยแสดงในรูปของสมการการแลกเปลี่ยน (Equation of Exchange) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายจ่ายในสินค้าและบริการทั้งหมดกับรายรับที่เกิดขึ้นจากธุรกรรม (Transaction) (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 22) ซึ่งอาจแสดงได้โดย

$$\text{รายจ่ายในสินค้าบริการรวม} \equiv \text{รายรับในการขายสินค้าบริการรวม} \quad (1)$$

สิ่งที่ (1) ได้ชี้ให้เห็นคือ ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น (1) จึงมิใช่สมการ (Equation) แต่เป็นมากกว่า คือ เป็นเอกลักษณ์ (Identity) ดังแสดงโดยสัญลักษณ์ " $\equiv$ " แต่เนื่องจากความเคยชินจึงมักนิยมเรียกเป็น สมการการแลกเปลี่ยน (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 23) ความหมายจาก (1) แสดงให้เห็นว่า การใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินจะต้องเท่ากับรายรับที่เกิด

จากธุรกรรมนั้น (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 23) ซึ่งเป็นการพัฒนาแนวความคิดมาจากพื้นฐานทาง จุลภาค โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อข้าวในมูลค่า 100 บาท ก็ต้องมีมูลค่าเท่ากับข้าวที่ ชาวนาขายได้ คือ 100 บาท เช่นกัน (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 23) หากรวมเอาธุรกรรมทั้งหมด มิใช่แต่เพียงการซื้อขายข้าวเข้ามาด้วยกัน (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 23) เพื่อแสดงภาพในเชิง มหภาค ค่าใช้จ่ายรวมที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ก็จะต้องมีมูลค่าเท่ากับรายรับรวมของระบบ เศรษฐกิจนั้นเช่นกัน (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 23)

เออร์วิง ฟิชเชอร์ ได้แก้ปัญหานี้โดยการสมมติว่า หากสามารถบันทึกจำนวนธุรกรรมที่ เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ (T) ไว้ได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 23) ซึ่งอาจ จะเป็น 12 เดือนก็ได้ ตัวอย่างเช่น การส่งสินค้าไปขายต่างประเทศ 10 เที่ยว ในรอบ 12 เดือน ซึ่ง สินค้าที่ส่งไปแต่ละครั้ง อาจประกอบด้วยของหลายชนิด และมีราคาไม่เท่ากัน (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 23) แต่หากนำราคาแต่ละเที่ยวมาเฉลี่ยก็จะได้ราคาเฉลี่ยโดยรวม เอาธุรกรรมที่เกิดขึ้นใน รอบ 12 เดือน ของการส่งสินค้าออกไปขาย 10 ธุรกรรม หากคูณด้วยราคาโดยเฉลี่ยของธุรกรรมที่ เกิดขึ้นในการซื้อขายสินค้าบริการรวม กันก็จะคำนวณได้ว่าเป็นเท่าใด (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 23) นั่นคือ

$$\begin{aligned} \text{รายรับในการขายสินค้าบริการรวม} &= \text{ราคาเฉลี่ยของธุรกรรม} \times \text{จำนวนธุรกรรม} \quad (2) \\ &\text{ที่เกิดขึ้นทั้งหมด} \\ &= P \times T \end{aligned}$$

ในด้านซ้ายของ (2) เออร์วิง ฟิชเชอร์ ได้พยายามอธิบายให้อยู่ในกรอบที่จะวิเคราะห์ถึง ผลกระทบของเงินที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 24) เพราะฉะนั้น ปริมาณเงิน จึงควรเข้ามามีบทบาทในที่นี้ (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 24) แต่ด้วยปริมาณเงินแต่เพียงอย่างเดียว ก็ยังไม่เพียงพอที่จะอธิบายหรือแสดงถึงรายจ่ายรวมที่เกิดขึ้นจากการซื้อสินค้าบริการ ว่าเพราะเหตุ ใดจึงเท่ากับรายรับในด้านขวามือ (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 24)

หากพิจารณาว่าธนบัตร (หรือเหรียญกษาปณ์) 1 ฉบับ (อัน) ที่เป็นส่วนหนึ่งของปริมาณ เงินที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจจะถูกใช้ไปหรือหมุนเวียนไปกี่ครั้ง (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 24) ซึ่ง จำนวนครั้งหรือรอบที่ถูกใช้ไปของเงิน 1 ฉบับในช่วงเวลาเวลาหนึ่งก็ย่อมขึ้นอยู่กับว่ามีธนบัตรมาก น้อยเพียงใดประการหนึ่ง (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 24) และอีกประการหนึ่งก็คือ มีสินค้าบริการ ให้ซื้อขายทำธุรกรรมมากหรือน้อยเท่าใด (ชวินทร์ สันะบรรจง 2551 : 24) เพราะฉะนั้น ปริมาณ ธนบัตรหรือปริมาณเงิน (M) ทั้งหมด หากคูณด้วยจำนวนหมุนเวียน (Velocity : V) ก็จะได้ปริมาณ

ของธุรกรรม (ชวินทร์ สีนะบรรจง 2551 : 24) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ มูลค่าของการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าบริการในระบบนั่นเอง คือ

$$\begin{aligned} \text{รายจ่ายในสินค้าบริการรวม} &= \text{ปริมาณเงิน} \times \text{จำนวนหมุนเวียน} \\ &= M \times V \end{aligned} \quad (3)$$

สิ่งที่ (3) แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นกว่า (1) ก็คือรายจ่ายที่เกิดขึ้นจะถูกแสดงโดยปริมาณเงินที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจ และอยู่ในกรอบที่เออร์วิง ฟิชเชอร์ พยายามจะอธิบายถึงผลของปริมาณเงินที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ (ชวินทร์ สีนะบรรจง 2551 : 24) ซึ่งหากนำเอา (2) และ (3) มารวมกันก็จะได้ (1) ในอีกรูปหนึ่งก็คือ

$$\text{ปริมาณเงิน} \times \text{จำนวนหมุนเวียน} = \frac{\text{ราคาเฉลี่ยของธุรกรรม} \times \text{จำนวนธุรกรรมที่เกิดขึ้น}}{\text{ทั้งหมด}} \quad (4)$$

หรือแสดงโดยสัญลักษณ์อักษรได้เป็น

$$MV = PT \quad (5)$$

ซึ่ง (5) ก็คือ สมการการแลกเปลี่ยนที่แสดงถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากรายรับ รายจ่ายที่มีอยู่ในระบบ ให้อยู่ในรูปของตัวแปรปริมาณเงิน (M) จำนวนหมุนเวียน (V) ราคาเฉลี่ยของธุรกรรม (P) และจำนวนธุรกรรมทั้งหมด (T) (ชวินทร์ สีนะบรรจง 2551 : 24)

5.2 ทฤษฎีการเงินของสำนักเคมบริดจ์ ปี ค.ศ. 1917 อาเธอร์ เซซิล ฟิเจอร์ นักเศรษฐศาสตร์ และผู้สอนในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ (ชวินทร์ สีนะบรรจง 2551 : 29) ได้เสนอทฤษฎีปริมาณเงิน ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับของ เออร์วิง ฟิชเชอร์ ที่ได้เสนอไว้เมื่อ 6 ปีก่อนหน้านี้ (ชวินทร์ สีนะบรรจง 2551 : 29) และทฤษฎีดังกล่าวนี้อาจถือได้ว่าเป็นสะพานที่เชื่อมทฤษฎีปริมาณเงินดั้งเดิมกับทฤษฎีปริมาณเงินร่วมสมัยเข้าด้วยกัน (ชวินทร์ สีนะบรรจง 2551 : 29)

อาเธอร์ เซซิล ฟิเจอร์ ได้เริ่มต้นทฤษฎีการเงินของเขา จากสมการการแลกเปลี่ยนของเออร์วิง ฟิชเชอร์ จาก

$$MV = PT \quad (6)$$

หากปรับเอาค่า V มาไว้ด้านขวามือจะได้

$$M = (1/V) \times PT \quad (7)$$

จาก (6) หากสมมติให้ $k = (1/V)$ แล้ว สมการการแลกเปลี่ยนจะกลายรูปเป็น

$$M = k \times PT \quad (8)$$

ในทางคณิตศาสตร์แล้วการปรับเปลี่ยนตัวแปรจากด้านซ้ายมือมาอยู่ในด้านขวามือ ดังที่ปรากฏใน (6) แล้วตั้งสัญลักษณ์ใหม่จนกลายเป็น (7) ก็เป็นการแปลงรูปที่ไม่ได้ให้ความหมายที่แตกต่างจาก (5) แต่ประการใด (ชวรินทร์ ลีณะบรรจง 2551 : 29) แต่ในทางเศรษฐศาสตร์ความหมายของ (7) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าเป็นสมการเคมบริดจ์ (Cambridge Equation) มีข้อแตกต่างที่ได้ปรับปรุงจากสมการการแลกเปลี่ยนอย่างมากอยู่ 2 ประการ คือ (ชวรินทร์ ลีณะบรรจง 2551 : 29)

ประการแรก ค่าตัว k ที่เป็นส่วนกลับ (Reciprocal) ของค่าตัว V นั้น มิได้มีความหมายเป็นส่วนกลับของความเร็วในการหมุนเวียนของปริมาณเงิน (ชวรินทร์ ลีณะบรรจง 2551 : 30) หากแต่ k ได้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการถือเงินที่ต้องมี เพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณของธุรกรรมที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจ (ชวรินทร์ ลีณะบรรจง 2551 : 30)

หากสมมติให้ปริมาณธุรกรรมทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ มีมูลค่าทั้งสิ้น 1,000,000 ล้านบาท ในขณะที่มีปริมาณเงินในท้องตลาดจำนวน 200,000 ล้านบาท โดยสมการเคมบริดจ์ (7) จะได้

$$k = \frac{200,000}{1,000,000} = 1:5 \quad (9)$$

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือหน่วยทางเศรษฐกิจทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจมีความต้องการที่จะถือเงินเป็นสัดส่วน 1 : 5 ของปริมาณธุรกรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมด (ชวรินทร์ ลีณะบรรจง 2551 : 30) จะเห็นได้ว่า k ซึ่งแสดงสัดส่วนดังกล่าว มีความหมายที่แตกต่างจาก V ที่หมายถึงจำนวนครั้งหรือความเร็วของปริมาณที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพื่อที่จะให้สอดคล้องกับปริมาณธุรกรรมที่มีอยู่ (ชวรินทร์ ลีณะบรรจง 2551 : 30)

4. แนวคิดระบบเงินตราทางเลือก

ในช่วง ค.ศ. 1920 ประเทศเยอรมันนี่เกิดวิกฤตเงินไรชมาร์คอย่างรุนแรงและในประเทศ

อื่น เกิดการขาดแคลนเงินตราประจำชาติอย่างรุนแรงเช่นกัน (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 17) เนื่องจาก การล้มละลายของธนาคารและธุรกิจจำนวนมาก (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 17) ในช่วง ค.ศ. 1930 การ แก้ปัญหาการว่างงานในสมัยนั้น มาตรการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้คือ "ระบบเงินตราฉุกเฉิน" (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 17) วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการใช้ระบบเงินตราทางเลือกในรูปแบบต่างๆ คือ ให้คน ทั่วไปมีสื่อกลางที่จำเป็นในการแลกเปลี่ยนและทุกคนมีงานทำ (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 17) ชุมชน กำหนดเงินตราของชุมชนขึ้นเอง เพื่อใช้แทนเงินตราประจำชาติที่ขาดแคลน (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 17) เงินตราทางเลือกบางรูปแบบมีการกำหนดเงื่อนไข เพื่อป้องกันการกักตุนเงินไว้แทนที่จะนำไป ใช้ เนื่องจากไม่มั่นใจสถานการณ์ในอนาคต (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 17) ประชาชนหรือคนในพื้นที่ ที่มีอัตราการว่างงานสูง (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 17) ได้ลงมือทำให้เห็นเป็นรูปธรรมว่าสามารถ ยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น แทนที่พวกเขาจะรอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลแต่เพียงอย่างเดียว (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 17) การแก้ปัญหานี้ไม่ใช่ครั้งแรกที่ได้ผลในสังคมยุคปัจจุบัน (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 17-18) ในระหว่าง ค.ศ. 1930 มีการนำวิธีการนี้มาใช้นับพันๆ ครั้ง ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ยุโรปตะวันตกและประเทศอื่นๆ ที่ประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 18) เงินตราทางเลือกจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการช่วยผ่อนคลายนผลกระทบ จากเงินตราของประเทศ (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 18)

ระบบเงินตราทางเลือก หมายถึงข้อตกลงภายในชุมชนในการยอมรับเงินตราของชุมชน (ไม่ใช่เงินตราประจำชาติ) เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เป็นเงิน "ทางเลือก" (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 18) เนื่องจากวัตถุประสงค์ของระบบเงินตราทางเลือก ไม่ใช่การทดแทนเงินตราประจำชาติ แต่เป็นการทำหน้าที่ทางสังคม ที่ระบบเงินตราปกติไม่ได้กำหนดให้ทำ (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 18) ควรใช้เงินตรานี้เสริมควบคู่ไปกับการใช้เงินตราประจำชาติ (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 18) การซื้อขาย สินค้าบริการส่วนใหญ่เป็นการชำระด้วยเงินตราทั้งสองแบบพร้อมๆ กัน (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 18) ระบบเงินตราทางเลือกมีคุณประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจและมีความเป็นไปได้ทางธุรกิจ (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 18) ปัจจุบันการพัฒนาระบบเงินตราทางเลือกยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น (ลีตาร์ 2547 : 302) เปรียบเสมือนเมื่อสองพี่น้องตระกูลไรท์ประสบความสำเร็จเป็นครั้งแรกในการบิน ซึ่งลบล้างคำสบ ประมาทว่าพวกเขา (ลีตาร์ 2547 : 302) และผู้ที่สนับสนุนเขาทำในสิ่งที่เป็นไปได้ โดยการพิสูจน์ ให้เป็นจริงและพัฒนาวิทยาการการบิน จนทำให้เราสามารถเดินทางรอบโลกได้ (ลีตาร์ 2547 : 302)

เงินตราทางเลือกในปัจจุบันยังอยู่ในขั้นโครงการต้นแบบ เกือบทุกระบบยังมีขนาดเล็ก มากเมื่อเทียบกับมูลค่าธุรกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม (ลีตาร์ 2547 : 303) ระบบเงินตราทางเลือกไม่ ได้รับความสนใจจากนักวิชาการในทางลบหรือดูถูกจากนักวิชาการและสื่อมวลชน (ลีตาร์ 2547 : 303) ส่วนใหญ่ยังไม่มีคนตั้งๆยอมรับอย่างจริงจัง แต่ประเด็นสำคัญก็คือ ได้มีการพิสูจน์ให้เห็น

แล้วว่า ระบบเงินตราทางเลือกประสบผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ และได้มีการพิสูจน์ให้เห็นเป็นรูปธรรมดังนี้ (ลีตาร์ 2547 : 303)

ระบบเงินตราทางเลือกช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนและธุรกรรมซึ่งจะไม่เกิดขึ้น หากไม่ใช่ระบบนี้ (ลีตาร์ 2547 : 303) หมายความว่า ระบบช่วยเพิ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันนำไปสู่การสร้างงานและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น (ลีตาร์ 2547 : 303) ผลของการสำรวจโครงการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของภาคสนาม 2 โครงการ ปรากฏว่า หนึ่งในสามของผู้ถูกสัมภาษณ์ในชุมชนหนึ่ง และกว่าครึ่งในอีกชุมชนหนึ่ง เริ่มเสนอบริการของตนอันเป็นผลทางตรงของการใช้เงินตราทางเลือกในชุมชนนั้น (ลีตาร์ 2547 : 303)

มีการสร้างงานใหม่และเพิ่มทุนทรัพย์สินในพื้นที่ โดยไม่ต้องอาศัยเงินภาษีอุดหนุนระบบราชการและไม่ก่อให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อในเศรษฐกิจโดยรวม (ลีตาร์ 2547 : 303) โดยทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น ไม่ใช่การกระจายถายโอนมาจากที่มีอยู่แล้ว (ลีตาร์ 2547 : 303) ดังนั้นระบบเงินตราทางเลือก จึงไม่ใช่สวัสดิการสังคมในอีกรูปแบบหนึ่ง (ลีตาร์ 2547 : 302) สวัสดิการสังคมเป็นการโอนทรัพยากรจากคนรวยไปสู่คนจนโดยผ่านระบบภาษี (ลีตาร์ 2547 : 303) ตรงกันข้ามการใช้เงินตราทางเลือก เป็นระบบที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของทุกคนและช่วยสร้างทรัพย์สินให้เพิ่มขึ้น (ลีตาร์ 2547 : 303) เมื่อลงมือปฏิบัติระบบจะก่อให้เกิดทุนหมุนเวียนเลี้ยงตัวเองในการแก้ปัญหาสังคม โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินภาษีหรือเงินอุดหนุนจากแหล่งอื่น (ลีตาร์ 2547 : 303-304)

ระบบเงินตราทางเลือกไม่เพียงช่วยผ่อนคลายปัญหาสังคม แต่ยังมีความเป็นไปได้ทางธุรกิจ ช่วยธุรกิจรายย่อยในชุมชนแข่งขันกับธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ (ลีตาร์ 2547 : 304) ผู้ประกอบการรายย่อยยินดีรับเงินตราทางเลือก เพราะว่าเขาสามารถใช้เงินนั้นซื้อสินค้าและบริการภายในชุมชน เช่น เกษตรกรสามารถจ้างแรงงานในชุมชนเก็บเกี่ยวพืชผล (ลีตาร์ 2547 : 302) แต่ธุรกิจค้าปลีกขายใหญ่มักซื้อสินค้าจากผู้ผลิตที่อยู่ห่างไกล ดังนั้นจึงไม่สนใจเข้าร่วมในการใช้เงินตราทางเลือก (ลีตาร์ 2547 : 304) ในแง่นี้ระบบเงินตราทางเลือกช่วยให้ชุมชนพึ่งตัวเองได้มากขึ้นทางเศรษฐกิจ (ลีตาร์ 2547 : 304) เป็นการทานกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังไหลบ่าอย่างไม่หยุดยั้ง ช่วยผู้ประกอบการรายย่อยต่อกรกับธุรกิจรายใหญ่อย่างเท่าเทียมขึ้น (ลีตาร์ 2547 : 304) แต่ก็ยังมีการแข่งขันในระดับท้องถิ่น จึงเป็นผลดีแก่ทั้งผู้บริโภคและสังคมส่วนรวม (ลีตาร์ 2547 : 304)

ระบบเวียร์และระบบของเมืองคูริติบา (คิวริทิบา) เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ระบบเงินตราทางเลือกสามารถเติบโตใหญ่ (ลีตาร์ 2547 : 304) เวียร์มีสมาชิก 80,000 คน (ลีตาร์ 2547 : 304) และมูลค่าเงินหมุนเวียนหลายพันล้านดอลลาร์ (ลีตาร์ 2547 : 304) ส่วนระบบคิวริทิบา ดำเนินงานอยู่ในเมืองที่มีพลเมืองหลายล้านคน ในซีกโลกที่สาม (ลีตาร์ 2547 : 304)

4.1 จุดมุ่งหมายของเงินตราทางเลือก ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น และเงินตราทาง

เลือกมีหลายประเภท ตั้งแต่แบบคลาสสิก (พื้นบ้านโบราณ/ประเพณีนิยม) ไปจนถึงแบบ Cyber Economy (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3) ในชนบทยุโรป เช่น ฝรั่งเศส มีเครือข่ายการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นมากกว่า 300 ชมรม (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3) ทำการแลกเปลี่ยนกันทุกรูปแบบ ตั้งแต่ค่าเช่านา ไปจนถึงผลิตภัณฑ์เกษตร (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3) และยังมี การแลกเปลี่ยนบริการที่ใช้แรงงานตอบแทนกันด้วย นาย ก. สอนดนตรีให้ นาย ข. สองชั่วโมง นาย ข. ตอบแทนด้วยการสอนภาษาต่างประเทศให้ นาย ก. สองชั่วโมง (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3)

กรณีนี้ นับว่าเป็นตัวอย่างคลาสสิก ทันทีที่มีการตกลงระหว่างคน 2 คน ที่จะแลกเปลี่ยนกันโดยใช้ "เงินเวลา" (สองชั่วโมง) ถือได้ว่าคนสองคนนี้ได้สร้าง "เงินตรา" ของพวกเขาเองขึ้นมาแล้ว (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3) โดยไม่ต้องไปถามหาเงินบาท เงินยูโร เงินปอนด์/ดอลลาร์ เงินไมใช่เป็นปัจจัยที่ขาดแคลนต่อไปแล้ว (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3)

ในบทวิเคราะห์ Money Versus Wealth เดวิด โคร์เทิน ยอมรับว่าจนถึงวันนี้ เรายังไม่ค่อยมีประสบการณ์มากนักในการค้นคิดสร้างเงินตราทางเลือก ที่ให้เป็นประโยชน์แก่นมนุษย์และธรรมชาติ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3) เราจึงต้องอาศัยจินตนาการให้มาก เพื่อที่จะรักษาเสถียรภาพ โดยต้องเริ่มต้นด้วยการรักษาระบบการเงินก่อน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3) กล่าวคือ

4.1.1 ต้องลดความสำคัญของ "เงิน" ลงไป เป็นการให้ "เงิน" มารับใช้เราในเชิงสร้างสรรค์มากกว่าทำลายล้าง (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3) นั่นแปลว่า ต้องแยกให้ชัดเจนระหว่าง "เงิน" กับ "ความมั่งคั่ง" (การสร้าง/หาเงิน การสร้างความมั่นคง) และระหว่างการลงทุนที่สร้างความหายนะกับการลงทุนที่สร้างสรรค์ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3)

4.1.2 ต้องฟื้นฟูวิถีสหชุมชน นั่นคือ สร้างชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการให้ซึ่งกันและกัน ไม่ต้องพึ่งพาเงินของทางการ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3) แต่ใช้ระบบการแลกเปลี่ยนที่ไม่ต้องใช้เงิน (แลกเปลี่ยนแบบธรรมชาติ) หรืออาจให้เงินตราท้องถิ่นของชุมชนที่ไม่มีดอกเบี้ย (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3)

เงินตราทางเลือก หมายถึง สื่อแลกเปลี่ยนซึ่งหมุนเวียนอยู่ภายในพื้นที่ท้องถิ่นหรือพื้นที่ชุมชนที่จำกัดเฉพาะเท่านั้น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3) ซึ่งทำหน้าที่ แลกเปลี่ยนสินค้า/บริการ/การใช้แรงงานโดยสมัครใจโดยไม่มีการคิดดอกเบี้ย เงินตราทางเลือกมีวัตถุประสงค์ร่วมกันดังต่อไปนี้ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 3-4)

4.1.2.1 มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างระบบการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4)

4.1.2.2 เพื่อให้ชุมชนและสมาชิกสามารถควบคุมการตัดสินใจ ทางด้านเศรษฐกิจด้วยตนเอง (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4)

4.1.2.3 เพื่อให้มีการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น ในการสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน โดยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4)

4.1.2.4 เพื่อสนับสนุนให้คนยากจนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากและปัญหาของคนยากจนในชุมชน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4)

เงินตราทางเลือกไม่ได้มีไว้เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจชุมชน หรือปัญหาความยากจนในชุมชนเท่านั้น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) ไม่ใช่เป็น "สื่อแลกเปลี่ยน" เท่านั้น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) หากแต่ยังเป็นเครื่องมือ เป็น "สื่อของการสื่อสาร" เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ ความไว้วางใจกันระหว่างผู้คนในชุมชน (สิ่งที่เราเรียกว่า "Social Capital") (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) ไม่ใช่กระตุ้นเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระตุ้นการสื่อสารของผู้คนอีกด้วย (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) ซึ่งมีหลายมิติและเปิดกว้าง ไม่ใช่สำหรับผู้ที่มั่งคั่งเท่านั้น ผู้คนที่ไม่มั่งคั่งก็มีโอกาสเข้าสู่ระบบความสัมพันธ์ของชุมชนด้วย (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4)

สิ่งที่สำคัญคือ เงินตราทางเลือก เป็นเงินตราแห่งภาษาท้องถิ่นด้วย ซึ่งอยู่ติดกับ "ชุมชนทางความคิด" อย่างแน่นแฟ้น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) กรณี "บุญกุดชุม" อาจมีความหมายลึกซึ้งกว่า "เงินบาท" (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) วิเคราะห์ในแง่แล้ว เงินตราทางเลือก คือ สื่อทางวัฒนธรรมซึ่งเชื่อมโยงวัฒนธรรมพื้นบ้าน ค่านิยมท้องถิ่นและความคิดความรู้สึกของชุมชน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4)

4.2 รูปแบบที่หลากหลายของระบบการแลกเปลี่ยนชุมชน กล่าวโดยสรุปเงินตราทางเลือกเป็นการริเริ่มของท้องถิ่น ที่ดำเนินความพยายามให้ประชาชนแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยไม่ต้องใช้เงินทางการ หรือ Conventional Money (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) เงินตราทางเลือกที่ทดลองใช้กันในพื้นที่ต่างๆทั่วโลกมี 3 ประเภท (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) ดังนี้

4.2.1 ประเภทแรก เป็นรูปแบบแผ่นกระดาษที่ท้องถิ่นผลิตขึ้นมาเอง (Local Currency) ตัวอย่างที่รู้จักกันดีที่สุด คือ ระบบที่เรียกว่า HOURS (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) พัฒนาขึ้นมาเป็นครั้งแรกที่ Ithaca (NY State) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) เวลาใช้กัน 20 เมือง ในสหรัฐและชุมชนหลายแห่งของโลก (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) ธนบัตร HOURS ใช้กันแบบธนบัตรของรัฐบาล เพื่อซื้อสินค้าหรือบริการ ในพื้นที่ท้องถิ่น (ปริชา

เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) ประชาชนเข้าร่วมชมรมเพื่อแลกเปลี่ยนกัน โดยมีสำนักงานกลางคอยทำหน้าที่ประสานงาน แจกจ่ายซื้อร้านค้าที่รับธนบัตร HOURS ทั้งหมด หรือบางส่วนของราคาสินค้า (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4) วัตถุประสงค์หลักของระบบนี้มีไว้เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 4)

อัตราแลกเปลี่ยนคือ 1 HOURS = 10 ดอลลาร์สหรัฐ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ถ้าสินค้าราคา 20 ดอลลาร์ เราก็อาจจ่าย 2 HOURS + 10 ดอลลาร์ได้ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ระบบ HOURS เป็นเงินตราแบบเงินที่มีการจัดการ นั่นคือมีสำนักงานกลางคอยทำหน้าที่การจัดการบริหาร ทางด้านสภาพคล่องและการหมุนเวียน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ในพื้นที่ Ithaca (ปี 1998) มีธนบัตร HOURS หมุนเวียนคิดเป็นมูลค่า 6,700 HOURS (= 67,000 ดอลลาร์) (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5)

ระบบเงินที่มีการจัดการแบบ HOURS มีมานานในประวัติศาสตร์ของเงินตราท้องถิ่น (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ซึ่งมักนิยมใช้กันในช่วงเศรษฐกิจวิกฤติ ตัวอย่างเช่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ในประเทศออสเตรียเมืองช็อเวอร์เกิลก็เคยพิมพ์ธนบัตรท้องถิ่นมาใช้เองเพื่อสร้างโครงการพื้นฐาน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) และทั่วเมืองนี้ก็มีการแลกเปลี่ยน โดยใช้เงินตราท้องถิ่นก่อนที่ระบาคไปยังเมืองอื่นๆ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) แต่รัฐบาลได้สั่งห้ามใช้ในที่สุด (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ในสหรัฐอเมริกายุคเศรษฐกิจตกต่ำ ก็เคยมีการใช้เงินตราท้องถิ่นเช่นกัน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5)

4.2.2 ประเภทที่ 2 (Community Barter Currency) เป็นเงินตราทางเลือกในรูปแบบการทำบัญชี Credits/Debits ซึ่งแสดงการแลกเปลี่ยนสินค้า/บริการ ระหว่างสมาชิกของชมรม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ระบบนี้เป็นรูปแบบหนึ่งของ Mutual Credit (MCS) ในที่นี้ MCS คือระบบการแลกเปลี่ยนชนิดหนึ่ง (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) เงินตราที่จะใช้ในการแลกเปลี่ยนจะถูกสร้างขึ้นมาในช่วงการแลกเปลี่ยน และจะปรากฏบัญชีรายรับรายจ่ายของทั้ง 2 ฝ่ายที่แลกเปลี่ยนกัน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) เงินตราทางเลือกประเภทนี้ที่รู้จักกันดีที่สุด คือ ระบบ LETS (Local Exchange Trading Schemes) (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ใช้กันแพร่หลายใน อังกฤษ แคนาดา ฝรั่งเศส (SEL) และชมรม Green Dollar Exchange ในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ระบบนี้เกิดขึ้นท่ามกลางขบวนการเคลื่อนไหว New Economics ในปี ค.ศ. 1980 และแพร่หลายอย่างมากในช่วง ค.ศ. 1990 (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ชมรม LETS ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากอาสาสมัครที่มีจิตใจทางด้านการพัฒนาชุมชน (เน้นการสร้างทุนสังคม Social Capital) และการแสวงหาระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบใหม่ (Green Economy) (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5)

ในระบบ LETS สมาชิกแต่ละคนจะเสนอความต้องการของตนใน Directory ส่วนกลาง ว่าสินค้า/บริการอะไรบ้างที่ตนเองต้องการซื้อ/ขาย (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) การแลกเปลี่ยนจะกระทำกันตามราคาที่ตกลงกัน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) โดยใช้เงินตราทางเลือก ที่ทั้ง 2 ฝ่าย คิดกันขึ้นมา (Local Virtual Currency) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) สมาชิกทั้ง 2 ฝ่ายติดต่อพบกัน จัดการแลกเปลี่ยนและบันทึกรายละเอียดลงในบัญชีของตน (ซึ่งหน่วยงานบัญชีส่วนกลางเป็นผู้ดูแล) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ด้วยวิธีการนี้ ประชาชนสามารถแลกเปลี่ยนสินค้า/บริการกันตามความรู้ความสามารถและเวลาที่ตนมีโดยไม่ต้องใช้เงินทางการเลย (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ในอังกฤษมีการใช้ระบบ LETS ประมาณ 350 ชมรม สมาชิก 30,000 คน (ชมรมละไม่เกิน 100 คน) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5)

ระบบ LETS มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูท้องถิ่น แต่ขอบเขตเล็กมากและไม่ค่อยจะสนองตอบความต้องการของสมาชิกในชมรมมากนัก (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5) ระบบนี้ยังไม่กระจายในพื้นที่ยากจน และคนยากจนก็ไม่ได้เข้าร่วมโครงการด้วย (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 5-6) อาจเป็นเพราะว่าปรัชญาของระบบแลกเปลี่ยน LETS ต้องการสร้างสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน มากกว่าที่จะส่งเสริมธุรกิจชุมชน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6)

4.2.3 ประเภทที่ 3 ของเงินตราทางเลือก คือ Volunteer Service Credit เป็นรูปแบบของสินเชื่อบริการแรงงาน หรือ "ธนาคารเวลา" (Time Banks) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) ระบบนี้ใช้เวลาเป็นเงินตราทางเลือก เช่น ระบบ Time Dollar ในประเทศสหรัฐอเมริกา (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) ถ้าคนหนึ่งทำงานให้อีกคนหนึ่งเป็นเวลา 1 ชั่วโมงเขาก็ได้ 1 Time Dollar ซึ่งจะเก็บไว้ในอนาคตก็ได้หรือบริจาคให้คนอื่นในชมรมหรือเอาไปใช้ซื้อสินค้าหรือบริการที่มีการเสนอขายกันในชมรม (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) ในระบบนี้จะมีธนาคารเวลาคอยทำหน้าที่ประสานงานด้านอุปสงค์/อุปทาน สำหรับสินค้า/บริการ ให้แก่สมาชิกในชมรม (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) ระบบนี้พัฒนาในประเทศสหรัฐอเมริกากลาง ค.ศ. 1980 (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างระบบสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้ยากไร้ในประเทศสหรัฐอเมริกา (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) มี 200 ธนาคาร/ชมรม (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) เยอรมัน สวีเดน ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร อังกฤษ ก็มีระบบนี้เช่นกัน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) โดยเน้นรับสมาชิกที่มีจิตใจสร้างสรรค์ชุมชน Time Banks เป็นระบบประเภท "เงินตราอาสาสมัคร" (Volunteer Currency) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) ที่ต้องการลดช่องว่างการบริการของรัฐและภาค

เอกชน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) เป็นระบบที่ต้องการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) โดยการสนับสนุนให้ผู้คนภายในชุมชนมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นและช่วยเหลือกัน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6)

4.3 ระบบการแลกเปลี่ยนในประเทศที่กำลังพัฒนา ถ้าเราใช้เงินเป็นเพียง "สื่อแลกเปลี่ยน" เงินก็จะมีคามหมายใหม่ คือ ไม่ได้มีไว้เพื่อสร้างความร่ำรวย แต่มีไว้เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) ผู้เชี่ยวชาญทฤษฎีการพัฒนาของ University of Leeds, รัทท์ เพียร์สัน ทำการวิเคราะห์ระบบแลกเปลี่ยน ที่มีการใช้เงินตราทางเลือกที่ Buenos Aires (อาร์เจนตินา) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) พบว่าเครือข่ายที่ชื่อ Global Exchange Network ประสบความสำเร็จพอสมควร (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) เครือข่ายนี้มีสมาชิกถึง 2 แสน 5 หมื่นคนและมีการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนกัน ในปริมาณเงินประมาณหนึ่งพันล้านดอลลาร์สหรัฐ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6)

รัทท์ เพียร์สัน เชื่อว่า วิถีคิดเศรษฐกิจและการล่มสลายของระบบสวัสดิการสังคม ได้ทำให้ประชาชนเป็นจำนวนมาก หลุดจากกระแสหลักของการพัฒนา ไร้งาน ไร้เงิน ไร้ความมั่นคงทางสังคม ไม่มีสวัสดิการของทางราชการ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) เครือข่ายแลกเปลี่ยนกลายเป็นทางออกเดียวเพื่อความอยู่รอด จึงแพร่กระจายทั่วประเทศ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6)

รัทท์ เพียร์สัน มีความคิดว่า กลุ่มชุมชนใน Leeds น่าจะตั้งเครือข่ายแบบเดียวกันบ้าง (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) ดังนั้น Community Action Link ใน Chapel Allerton จึงได้เริ่มโครงการไปแล้ว (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) รัทท์ เพียร์สัน ให้ข้อคิดว่าการนำเอาระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นไปใช้ เราไม่อาจลอกเลียนแบบกันได้ สิ่งที่ทำได้ก็คือ การได้รับแรงกระตุ้นและเงินต้นการ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6-7) ระบบที่ใช้จะต้องสอดคล้องกับบริบททางสังคมชุมชนท้องถิ่น ของแต่ละแห่ง (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) ที่อาร์เจนตินา ระบบมีไว้เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม การว่างงาน ความยากจน Global Exchange Network (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) ของอาร์เจนตินา เป็นระบบ "เงินตราสังคม" (Social Currency) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) แต่ในอังกฤษ เครือข่ายมีไว้เพื่อสร้างความสำนึกชุมชนและความร่วมมือร่วมใจกัน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7)

ในประเทศอาร์เจนตินาแต่ละภูมิภาคหรือจังหวัด มีการพิมพ์ธนบัตรของตนเอง ในเมืองหลวงเรียกกันว่า "Credito" (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) แต่ละกลุ่มท้องถิ่น (เรียกว่า Nodo) จะทำการเปิดตลาดชุมชนอาทิตย์ละครั้ง (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) และ

ในบางครั้งมีการเปิดตลาดใหญ่ระดับภูมิภาค (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) ทุกคนสามารถเข้าร่วมชมรม Nodo ได้ โดยจะต้องผ่านการอบรม 2 ครั้ง เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่น และตกลงใจที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของระบบนี้ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) ประชาชนจะตั้งราคาของตนเอง ส่วนเงินตราทางเลือกมีไว้สำหรับการแลกเปลี่ยนไม่ใช่เพื่อการสะสมความมั่งคั่ง (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) สมาชิกใหม่ของ Nodo แต่ละคนได้รับเงิน 50 Credito (เท่ากับ 50 ดอลลาร์สหรัฐ) เพื่อเป็นทุนในการทำการค้า (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7)

จากคำบอกเล่าของ รัซท์ เพียร์สัน รัฐบาลบางประเทศพิจารณาว่า เงินตราทางเลือกเป็นเรื่องอันตรายคุกคามอำนาจอธิปไตยทางการเงิน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) แต่รัฐบาลอาร์เจนตินากลับมีความเห็นว่า นี่เป็นทางเลือกที่เหมาะสมในยามวิกฤติ อีกทั้งยังได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนธุรกิจบางอย่าง ของเครือข่ายด้วย (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) ในบางท้องถิ่น ทางการอนุญาตให้ประชาชนเสียภาษี โดยใช้เงินตราชุมชน Credito ด้วย (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) ธุรกิจเอกชนบางแห่งก็ช่วยบริจาคสิ่งของ/อาหารให้เครือข่าย และรับเงินตราทางเลือกเป็นค่าชำระสินค้า/บริการ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7)

4.4 ประโยชน์ของระบบเงินตราทางเลือก ในอดีตกลุ่มผู้สนับสนุนเงินตราทางเลือก มักจะเน้นแต่เรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) แต่ในปัจจุบันได้มีการนำเอาเรื่องใหม่ๆ เข้าเชื่อมโยงด้วยกัน นั่นคือชุมชนท้องถิ่นกับนิเวศวิทยา (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) ในขณะที่มีการทดลองใช้ระบบเงินตราทางเลือกกันมากขึ้นทั่วโลก บรรดานักวิจัยและกลุ่มผู้ทดลองใช้ระบบนี้ พยายามชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ในด้านต่างๆ ของเงินตราทางเลือก (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7) ซึ่งอาจสรุปได้ ดังนี้

4.4.1 การหมุนเวียนของเงินตราในท้องถิ่นมีปริมาณมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันเงินก็มีสภาพคล่องมากขึ้น เพราะเงินตราทางเลือกไม่ไหลหายไปไหน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7)

4.4.2 เงินตราทางเลือกช่วยให้มีตลาดใหม่ๆ เกิดขึ้น อย่างมั่นคงในท้องถิ่น นอกจากนี้ชุมชนก็สามารถเริ่มผลิตสินค้า/บริการได้เอง โดยไม่ต้องนำมาจากภายนอก (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 6) ซึ่งจะช่วยให้มีการจ้างงานมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในอุตสาหกรรมขนาดเล็กของหมู่บ้าน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 7)

4.4.3 กิจกรรมหลายอย่างที่ไม่เคยมีค่าตอบแทน เริ่มความหมายเพิ่มขึ้นมา เช่น งานเลี้ยงลูกหลาน งานทั่วไปของผู้หญิง งานหัตถกรรม งานชุมชนต่างๆ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8)

4.4.4 เงินตราทางเลือกไม่มีดอกเบี้ย จึงไม่มีแรงจูงใจที่กระตุ้นให้ผู้คนดำเนินการลงทุนในกิจกรรม ที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8)

4.4.5 ระบบเงินตราทางเลือกเป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจ ที่มีความหมายต่อการแก้ไขปัญหาสังคมด้วย เช่น สนับสนุนการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่การลดช่องว่างทางรายได้และทรัพย์สินในชุมชน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8)

4.4.6 ในยามเศรษฐกิจตกต่ำ ระบบเงินตราทางเลือกจะเป็นทางเลือกที่สำคัญในการบรรเทาความเดือดร้อนของชุมชน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8)

4.5 ปัญหาที่น่าวิตกเกี่ยวกับเงินตราทางเลือก กลุ่มธุรกิจภาคเอกชน (ขนาดใหญ่) ธุรกิจต่างชาติและรัฐบาลกลาง มักมีข้อโต้แย้งว่า การทดลองใช้ระบบเงินตราทางเลือก อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเศรษฐกิจ ทำลายเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและต่อชุมชนได้ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8) นอกจากนี้อาจไม่บรรลุจุดหมายที่เคยใฝ่ฝันกัน ข้อวิตกที่สำคัญ ๆ มีดังต่อไปนี้

4.5.1 ในระบบเงินตราทางเลือกไม่มีการแข่งขัน เศรษฐกิจไม่มีประสิทธิภาพทำให้ผู้บริโภคเสียประโยชน์ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8)

4.5.2 ถ้ามีเงินตราทางเลือกมากเกินไป โดยที่ปริมาณสินค้าและบริการและการแลกเปลี่ยนมีน้อย ภาวะเงินเฟ้ออาจเกิดขึ้นได้ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8)

4.5.3 ระบบการแลกเปลี่ยนชุมชน เกิดขึ้นในรูปแบบที่รัฐบาลกลางไม่สามารถเรียกร้องเก็บภาษีได้ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8)

4.5.4 ระบบเงินตราทางเลือกไม่มีดอกเบี้ย ดังนั้น จึงไม่มีแรงจูงใจจะให้มีการออมทรัพย์และการลงทุน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8)

4.5.5 เงินตราทางเลือก เป็นสิ่งที่ปลอมแปลงกันง่าย และไม่มีระบบป้องกันที่มีประสิทธิภาพ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8) จากประสบการณ์ สิ่งนี้ก็เกิดขึ้นอยู่เสมอ แม้ไม่มีจำนวนมาก (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8)

เรื่องที่ภาคธุรกิจเอกชนวิตกมากที่สุด เห็นจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่เรียกว่า การทำให้เศรษฐกิจมีสถานภาพที่ไม่เป็นทางการ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8) ถ้าระบบเงินตราทางเลือกแพร่หลายมากขึ้น เศรษฐกิจท้องถิ่นจะขยายตัวพร้อมกับระบบการผลิตท้องถิ่น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8) ซึ่งมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจภาคที่มีใช้ทางการที่มีต้นทุนต่ำมีการจ้างแรงงานโดยใช้เงินตราท้องถิ่น ไม่ต้องเสียภาษี ผลผลิตสินค้าและบริการ ขายในราคาต่ำกว่าธุรกิจ ในภาคทางการ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8) ซึ่งไม่อาจแข่งขันกันได้ ธุรกิจท้องถิ่นที่เป็นแบบทางการ จึงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบพอสมควร (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 8-9)

ซึ่งอาจเป็นแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการต่อต้านระบบเงินตราท้องถิ่น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 9)

นักทฤษฎีของเงินตราทางเลือกรับว่า ผลกระทบต่อชุมชนของระบบนี้ อาจมีน้อยมากแต่อาจแก้ไขได้ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 9) กล่าวคือ เพื่อส่งเสริมการลงทุนขนาดย่อมให้กว้างขวาง ควรจะมีการนำเอา "ระบบเงินตราทางเลือก" ไปเชื่อมโยงกับแนวคิดการให้สินเชื่อขนาดเล็ก (Micro credit) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 9) ซึ่งนำเอาเงินทุนมาจากภายนอก หรือระดมทุนภายในชุมชนด้วยตัวเอง แล้วปล่อยสินเชื่อให้แก่สมาชิกที่ต้องการลงทุน (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 9)

5. แนวคิดรูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน หมายถึง ระบบที่สมาชิกในชุมชนจัดการเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า และบริการระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกัน (อภิชัย พันธเสน และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกี 2547 : 1) ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนอาจเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า หรือบริการโดยตรง (อภิชัย พันธเสน และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกี 2547 : 1) การแลกเปลี่ยนโดยใช้สื่อกลางบางพื้นที่ใช้ระบบหักบัญชี (อภิชัย พันธเสน และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกี 2547 : 1) หลายชุมชนในต่างประเทศมีการสร้าง "ระบบเงินตรา" ขึ้นมาเพื่อใช้ในท้องถิ่นของตน (อภิชัย พันธเสน และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกี 2547 : 1) เงินตราทางเลือกสามารถใช้จ่ายในท้องถิ่น ออมทรัพย์ในท้องถิ่น และลงทุนในท้องถิ่นได้ (อภิชัย พันธเสน และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกี 2547 : 1) ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนไม่ใช่เพียงแต่เป็นเครื่องมือเพื่อการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ (อภิชัย พันธเสน และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกี 2547 : 1)

สังคมไทยในอดีต สมาชิกในชุมชนมีความใกล้ชิดกันเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวใหญ่ มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน จึงเป็นระบบ "ขอ-ให้-แบ่งปัน" ไม่จำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของกลับคืน (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 44-45) แต่เมื่อลักษณะการผลิตมีความชำนาญเฉพาะด้านมากขึ้น สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น สมาชิกในสังคมเน้นความเป็นเจ้าของส่วนตัวมากขึ้น ในขณะที่ยังมีความต้องการสิ่งของและบริการนอกเหนือจากที่ตนผลิตได้ ระบบแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้น (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 45)

ปัจจุบันระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษ แคนาดา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เป็นระบบที่เกิดขึ้นจากความต้องการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน (พลสินธุ์ บุญศิริ 2552 : 45) กลุ่มยูฟูในประเทศญี่ปุ่น มีความต้องการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินพลังเศรษฐกิจของนายทุนที่เข้าสู่ชุมชน เกื้อหนุนให้ผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์แน่น

แพ้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (พลสันธุ์ บุญศิริ 2552 : 45) ขณะที่ระบบในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น อาร์เจนตินา มีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การว่างงาน หลังวิกฤตเศรษฐกิจและการล่มสลายของระบบสวัสดิการสังคม (พลสันธุ์ บุญศิริ 2552 : 45)

สำหรับประเทศไทยความสัมพันธ์ในชุมชนลดน้อยลง และยังคงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ดังนั้นระบบแลกเปลี่ยนชุมชน จึงเกิดขึ้นจากความต้องการฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายในชุมชน และความต้องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจชุมชน (พลสันธุ์ บุญศิริ 2552 : 45) ดังนี้

1. เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของสมาชิก โดยคาดว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะช่วยลดรายจ่ายเงินสดและช่วยออมเงินบาท (พลสันธุ์ บุญศิริ 2552 : 45)

2. เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารและวัตถุดิบของชุมชน เช่น กลุ่มทางภาคใต้ไม่สามารถปลูกข้าวได้พอเพียงกับการบริโภคในชุมชน จึงต้องการแลกเปลี่ยนสินค้าประมงกับข้าวจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พลสันธุ์ บุญศิริ 2552 : 45)

3. เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน กลุ่มคนส่วนใหญ่คิดว่า ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะช่วยลดการพึ่งพาเงินบาท กระตุ้นให้เกิดการผลิตเพื่อใช้ในชุมชน (พลสันธุ์ บุญศิริ 2552 : 45)

4. เพื่อลดความเสี่ยงและต้นทุนในการดำเนินธุรกิจชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้าวังทอง จังหวัดสุพรรณบุรี แลกวัตถุดิบกับผลผลิตของสมาชิก (พลสันธุ์ บุญศิริ 2552 : 45)

สิ่งสำคัญที่ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแตกต่างจากระบบเงินตราของประเทศ คือ แนวคิดหลักและรูปแบบระบบเงินตราของประเทศ มีหลักการและจุดแข็งอยู่ที่ความสะดวกในการแลกเปลี่ยน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 1) ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจและการขยายความสามารถในการบริโภคผ่านการขยายการผลิตและการลงทุน คนต่างถิ่นก็สามารถแลกเปลี่ยนได้โดยใช้เงินตรา และไม่จำเป็นต้องรู้จักกัน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 1)

อย่างไรก็ตาม ภายใต้สถานการณ์เศรษฐกิจปัจจุบัน การไม่มีเงินบาทเป็นอุปสรรคในการผลิตและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 1) ทั้งๆที่ในแต่ละชุมชน ยังคงมีปัจจัยในการดำรงชีพและการผลิต เช่น วัตถุดิบตามธรรมชาติและแรงงานความผันผวนของค่าเงินดอลลาร์และเงินบาทส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นผ่านราคาสินค้าที่ชุมชนต้องซื้อหาจากภายนอก (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 1)

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ตั้งอยู่บนหลักการของความไว้วางใจและช่วยเหลือกัน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 1) ซึ่งมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนและก่อให้เกิดการผลิตที่มิในชุมชนเพื่อผลิตสินค้าและบริการตอบสนอง

ความต้องการของคนในชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 1) ส่วนต่างของมูลค่านั้นอาจไม่ใช่เรื่องสำคัญ สำหรับการแลกเปลี่ยนระหว่างคนรู้จักที่มีการพึ่งพากันต้องการช่วยเหลือกันทางเศรษฐกิจ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 1) ภายใต้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน สมาชิกสามารถกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนได้ตามความสมัครใจของผู้ซื้อและผู้ขาย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 1) การได้พบปะเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้ากันในชุมชน ช่วยฟื้นความสัมพันธ์ในชุมชนทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อกันเป็นพลังสู่ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 1) เนื่องจากระบบเกิดจากข้อตกลงร่วมกันในหมู่สมาชิกที่รู้จักและไว้ใจกัน การใช้จึงมีขอบเขตจำกัดเฉพาะกลุ่ม (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 1) ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน คือ เงินตราทางเลือคนั้น ไม่มีดอกเบี้ย ไม่สามารถสะสมค่าได้ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 1-2) สมาชิกจึงจำเป็นต้องนำเงินตราชุมชนมาใช้ให้เกิดการผลิต และการบริโภคหมุนเวียนในชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 2) การสร้างระบบแลกเปลี่ยนย่อยๆ ขึ้นมาในท้องถิ่น จะทำให้เกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยน กระตุ้นการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองในชุมชน และช่วยสมาชิกออมเงินบาท (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 2)

5.1 รูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน มีสองประเภท คือ ระบบแลกเปลี่ยนภายในชุมชน และระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14)

5.1.1 ระบบแลกเปลี่ยนภายในชุมชน มีสามรูปแบบ คือ ระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน และระบบการหักบัญชี (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14)

5.1.1.1 ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าโดยตรง เป็นระบบที่สมาชิกสามารถนำสิ่งของ มาแลกเปลี่ยนกับสิ่งของกันได้โดยตรง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) สินค้าที่ใช้แลกเปลี่ยนกันส่วนใหญ่เป็นพืชผักอาหาร การจัดใช้รูปแบบง่ายๆ เป็นตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) อาจทำการแลกเปลี่ยนกันที่ลาน หรือศาลาวัด ศาลาของศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นต้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) บางกลุ่มอาจมีกระดานข่าวแจ้งว่า ใครจะนำสินค้าอะไรมาแลกเปลี่ยน หรือต้องการอะไร (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) บางกลุ่มที่จัดร่วมกันหลายหมู่บ้าน จะใช้วิธีส่งข่าวถึงกันทางโทรศัพท์ โดยมีแกนนำกลุ่มเป็นผู้ประสานงาน (อภิชัย พันธเสน และ ปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 2) บางกลุ่มจะกำหนดการจัดตลาดนัดเป็นประจำทุก

เดือน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) บางกลุ่มใช้วิธีนัดเป็นครั้งๆไปตามความสะดวกของสมาชิก (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14)

กลุ่มที่จัดการแลกเปลี่ยนโดยตรง เช่น กลุ่มบ้านวังคอตตั้ง จ.ชัยภูมิ ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ต.ห้วยบง จ.ชัยภูมิ กลุ่มเยาวชนฮักคั่นน้ำชี จ.ชัยภูมิ กลุ่มบ้านเขาน้อย จ.พิษณุโลก (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14)

5.1.1.2 ระบบใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน มีการสร้างบัตรแลกเปลี่ยนชุมชนใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) มีคณะทำงานเป็นหน่วยกลาง คอยดูแลการออกบัตร การหมุนเวียนบัตร และการใช้บัตร (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) ได้แก่

กลุ่ม อ.กุดชุม จ.ยโสธร (ระบบ "บุญกุดชุม") ประกอบด้วย กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองบ้านสันติสุข อ.กุดชุม จ.ยโสธร (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองบ้านโคกกลาง อ.กุดชุม จ.ยโสธร (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) และกลุ่มเกษตรยั่งยืนหนองยอ อ.กุดชุม จ.ยโสธร (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14)

กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ จ.มุกดาหาร (ระบบ "ทุน") (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14)

กลุ่มเกษตรอินทรีย์จำกัด อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา (ระบบ "ใจ") (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14)

ระบบ "บุญกุดชุม" ที่บ้านสันติสุขมีสมาชิก 23 ครัวเรือน บัตรแลกเปลี่ยนชุมชนมีหน่วยที่เรียกว่า "บุญ" บริหารงานโดยมีคณะทำงานบุญกุดชุม (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 15) คณะทำงานบุญกุดชุมจะเป็นผู้ออกบุญให้ 100 บุญต่อครัวเรือน สมาชิกสามารถใช้บุญคู่กับเงินบาทได้ โดยมีการสำรวจการใช้บุญเป็นระยะและต้องส่งบุญคืนภายในระยะเวลาที่กำหนด (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 15) การแลกเปลี่ยนสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ตามความพอใจของกลุ่มแลกเปลี่ยน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 15) มีการจัดตลาดนัดชุมชนเป็นกิจกรรมเสริม

ระบบ "ทุน" มีสมาชิก 18 คน บัตรแลกเปลี่ยนชุมชนทำด้วยกระดาษอย่างง่าย มีหน่วยเรียกว่า "ทุน" มีคณะกรรมการกลางดูแล มีเยาวชนสามคนเป็นฝ่ายประสานงานและบันทึกข้อมูล (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 15) คณะกรรมการเป็นผู้ออก "ทุน" ให้ 10 ทุนต่อคน สามารถใช้ "ทุน" ร่วมกับเงินบาทได้ และมีการจัดตลาดนัดชุมชนและแผงขายสินค้าของกลุ่มสมาชิก (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 15)

ระบบ “ใจ” มีสมาชิก 10 คน การดำเนินการมีคณะกรรมการกลางดูแล โดยสมาชิกนำข้าวและมูลสัตว์มอบให้กลุ่มเพื่อแลก “ใจ” ที่เป็นบัตรที่ดัดแปลงจากบัตรโทรศัพท์ที่ใช้แล้ว (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15) สมาชิกสามารถใช้ “ใจ” ร่วมกับเงินบาทได้ โดยชำระเงินบาท สำหรับส่วนของต้นทุนสินค้า และชำระ “ใจ” สำหรับส่วนของกำไรหรือแรงงาน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15)

5.1.1.3 ระบบแลกเปลี่ยนโดยมีการหักบัญชี การหักบัญชีมีการลงรายการรับรายการจ่ายและยอดคงเหลือสำหรับสมาชิกแต่ละคน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15) กลุ่มที่ใช้เกิดขึ้นกับการแลกเปลี่ยนผ่านร้านค้าชุมชนซึ่งใช้ “บาท” เป็นหน่วยทางบัญชี (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15) เนื่องจากร้านค้าชุมชนมีการซื้อขายสินค้าอื่นๆกับภายนอกด้วยเงินบาท จึงเป็นการสะดวกกว่าที่จะมี “บาท” เป็นหน่วยทางบัญชีเพียงหน่วยเดียว ในการแลกเปลี่ยน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15) สมาชิกจะนำเอาสินค้าของตนมาแลกกับสินค้าในร้านค้าชุมชน แล้วทางร้านค้าลงบัญชีรับจ่ายไว้ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15) อาจชำระส่วนที่ขาดเหลือเป็นเงินบาทในทันทีหรือหักบัญชีคงค้างไว้ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15) กลุ่มที่แลกเปลี่ยนโดยการหักบัญชี ได้แก่

กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา กรุงเทพมหานคร สมาชิกทำซาลาเปา ขนมและอาหารที่หลากหลาย หรือมาช่วยทำงานในกลุ่มแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ร้านค้าชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15)

กลุ่มผู้ผลิตทรงนกกและหัวทรงนก จ.สงขลา สมาชิกแลกทรงนกที่ประกอบขึ้นกับวัสดุอุปกรณ์หรือสินค้าในร้านค้าชุมชนกลุ่มจะนำหัวทรงนก และทรงนกไปจำหน่ายในชุมชนและภายนอกชุมชนต่อไป (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15)

กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง จ.สุพรรณบุรี สมาชิกนำผ้าทอมาแลกกับเส้นไหมประดิษฐ์และสินค้าอุปโภค บริโภค ในร้านค้าชุมชน ที่กลุ่มรับซื้อสินค้าบางอย่างมาจากกลุ่มเครือข่าย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 15)

5.1.2 การเปรียบเทียบระบบแลกเปลี่ยนในชุมชน 3 ระบบ

5.1.2.1 ระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า เกิดขึ้นได้ง่ายที่สุด เนื่องจากต้นทุนการบริหารจัดการต่ำที่สุด ระบบไม่ซับซ้อน และมีความยืดหยุ่น ไม่มีกฎเกณฑ์มากมาย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 16) เป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเดิมของชุมชน ส่วนใหญ่จะไม่มี การติดหนี้สิน ยกเว้นบางกรณีอาจมีการนำสินค้าไปก่อนแล้วค่อยนำสินค้าอื่นมาแลกคืนในภายหลัง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ 2547 : 16) ข้อดีอีก

ประการหนึ่งของการแลกเปลี่ยนโดยตรงคือ กิจกรรมการแลกเปลี่ยนของกลุ่มสามารถเกิดขึ้นได้แม้ชุมชนจะไม่มีทุนทางสังคมมากนัก เพียงแต่สมาชิกต้องการแลกเปลี่ยน ผลคือ ระบบนี้ทำให้สมาชิกได้รู้จักใกล้ชิดกันมากขึ้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16)

ข้อจำกัดของระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าเกิดขึ้น ในกรณีที่มีความต้องการไม่ตรงกัน ณ จุดเวลานั้น เช่น การแลกเปลี่ยนโดยสารรถมอเตอร์ไซด์กับอาหาร จำเป็นที่สมาชิกจะต้องรู้จักไว้ใจกัน จึงจะยอมให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง “ได้รับ” ก่อน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16) ข้อจำกัดที่พบอีกประการหนึ่ง คือกรณีเกิดวิกฤติ เช่น ภัยแล้ง ทำให้ผลผลิตที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเสียหาย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16) ในกรณีเช่นนี้ระบบแลกเปลี่ยนโดยใช้บัตรแลกเปลี่ยนชุมชนหรือระบบหักบัญชี และการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนจะสามารถช่วยลดปัญหาความต้องการ ที่ตรงกันในเวลาที่กำหนดได้ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16)

5.1.2.2 ระบบหักบัญชี มีกลุ่มที่ใช้ระบบนี้เป็นจำนวนน้อย เนื่องจากชาวบ้านทั่วไปยังไม่คุ้นเคยกับระบบบัญชี (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16) จึงเหมาะกับกลุ่มที่มีความคุ้นเคยกับระบบบัญชี เช่น ร้านค้าชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16) อีกทั้งยังเป็นระบบซื้อขายเชื่อกันว่าจะมีการหักบัญชี จำเป็นต้องมีความเอื้ออาทร ไว้วางใจกันสูง หรือมีข้อมูลว่าจะมีโอกาสได้รับการชำระหนี้คืน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16) ระบบนี้ใช้ได้ดีกับการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบกับสินค้า ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องพึ่งพากัน ผู้ใช้วัตถุดิบจำเป็นต้องขายสินค้าและผู้จำหน่ายสินค้า จำเป็นต้องทำให้เกิดการผลิต (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16) ระบบนี้มีข้อดี ที่มีการคิดต้นทุนในการบริหารจัดการไว้ที่ร้านค้าชุมชน แล้วทำให้ระบบสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นไม่ต้องประสบปัญหา เนื่องจากมีต้นทุนในการบริหารจัดการ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16) นอกจากนี้ระบบนี้ยังสามารถเป็นระบบที่เชื่อมต่อกับระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่ระบบการแลกเปลี่ยนภายในชุมชนด้วย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16) เนื่องจากจะช่วยเพิ่มทางเลือก ในการมีสินค้าที่สามารถบริการชุมชนได้มากยิ่งขึ้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 16-17)

5.1.2.3 ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน อยู่กึ่งกลางระหว่างสองระบบที่กล่าวมาแล้ว เนื่องจากใช้ง่ายกว่าระบบหักบัญชีเพราะว่าสมาชิกแต่ละคนไม่ต้องจัดการบัญชีและได้รับบัตรแลกเปลี่ยนชุมชนเป็นหลักฐานสำหรับการชำระหนี้ มีความสะดวกในการแลกเปลี่ยนมากกว่าระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า เพราะไม่ต้องรอความต้องการสินค้าตรงกันในขณะนั้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 17) การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นกับความ

พอใจระหว่างสมาชิกที่แลกเปลี่ยนกัน อีกทั้งบัตรแลกเปลี่ยนชุมชนยังสามารถพกพาได้ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17) แต่ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนจะมีต้นทุนในการจัดการของหน่วยงานกลาง เช่น ในการกำหนดปริมาณบัตรชุมชน คู่มือให้บัตรมีการหมุนเวียนไม่กระจุกตัว หรือสะสมอยู่ที่คนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17) การสะสมบัตรเกิดขึ้นกับสมาชิกที่ไม่สามารถผลิตสินค้ามาแลกเปลี่ยนได้จึงไม่ยอมใช้บัตร หรือเกิดกับสมาชิกที่ผลิตได้มากแต่ไม่มีความต้องการสินค้าของคนอื่น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17)

5.1.3 ระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน ได้แก่ กลุ่มเพื่อน-เลี้ยว-เกลอ เกิดจากการร่วมมือระหว่างเครือข่ายศูนย์เรียนรู้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จ.นครศรีธรรมราช กลุ่มในจังหวัดสงขลา กระบี่ กรุงเทพมหานคร ยโสธร และศรีสะเกษ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17) เป็นการแลกเปลี่ยนอาหารทะเลแปรรูปและมะพร้าวจากภาคใต้กับข้าวสาร หอมกระเทียม จากภาคอีสานและภาคกลาง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17)

ระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนเกิดจากความต้องการสินค้า ที่ชุมชนท้องถิ่นของตนไม่สามารถผลิตได้ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17) กลุ่มตั้งอยู่บนหลักการเพื่อนช่วยเพื่อน มีการระดมทุนในการผลิต และกระจายสินค้า (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17) โดยแต่ละชุมชนสำรวจการผลิตและความต้องการของสมาชิกในชุมชนเพื่อรวบรวมสินค้าจากสมาชิกและกระจายสินค้าที่แลกเปลี่ยนมาสู่สมาชิก โดยผ่านร้านค้าชุมชนของกลุ่ม (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17)

ระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนมีศักยภาพสูง ที่จะแก้ไขปัญหาความขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต ในกลุ่มจากกรุงเทพมหานคร (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17) แต่ปัญหาขาดแคลนข้าวในภาคใต้ หรือในกลุ่มอื่นๆที่อาจเคยผลิตข้าวได้แต่ประสบปัญหาภัยแล้ง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17) แต่การจัดการก็มีต้นทุนสูงเช่นกัน เนื่องจากต้องการข้อมูลช่องทางการขนส่ง และการบริหารจัดการที่ดีเพื่อลดต้นทุนการเก็บรักษาเป็นต้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17) ปัจจุบันกลุ่มเริ่มมีการแลกเปลี่ยนแล้ว แต่ยังเป็นเพียงระยะเริ่มต้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17)

5.2 ตัวอย่างระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของกลุ่มต่างๆ

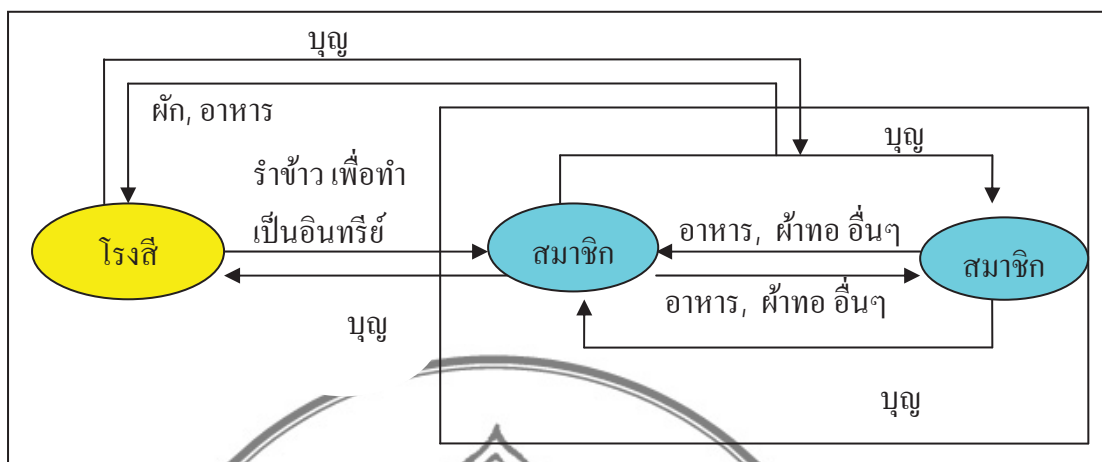
5.2.1 กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองบ้านสันติสุข อ.กุดชุม จ.ยโสธร เป็นกลุ่มแรกที่จัดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบใช้บัตรแลกเปลี่ยนซึ่งเดิมเรียกว่า "เบี้ยกุดชุม" หลังจากถูกกล่าวหาจากธนาคารแห่งประเทศไทยว่าทำผิดพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 จึงเปลี่ยนหน่วยเรียกบัตรแลกเปลี่ยนเป็น "บุญ" (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 17)

กลุ่มบ้านสันติสุขเป็นกลุ่มที่มีทุนทางสังคมสูง ชุมชนเชื่อมั่นในแนวคิดพึ่งตนเองและต้องการนำแนวคิดสู่ภาคปฏิบัติ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 17) แต่ยังไม่ มีรูปแบบ จนกระทั่งเมื่อได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจากอาสาสมัครต่างประเทศ กลุ่มจึงเห็นว่าระบบ แลกเปลี่ยนชุมชน น่าจะเป็นเครื่องมือในการพึ่งตนเองได้ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 17) กลุ่มจึงตัดสินใจเลือกระบบการใช้บัตรแลกเปลี่ยน เนื่องจากเห็นว่า เป็นระบบที่มี การใช้สะดวกคล้ายการใช้เงินบาท (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 17) ส่วน ระบบลงบันทึกบัญชีไม่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสมาชิก ซึ่งไม่คุ้นเคยกับการเขียนและลง บัญชี (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 17)

กลุ่มมีคณะกรรมการบริหารและเก็บข้อมูลสมาชิก 23 ครัวเรือน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 17) ได้รับบุญคนละ 100 บุญ และต้องส่งคืนเมื่อครบกำหนด (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 17) มีการจัดตลาดนัดชุมชนเพื่อให้สมาชิกได้ ซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าทุกสัปดาห์ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 17-18) ในระยะแรก การแลกเปลี่ยนยังไม่หลากหลาย เนื่องจากสมาชิกยังไม่รู้ความต้องการของเพื่อน สมาชิกคนอื่นๆ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18) สมาชิกบางคนเกรงว่าจะ ใช้บุญหมดไม่มีบุญคืนให้กลุ่ม จึงไม่ยอมใช้บุญ กรรมการต้องทำความเข้าใจกับสมาชิก (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18)

ปัจจุบันกลุ่มเชื่อมโยงกับโรงสีชุมชนชมรมรักษารัฐธรรมนูญ บ้านนาไต่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านอยู่ ติดกัน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18) มีนโยบายส่งเสริมการปลูกข้าว อินทรียู่ทุกเดือน โรงสีต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 10,000 บาทในการจัดเตรียมอาหารสำหรับสมาชิก ที่มาช่วยงาน (เป็นสวัสดิการ หรือค่าจ้าง ที่ไม่เป็นตัวเงิน) (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18) โรงสีจึงเปิดให้สมาชิกใช้ "บุญ" มาซื้อเมล็ดบร่ำไปจากโรงสีเพื่อนำไปทำปุ๋ย แล้ว โรงสีก็นำ "บุญ" ไปซื้ออาหาร พืชผักจากสมาชิก ทำให้ทั้งโรงสีและสมาชิกสามารถประหยัดการ ใช้เงินบาทได้ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18)

ภาพที่ 3 ระบบบุญกุดชุม จ.ยโสธร

ที่มา : อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ, การสังเคราะห์ผลการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547), 18.

จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ในการติดตามผลว่า การเชื่อมโยงดังกล่าวส่งผลต่อชุมชนเพียงไร (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18) เนื่องจากเป็นโรงสีชุมชนขนาดใหญ่ มีสมาชิกกว่า 1,000 ราย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18) และการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ มูลค่าการแลกเปลี่ยนเฉพาะส่วนที่เป็นอาหารของโรงสี และการหมุนเวียนของบุญจะสามารถสร้างมูลค่าการผลิตทางเศรษฐกิจในชุมชน คิดในหน่วยเงินบาท ไม่น้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18)

การใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนมีต้นทุนในการบริหารจัดการ แต่ก็เป็นระบบที่สมาชิกสามารถเรียนรู้กลไกการหมุนเวียน ของระบบเศรษฐกิจได้ดี (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18) เมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น การจัดการจัดการจะซับซ้อนยุ่งยากมากขึ้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18) กลุ่มอาจต้องหาแนวทางจ่ายค่าตอบแทนให้แก่คณะทำงาน โดยอาจจ่ายเป็น "บุญ" ที่ได้มาจากการหักค่าธรรมเนียมจากสมาชิก เป็นต้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18) โดยวิธีนี้ระบบจะสามารถอยู่ได้ โดยไม่เป็นการหรือการเสียดสของคณะทำงานบุญมากเกินไป ในขณะที่เดียวกันสมาชิกได้รับประโยชน์ก็มีส่วนช่วยรับภาระต้นทุนการจัดการ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 18)

5.2.2 กลุ่มอนุเยาวชนอัครต้นน้ำชี อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ เป็นกลุ่มอนุเยาวชนไม่เกิน 12 ปี ที่รวมกลุ่มเพื่อรณรงค์การอนุรักษ์ต้นน้ำชี ซึ่งเป็นต้นน้ำอยู่พื้นที่ของหมู่บ้าน (อภิชัย

พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 19) หมู่บ้านมีน้ำอุดมสมบูรณ์จึงปลูกพืชผักผลไม้
พืชไร่ได้ผลดี ผู้ใหญ่จึงมีกิจกรรมการผลิตด้านการเกษตรตลอดทั้งปี (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี
โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 19)

ตารางที่ 1 ระบบเงินตราทางเลือก กลุ่มเยาวชนอัครคัมภ์น้ำชี

หน่วย : ชີ

วัน เดือน ปี	รายการ	รับ	จ่าย	คงเหลือ
20 ก.ค. 46	ซื้อไข่ 3 ฟอง	-	9	-9
20 ก.ค. 46	ขายกระท้อน 1 ลูก	5	-	-4
20 ก.ค. 46	ขายกระท้อน 1 ลูก	5	-	+1

ที่มา : อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ, การสังเคราะห์ผลการวิจัยและพัฒนาระบบการ
แลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,
2547), 19.

การแลกเปลี่ยนเป็นกิจกรรมเสริมของกลุ่ม โดยเด็กๆจะนำอาหารมาแลกเปลี่ยนกัน
เช้าวันอาทิตย์ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 19) สมาชิกตั้งราคาตามแต่จะ
ตกลงกัน โดยมีราคาและหน่วยทางบัญชี เป็นหน่วย "ชີ" (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล
ชูชุกิ 2547 : 19) เด็กๆแต่ละคนจะมีสมุดบัญชีของตนเองและเด็กๆจะลงบัญชีรับจ่ายเอง ตัวเลข
บัญชีจะเป็นบวกเมื่อ "รับชີ" หรือ "ให้ของ" และเป็นลบเมื่อ "จ่ายชີ" หรือ "รับของ" เมื่อสิ้นเดือนจะ
มีการคิดตัวเลขสุทธิ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 19) หากว่ายังเป็นบวก
หมายถึง มีการขายหรือผลิตให้แก่เพื่อนสมาชิกมากกว่ารับจากเพื่อนสมาชิก (อภิชัย พันธเสน และ
ปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 19) เป็นที่น่าสนใจว่า เด็กมีความสามารถในการลงบัญชี ทั้งที่เป็น
ระบบที่ผู้ใหญ่เห็นว่ายุ่งยาก เนื่องจากไม่คุ้นเคย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547
: 19) การดำเนินการของกลุ่มดังกล่าว เป็นการกระทำในลักษณะเป็นการทดลอง เมื่อผู้ใหญ่ยังไม่
พร้อมจะทำเอง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 19) โดยที่กลุ่มเด็กดังกล่าว
ได้รับการสนับสนุนจากบิดามารดา เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้ใหญ่ในชุมชน ในขณะที่เด็กก็เป็น
การเตรียมความพร้อมให้แก่ชุมชนในระยะยาว (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547
: 19)

5.2.3 กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เมืองปราสาท บ้านโนนตากกลาง อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา

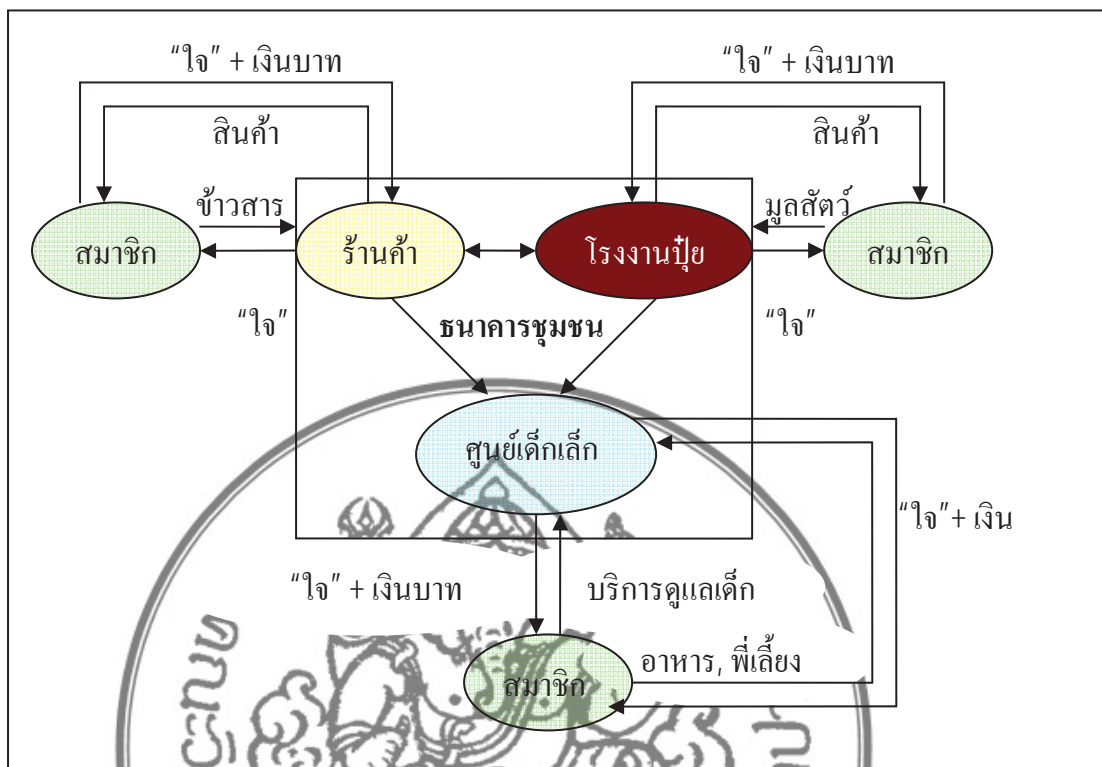
เป็นกลุ่มในชุมชน ชนบทอยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 10 กิโลเมตร (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24) มีการตั้งบ้านเรือนใกล้ชิดกันเป็นชุมชนเช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24) ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรณาน้ำฝน มีอาชีพเสริมคือ การเลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24) สภาพพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง ดินเค็ม น้ำกร่อย แหล่งน้ำตื้นเขิน เพราะขาดการดูแล เกษตรกรมีภาระหนี้สิน คนหนุ่มสาวมีอาชีพรับจ้างในเมืองแบบเช้าไปเย็นกลับ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24)

บ้านโนนตากกลาง มีลักษณะเด่นที่สำคัญคือ บทบาทของพระสมุห์สุรพงษ์ ปัสันนจิตโต เจ้าอาวาสวัดโนนตากกลาง เป็นพระนักพัฒนาที่รวบรวมชาวบ้านให้รวมกลุ่มกันจัดตั้งสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ เพื่อแก้ไขปัญหาอาชีพ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 14) และเปลี่ยนวิถีการผลิตจากการใช้สารเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24) ที่น่าสนใจ คือ นอกจากพระนักพัฒนาแล้ว กลุ่มมีแกนนำที่มีอาชีพหน้าที่หลากหลาย มีความรู้ความสามารถ และมีความกระตือรือร้นที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม เช่น เจ้าของร้านค้า เจ้าของร้านอาหาร และครู เป็นต้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24) กลุ่มนี้จึงนับว่ามีศักยภาพของบุคลากรสูง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24)

พระสมุห์สุรพงษ์ ปัสันนจิตโต สนใจแนวคิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมาก เนื่องจากเห็นว่า เป็นแนวทางพึ่งตนเองเช่นเดียวกับหลักการของกลุ่ม (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24) กลุ่มได้รับแนวคิดและการจัดระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเข้าเป็นกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม ได้มีการจัดตั้งกรรมการโครงการระบบแลกเปลี่ยนและเริ่มโครงการในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24)

วัตถุประสงค์ของโครงการแลกเปลี่ยนชุมชนของกลุ่มคือเพื่อออมเงินบาท เพื่อทำให้เกิดการพึ่งพากันในระหว่างสมาชิก เพื่อให้เกิดงานใหม่ สินค้าใหม่ที่ชุมชนไม่ต้องพึ่งพาจากเมืองเพื่อปลดหนี้สิน และเพื่อสร้างสวัสดิการให้แก่สมาชิก (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24)

กลุ่มเลือกใช้ระบบแลกเปลี่ยนในทำนองเดียวกับที่กุดชุม โดยดัดแปลงบัตรพลาสติกที่ใช้แล้ว (เช่น บัตรเติมเงินโทรศัพท์เคลื่อนที่) ซึ่งมีมากมายในชุมชนมาประทับหรือพิมพ์ทับลงในบัตร ที่มีหน่วยเรียกว่า "ใจ" เพื่อให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของโครงการที่ใช้จิตใจที่เอื้อเพื่อต่อกัน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 24)

ภาพที่ 4 การแลกเปลี่ยนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เมืองปราสาท จ.นครราชสีมา
 ที่มา : อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ, การตั้งกระแห้ผลการวิจัยและพัฒนาระบบการ
 แลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,
 2547), 25.

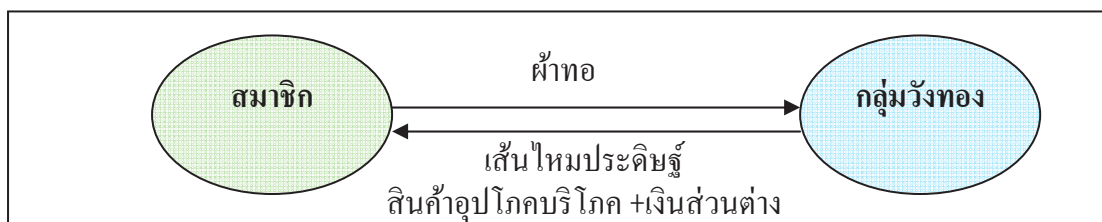
ในการแลกเปลี่ยน กลุ่มมีความพยายามเชื่อมโยงการใช้ "ใจ" กับร้านค้า โรงงานปุ๋ย
 ชุมชนและศูนย์เด็กเล็กกลุ่ม (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 25) โดยให้
 สมาชิกนำข้าวสารหรือมูลโคมาแลกเปลี่ยนเป็นปุ๋ย "ใจ" แล้วนำปุ๋ยไปแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าอื่นในระบบ
 (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 25) จุดเด่นของระบบแลกเปลี่ยนในกลุ่มนี้ คือ
 ทำให้มีการนำของที่มีมากในชุมชนแต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ คือ มูลโค มาทำให้เกิดประโยชน์และมี
 มูลค่าในการแลกเปลี่ยน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 25) ความยากของ
 ระบบคือจะดูแลให้เกิดการหมุนเวียนของ "ใจ" ได้อย่างไร (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล
 ชูชูกิ 2547 : 25) ปัจจุบันกลุ่มกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาแนวทางและดูแลให้เกิดการหมุนเวียน
 ของระบบใจ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 25)

5.2.4 กลุ่มผ้าวังทอง ต.จระเข้สามพัน อ.อุทุมพร จ.สุพรรณบุรี ตำบลจระเข้สามพัน
 มีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน ประชากร 2,455 คน ครัวเรือน จำนวนทั้งสิ้น 12,761 คน (อภิชัย พันธเสน และ

ปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 25) มีอาชีพหลัก คือการทำไร่อ้อย อาชีพรองคือ การทำสวนผลไม้ ทำนาและการทอผ้า (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 25) ปัจจุบันชาวบ้านยังประสบปัญหาหนี้สิน จากการทำการเกษตรแต่อยู่ในระดับไม่สูงนัก (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 25)

กิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มทอผ้าวังทอง ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2520 โดยเริ่มการทอผ้าเพื่อขายให้เพื่อนบ้านใกล้เคียง และพัฒนาวิธีการทอมาตามลำดับ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 25) และในปี พ.ศ. 2543 มีการเลือกตั้งประธานกลุ่มทอผ้าคนใหม่ คือ นางกัลยา เทียงธรรม ซึ่งเป็นผู้นำที่มีศักยภาพ ประกอบกับสมาชิกมีความสามัคคี มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีการบริหารจัดการด้านตลาดและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 25-26) ซึ่งถือเป็นจุดแข็งในการดำเนินการของกลุ่มวังทอง แต่ยังคงประสบปัญหาการดูแลสมาชิกและการพัฒนาการทอผ้าใหม่ให้มีคุณภาพดีขึ้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 26)

ในอดีตการแลกเปลี่ยนภายในชุมชน เคยมีการแลกเปลี่ยนผลผลิตด้านการเกษตรและการแลกเปลี่ยนแรงงานในช่วงที่มีงานบุญต่างๆ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 26) สำหรับการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน มีการแลกเปลี่ยนกับหมู่บ้านใกล้เคียงที่เอาผ้าทอมาแลกเปลี่ยนกับเส้นไหมประดิษฐ์ ที่กลุ่มทอผ้าวังทองซื้อโดยตรงจากโรงงาน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 26) และเมื่อทอเป็นชิ้นเสร็จแล้วก็จะนำมาฝากจำหน่ายที่กลุ่มวังทองต่อไป (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 26) อีกกรณีเป็นการแลกเปลี่ยนผ้าทอของกลุ่มกับผลิตภัณฑ์ เช่น น้ำยาซักผ้า แชมพูของกลุ่มเครือข่ายอื่นในจังหวัด (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 26) ปัจจุบันวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสินค้ายังคงมีอยู่ โดยการนำผ้าที่ทอเสร็จแล้วมาแลกเปลี่ยนกับอุปโภคบริโภคที่กลุ่ม โดยหักค่าสินค้าจากราคาผ้า ซึ่งบางครั้งยังมีเงินเหลือเป็นรายได้แก่ชาวบ้าน และยังช่วยลดภาระการใช้จ่ายเงินสดในการซื้อสินค้าของชาวบ้านอีกทางหนึ่ง (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนนกุล ชูชุกิ 2547 : 26)

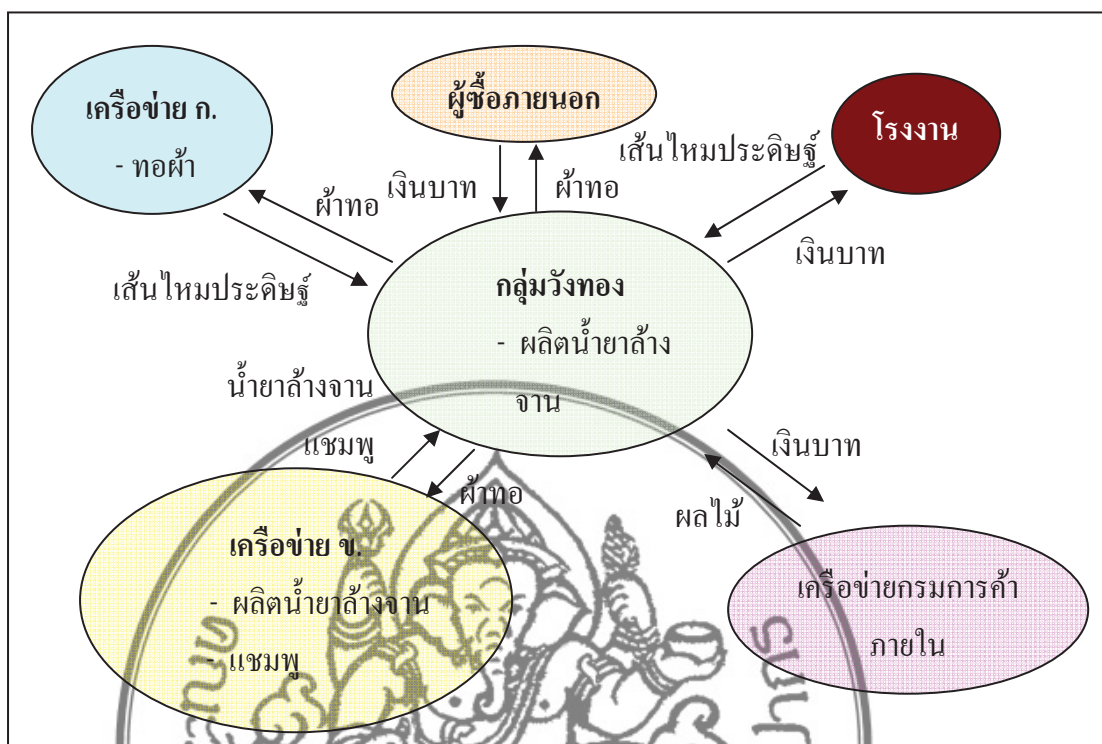
ภาพที่ 5 การแลกเปลี่ยนภายในกลุ่มทอผ้าวังทอง จ.สุพรรณบุรี

ที่มา : อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ, การสังเคราะห์ผลการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547), 26.

จากการลงภาคสนามและการสร้างแนวคิดระบบแลกเปลี่ยนแก่ชุมชน ชาวบ้านมีความสนใจการทดลองแลกเปลี่ยนผ้าทอสำเร็จรูปกับสินค้าอุปโภคบริโภค (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 26) โดยความต้องการของสมาชิกเพื่อจัดหาสินค้าที่ตรงความต้องการมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกลุ่มยังมีปัญหาด้านการควบคุมดูแลสมาชิก จะต้องสร้างความเข้าใจแก่สมาชิก อีกทั้งต้องสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อลดการพึ่งพาตลาดนอกชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 26) สำหรับการแลกเปลี่ยนนอกชุมชนยังต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อขยายเครือข่ายให้กว้างขวางมากขึ้น (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 26)

จุดเด่นในการแลกเปลี่ยนของกลุ่มคือ การเชื่อมโยงการผลิตและการบริโภคระหว่างกลุ่มต่างๆ ในเครือข่าย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 26) โดยมีร้านค้าชุมชนเป็นศูนย์กลางและใช้ระบบหักบัญชี กลุ่มให้สมาชิกนำเส้นไหมประดิษฐ์ไปทำการผลิตก่อน โดยลงบัญชีไว้ที่ร้านค้าชุมชน (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 26) เมื่อสมาชิกนำผ้าทอมาส่งคืน ก็จะหักบัญชี สมาชิกสามารถรับส่วนเกินเป็นเงินบาท หรือสินค้าอื่นๆ ในร้านได้ (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 26) โดยในร้านจะรับสินค้าอุปโภค บริโภคจากเครือข่าย มาวางในร้านให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนด้วย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 26)

อย่างไรก็ตามสมาชิกส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระบบนี้ เพราะว่าสะดวกที่ไม่จำเป็นต้องใช้เงินสดเพียงแต่ใช้แรงงานทอผ้า ก็สามารถแลกสินค้าอุปโภคที่จำเป็นไปใช้ได้ และในบางกรณีมีเงินเหลือเพื่อใช้ในกิจการอื่นด้วย (อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ 2547 : 27)

ภาพที่ 6 การแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนกลุ่มทอผ้าวังทอง จ.สุพรรณบุรี
 ที่มา : อภิชาติ พันธเสน และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกี, การตั้งเกาะให้ผลการวิจัยและพัฒนาระบบการ
 แลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,
 2547), 27.

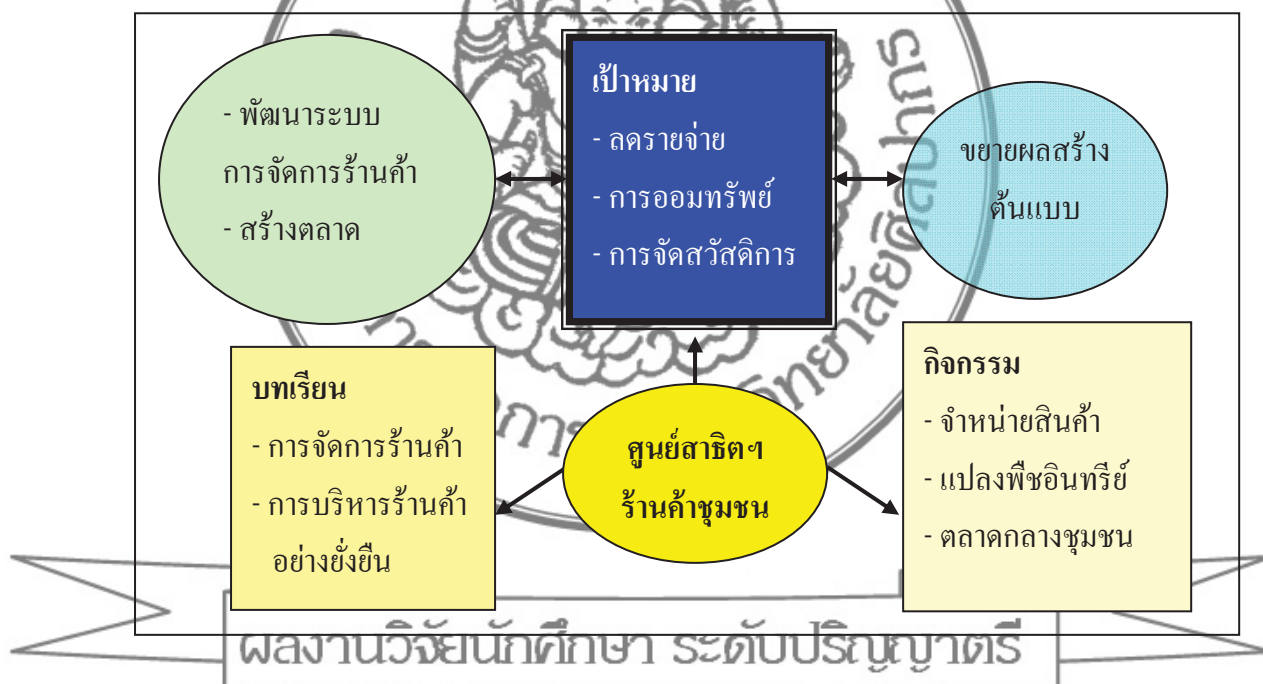
6. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนต้นแบบ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

สภาพทั่วไป ตำบลท่าเสาแยกมาจากตำบลทุ่งส้ม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ
 อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน และมีเทศบาลตำบล ตำบลท่าเสา มี
 สภาพพื้นที่ เป็นที่ราบเชิงเขา มีต้นน้ำลำธาร ป่าไม้ อู่อุ้มฝั่งแม่น้ำแควน้อย พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำน้ำ
 เป็นแหล่งท่องเที่ยว และ ประกอบธุรกิจ เช่น โรงแรม รีสอร์ท

คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความหลากหลาย ย้ายมาจาก จ.ราชบุรี ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาค
 เหนือ และยังมีคนมอญ กระเหรี่ยง พม่า ด้วยความหลากหลายของคนในชุมชนสภาพปัญหาจึงทำให้
 ปัญหาชุมชน ซับซ้อนทั้งด้านวัฒนธรรม การรวมกลุ่มในการแก้ปัญหาชุมชนค่อนข้างยาก คนอาชีพ
 เกษตรกรรมเป็น อาชีพหลัก เช่น ปลูกข้าวโพด มะเขือ พืชไร่เศรษฐกิจอื่นๆ และมีการเลี้ยงสัตว์
 เช่น โค กระบือ ไข่พื้นเมือง ปลา เป็นต้น นอกจากนี้มีอาชีพเสริมนอกภาคเกษตร เช่น การค้าขายไม้
 ดอกไม้ประดับ ผลผลิตทางการเกษตร รับจ้างทำไร่ ทำสวน และทำงานตามสถานประกอบการ

เป็นต้น คนในชุมชนมีรายได้มาจากผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก และการจำหน่ายไม้ดอก ไม้ประดับแก่นักท่องเที่ยว

6.1 แผนชุมชนตำบลท่าเสา ตำบลท่าเสาเป็นชุมชนหนึ่ง ที่ใช้แผนแม่บทชุมชนเป็น "เครื่องมือ" ที่รวมผู้คนในชุมชนเพื่อ ร่วมกันแก้ไขปัญหา ชุมชนได้เรียนรู้ถึงปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา และร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาโดย ใช้ปัญญามากกว่าเงิน รวมทั้งเกิดความรู้ เช่น การลดรายจ่าย การลดต้นทุนการผลิต การแปรรูปอาหาร ด้วยกิจกรรมที่ดำเนินการโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิด การแก้ไขปัญหาต้นทุนอาหาร สัตว์ของกลุ่มที่เลี้ยงโคและการจัดองค์การการเงินรวมทั้งพัฒนาเป็นสวัสดิการชุมชนที่สร้างความมั่นคง ทางชีวิตของคนในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูล ทั้งยังมีการยกระดับเป็นศูนย์สาธิตร้านค้าชุมชนที่สามารถ สร้างการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา

ภาพที่ 7 การดำเนินงานของศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค
ที่มา : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน), กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 13 กรกฎาคม 2553. เข้าถึงได้จาก http://www.codi.or.th/downloads/exlearn/group_exlearn/ภาคกลางบน-ตะวันตก/กาญจนบุรี/แผนชุมชน-ท่าเสา.pdf

การเริ่มต้นการทำแผนแม่บทชุมชนของตำบลท่าเสาก็มีการเริ่มต้นแบบง่าย โดยมีการเรียนรู้จากพื้นที่ที่มีประสบการณ์คือ บ้านผู้ใหญ่โชนชัย ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรายรับรายจ่าย

ครัวเรือน ข้อมูลทางการเกษตรและการผลิต ด้วยการเก็บข้อมูล โดยชุมชนทำให้ชุมชนเข้าใจและสัมผัสกับปัญหาอันแท้จริงจึงเกิดความตระหนักในปัญหาของท้องถิ่น การรวมพลังของชุมชนอาจมองว่าเป็นเรื่องนามธรรมแต่ว่าเป็นรูปธรรมสำหรับชุมชน เพราะว่าเขาคือผู้ที่สามารถสร้างพลังเหล่านั้นหาก ไม่ถูกปิดกั้น ปกปิด ซ่อนเร้นข้อมูลที่ก่อเกิดการเอารัดเอาเปรียบในสังคม

6.2 ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน แนวคิดการก่อตั้งร้านค้าชุมชนส่วนหนึ่งมาจากชุมชนเห็นปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรซื้อปุ๋ยในราคาแพง ขาดตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร รายจ่ายในการเดินทางซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคสูง ดังนั้น แกนนำจึงร่วมกับการระดมความคิดเห็นจัดทำโครงการร้านค้าชุมชน เพื่อลดค่าใช้จ่าย มีทุนหมุนเวียนในชุมชน ชุมชนสามารถจัดสวัสดิการได้ด้วยชุมชนเอง จึงนำโครงการร้านค้าชุมชนเสนอต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน

ในครั้งแรกคณะกรรมการไม่เห็นด้วยเพราะการนำเสนอโครงการไม่เป็นระบบ ทำให้คณะกรรมการไม่เข้าใจเป้าหมายที่แท้จริงของโครงการ ทางกลุ่มจึงกลับมาพัฒนาโครงการร้านค้าชุมชน และให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอข้อมูลคณะกรรมการหมู่บ้านอีกครั้งและได้รับการอนุมัติ จึงเริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2543 มีสมาชิกเริ่มแรก 65 ราย มีปรัชญาการดำเนินงานคือ ผู้นำมีความเสียสละ สร้างความสามัคคีแก่ชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ทุนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน หาสมาชิกโดยการระดมหุ้น เพื่อเป็นทุนเปิดศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน เริ่มก่อตั้งรายได้จากการขายสินค้าจะมีการปันผลคืนสมาชิก 50% คืนสมาชิกร้อยละ 1 บาท ในการซื้อ ส่วนอีก 50% ที่เหลือ แบ่งเป็น 25% เป็นทุนหมุนเวียน 10% การบริหารจัดการร้านค้าชุมชน 15% สวัสดิการชุมชน

6.3 กิจกรรมของศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน มีดังนี้

6.3.1 จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค อุปกรณ์การเกษตร เพื่อให้เกษตรกรสามารถซื้อปุ๋ย ซื้ออุปกรณ์การเกษตรได้ในราคาถูก และสามารถประหยัดค่าเดินทางในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคได้ส่วนแบ่งในอนาคต คือเพิ่มประเภทสินค้าในร้านค้าชุมชน และจำหน่ายอาหารสด

6.3.2 ตลาดกลางการจำหน่ายสินค้าชุมชน เพื่อสร้างตลาดกลางชุมชนรองรับผลผลิตทางการเกษตร

6.3.3 ทุนหมุนเวียน เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (กล้วย พักทอง ฯลฯ)

6.3.4 สร้างต้นแบบร้านค้าชุมชน เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้

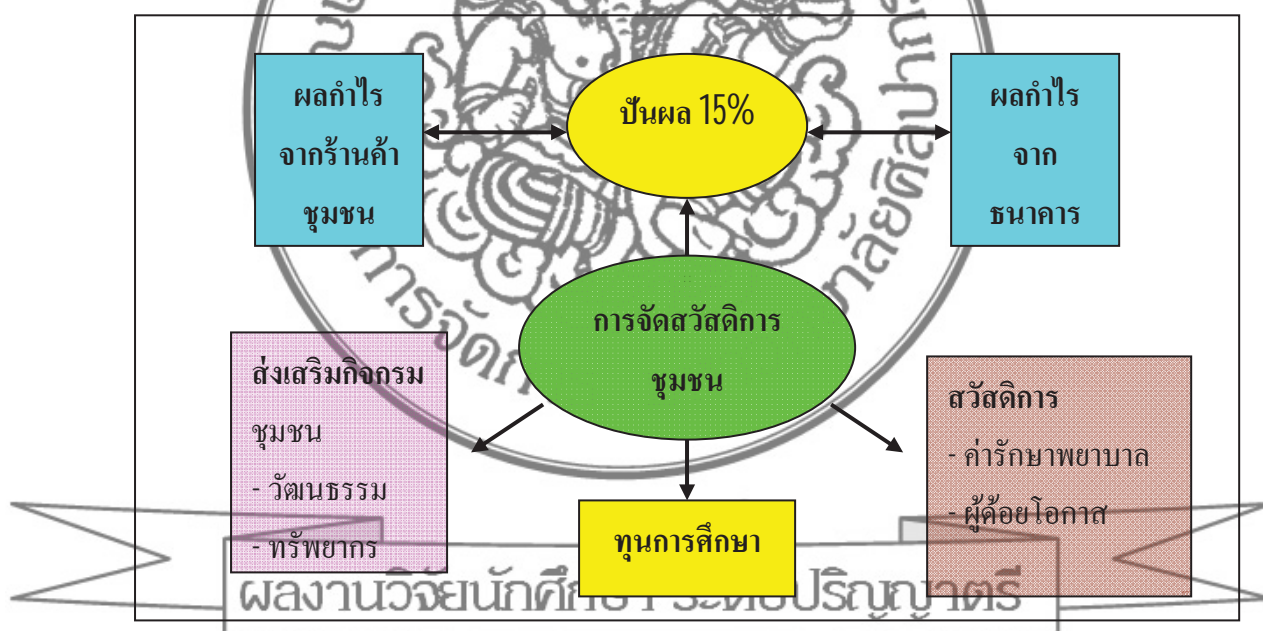
6.3.5 ขยายผล คือ หนุนเสริมให้เกิดการขยายแนวคิดร้านค้าชุมชนทุกหมู่บ้านการจัดการสวัสดิการสมาชิก ทุนการศึกษาเด็กและเยาวชน ค่ารักษาพยาบาล สวัสดิการช่วยเหลือผู้สูงอายุช่วยเหลือ ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม พัฒนาลิขิตแวดล้อม พัฒนาแกนนำคนรุ่นใหม่

6.3.6 ส่งเสริมให้เกิดแนวคิดการออมทรัพย์ คือ เมื่อสมาชิกซื้อสินค้าจากร้านค้า

ชุมชน จะถูก แบ่งส่วนหนึ่งปันผลคืนกำไรแก่สมาชิก

6.4 ธนาคารหมู่บ้านพุทธวิมุตติ ตำบลท่าเสา การดำรงชีวิตของสมาชิกในตำบลท่าเสา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีฐานะ ยากจน ขาดอาชีพที่มั่นคง ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ จากปัญหาดังกล่าว กระตุ้นให้ชุมชน ตระหนัก ตื่นรู้ ปัญหาของชุมชน แคนนำจึงรวมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่มธนาคารหมู่บ้านขึ้น เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2543 เพื่อเป็นทางออกของชุมชน มีสมาชิก เริ่มแรก 15 ราย มีเงินทุน 1,500 บาท แผนการดำเนินงาน แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

6.4.1 แผนการดำเนินงานระยะ 1 ปี เน้นการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการธนาคาร โดยมีระบบการจัดการและบริหารได้อย่างเป็นระบบ มีการฝาก-ถอน-กู้ อย่างเป็นระบบ มีการจัดทำเอกสาร การฝาก การถอน การกู้ มีการตรวจสอบ เช็คยอดและสรุปทุกครั้ง มีการประชุม คณะกรรมการทุกเดือน

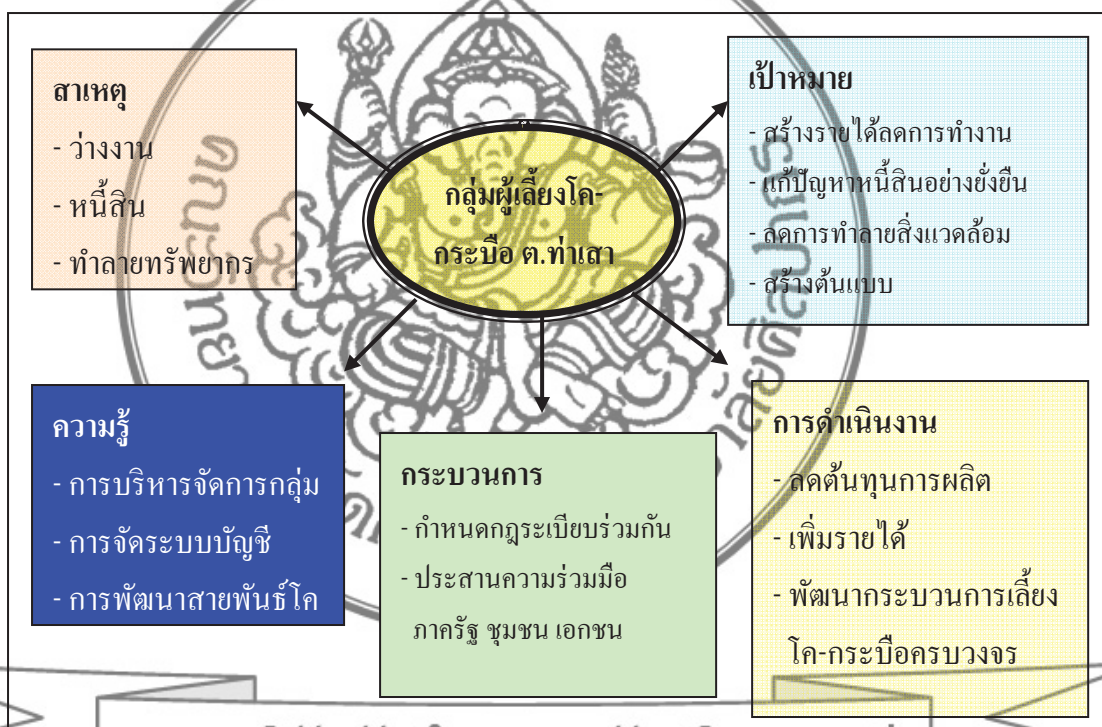
ภาพที่ 8 การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการ ตำบลท่าเสา

ที่มา : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน), กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตำบลท่าเสา อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 13 กรกฎาคม 2553. เข้าถึงได้จาก http://www.codi.or.th/downloads/exlearn/group_exlearn/ภาคกลางบน-ตะวันตก/กาญจนบุรี/แผนชุมชน-ท่าเสา.pdf

6.4.2 แผนการดำเนินงานระยะ 3 ปี เน้นการพัฒนาธนาคารชุมชนเป็นแหล่งทุนชุมชน โดยพัฒนาให้เป็นธนาคารชุมชนเพื่อเป็นแหล่งทุนของชุมชน พัฒนาให้เป็นตัวกำหนดและ

สร้างเศรษฐกิจภายในชุมชน พัฒนาให้เป็นแหล่งทุนที่มีความพร้อมทั้งด้านการบริหารจัดการ และเงินทุนสำหรับสมาชิก

6.5 กองทุนสวัสดิการ ตำบลท่าเสา การจัดกองทุนสวัสดิการ จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2543 เงินทุนมาจากผลกำไรสุทธิ 15% ของร้านค้าชุมชน และธนาคารหมู่บ้าน 7-8-11 ตำบลท่าเสา แรกเริ่มมีสมาชิก 75 ราย มีเงินทุน 17,000 บาท ปัจจุบันมีสมาชิก 397 ราย ปัจจุบันมีเงินทุน 180,000 บาท มีการบริหารจัดการกองทุนในรูปแบบ คณะกรรมการ ภายใต้กติกาที่กำหนดร่วมกัน การใช้งบประมาณสวัสดิการในกิจกรรมต่างๆจะต้องได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการ

ภาพที่ 9 การดำเนินงานของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ-โคขุน ตำบลท่าเสา

ที่มา : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน), กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 13 กรกฎาคม 2553. เข้าถึงได้จาก http://www.codi.or.th/downloads/exlearn/group_exlearn/ภาคกลางบน-ตะวันตก/กาญจนบุรี/แผนชุมชน-ท่าเสา.pdf

การให้สวัสดิการแก่สมาชิก ดังนี้ สมาชิกเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลคืนละ 50 บาท ไม่เกิน 15 คืน จัดทุนแก่ผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่เป็นประจำทุกปี สนับสนุนทุนการศึกษา เช่น ชุมนักเรียน นักศึกษา อุปกรณ์การศึกษา แก่บุตรของ

สมาชิกทุกปีสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เช่น ประเพณีวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมสุขภาพ เป็นประจำทุกปี

กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ-โคขุน ตำบลท่าเสา การดำเนินงานเริ่มจากการทำโครงการขอยืม พันธุ์โค จากหน่วยงานของรัฐและเอกชน ในช่วงเริ่มต้นได้งบประมาณสนับสนุนจาก อบต. 130,000 บาท ซื้อวัวได้ 26 ตัว เพื่อให้สมาชิกทุกคน ยืมวัวคนละหนึ่งตัว ซึ่งถือเป็นการลงทุน ให้ก่อน แต่จำนวนวัวไม่เพียงพอต่อจำนวนสมาชิกทุกคน ดังนั้น จึงจับฉลากเพื่อนำวัวไปเลี้ยง ต่อมา กลุ่มได้ยืมวัวจากธนาคารโคกระบือ ของกรมปศุสัตว์ 31 ตัว จนถึงปัจจุบันกลุ่มได้ประสานยืมโค รวม 302 ตัว ปัจจุบันมีโค-กระบือภายในกลุ่มรวมทั้งสิ้น 806 ตัว นอกจากนี้ยังมีการขยายผลต่อ ชุมชน โดยการประชุมแต่ละหมู่บ้านเพื่อวิเคราะห์แนวทางการแก้วิกฤตโดยการเลี้ยงโค จัดตั้ง คณะกรรมการแต่ละหมู่บ้าน สร้างต้นแบบในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีการ พัฒนาสายพันธุ์โค

การบริหารจัดการ ใช้รูปแบบคณะกรรมการ โดยมีปรัชญาการดำเนินงาน คือ ชื่อสัตย์ เสียสละ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการ โปร่งใส ตรวจสอบได้ สมาชิกและคณะกรรมการระดมความคิดเห็นกำหนด กฎกติกาในการยืมโค ในการยืม โค-กระบือ ต้องรวมกลุ่มดังนี้ การทำสัญญาค้ำประกันโดย กลุ่มเป็นผู้ทำสัญญาค้ำประกันกับกลุ่มผู้ เลี้ยงโคเนื้อ-โคขุน, ลูกจิวเกิดต้องแจ้งให้หัวหน้ากลุ่มทราบและต้องคืนลูกตัวแรก กับกลุ่มผู้เลี้ยงโค เนื้อ-โคขุน ตำบล ท่าเสา ส่วนลูกวัวตัวต่อไปคนเลี้ยงเก็บไว้เลี้ยงเอง กรณีที่โคที่ถูกคืนเป็นตัวเมีย จะให้สมาชิกคนอื่นยืมต่อ ส่วนตัวผู้เลี้ยงจะเลี้ยงเป็นโคขุนต่อไป (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) 2553)

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

มานิดา คอยระงับ (2543) ได้ศึกษาการแพร่ของนวัตกรรมระบบเงินตราทางเลือก "บุญ กุดชุม" ที่อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการรับนวัตกรรมของชาวบ้านและ รูปแบบการสื่อสารต่อสาธารณะ เกี่ยวกับการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจรับนวัตกรรม โดยใช่ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และใช้การสังเกตโดยมุ่งเน้นรูปแบบการสื่อสาร ที่เอื้ออำนวยต่อการแพร่นวัตกรรม รวมทั้งใช้การ สังเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัย (Inductive Approach) เพื่อวิเคราะห์หาข้อสรุปร่วมกันนำไปสู่การสรุป ทางแนวคิดผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การแพร่นวัตกรรมของบุญกุดชุมมีลำดับขั้นตอนของการ นำความคิดเข้าสู่ชุมชนกุดชุม โดยเน้นที่การใช้สื่อบุคคลช่วยเชื่อมโยงกับผู้นำความคิดและการ สร้างแกนนำของนวัตกรรมในชุมชน เพื่อสื่อสารต่อไปยังผู้รับนวัตกรรมในระดับชาวบ้านและมี

การใช้สื่อเชิงสัญลักษณ์ รวมถึงการใช้สื่อพื้นบ้าน โดยเน้นความสอดคล้องของนวัตกรรมกับทัศนคติการพึ่งตนเองของชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อการรับนวัตกรรมพบว่า ลักษณะเฉพาะของชุมชนและคนในชุมชนคุณลักษณะผู้นำแรงกดดันทางเศรษฐกิจของชุมชน การกระจายอำนาจสู่ชุมชน และคุณลักษณะของนวัตกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมของคนในชุมชน เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับนวัตกรรมระบบเงินตราทางเลือกในครั้งนี้ ในการแก้ไขปัญหาช่วงวิกฤตของข่าวสาร ได้มีการใช้เครือข่ายการสื่อสารในชุมชน เพื่อกระตุ้นกำลังใจชาวบ้านและใช้เครือข่ายพันธมิตรภายนอกชุมชนนำเสนอผ่านสื่อมวลชนเพื่อการสื่อสารสู่สาธารณะ

ปรัชญา เป็ยมพงศ์สถานต์ และคณะ (2547) แบ่งการศึกษาเป็น 4 ภาค คือ

ภาคที่ 1 ศึกษาแนวคิดประสบการณ์ระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราทางเลือกภายใต้บริบทเศรษฐศาสตร์ใหม่ คือเศรษฐศาสตร์ชุมชนที่มีความหมายครอบคลุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกประเภทที่ส่งเสริมความเป็นชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยเน้นการสะสมทุนทางสังคมมากกว่าการสะสมทุนทางกายภาพ โดยมีระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในแต่ละท้องถิ่น ระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงแพร่หลายมากที่สุดเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศแคนาดา มีชื่อว่า LETS หรือ Local Exchange Trading System ซึ่งเป็นรูปแบบของระบบการให้สินเชื่อแก่สมาชิกเริ่มต้นเท่ากัน และมีการหักบัญชีระหว่างกันเมื่อมีการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเกิดขึ้น โดยมีสาเหตุจากการประสบปัญหาความยากจน ทั่วๆที่มีแรงงานและทรัพยากร แต่ขาดแคลนเงินตราในฐานะที่เป็น "สื่อแลกเปลี่ยน" ดังนั้นชุมชนจึงได้ใช้ระบบแลกเปลี่ยนเงินตราทางเลือกเพื่อนำมาแก้ปัญหา สมาชิกในชุมชนมีโอกาสค้นพบศักยภาพของตนเองมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนสิ่งอื่นๆตามมา ที่สำคัญที่สุดคือการแลกเปลี่ยนความรู้ และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้นเป็นการเพิ่มทุนทางสังคมที่สำคัญ

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ภาคที่ 2 ศึกษาประสบการณ์ที่มีการทดลองในประเทศอื่นๆประกอบด้วยประสบการณ์ของประเทศออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ประเทศไทย เป็นต้น พบว่าประเทศที่มีการทดลองใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมาก่อน และยังนำมาเป็นกรณีศึกษาในประเทศ มีการขยายตัวของระบบแลกเปลี่ยนอย่างรวดเร็วในระยะสั้น เป็นผลจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ในประเทศออสเตรเลียมีวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1993 ทำให้เกิดระบบแลกเปลี่ยนทั้งในระดับชุมชนและในระดับธุรกิจ โดยมีจุดเริ่มต้นครั้งแรก ที่เมืองมาเลนี รัฐควีนส์แลนด์ ในปี ค.ศ. 1987 เนื่องจากชุมชนมีความกระตือรือร้น ที่จะแสวงหารูปแบบทางเลือกเหมือนอิซากะ ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้หน่วยของตนเองเรียกว่า Bunyas นอกจากนี้ยังได้นำระบบแลกเปลี่ยน LETS ไปใช้และประสบความสำเร็จในระดับกว้าง ทั้งระดับชุมชนและระดับประเทศ อันเนื่องมาจากการตระหนักถึงความ

ล้มเหลวของระบบเศรษฐกิจหลัก

ภาคที่ 3 ศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่น และเงินตราทางเลือก ในประเทศไทย นอกจากกรณีของบุญกุดชุมแล้ว มีการก่อตัวของกลุ่มต่างๆในพื้นที่ภาคต่างๆของประเทศไทย คือ กลุ่มผลิตกรงนกและหัวกรงนกกลุ่มศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน กลุ่มเลี้ยงวัวพันธุ์พื้นบ้าน กลุ่มอนุเยาวชนฮักต้นน้ำชี เป็นต้น พบว่าทุกกลุ่มต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อสามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็ง เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มอื่นๆต่อไป

ภาคที่ 4 ศึกษาการกระจายอำนาจ เศรษฐกิจชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยเสริมการพัฒนาาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและประเด็นทางกฎหมาย กลยุทธ์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในฐานะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศ ในระยะยาวทั้งสามประเด็นสามารถเชื่อมร้อยกันได้ดีด้วยระบบแลกเปลี่ยน เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างทุนทางสังคมช่วยให้มีความเข้มแข็งแล้วยังเป็นการหนุนช่วยเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

พิสมัย ศรีเนตร (2547) ได้ศึกษา ประวัติ แนวคิด และกระบวนการของชุมชนรวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ในการนำบุญกุดชุมมาใช้ในชุมชนอำเภอภูคุดชุม จังหวัดยโสธร และเพื่อทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎี รูปแบบ ตลอดจนประสิทธิภาพ การใช้เงินตราทางเลือกในต่างประเทศ การศึกษาใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผลการ พบว่า การเกิดระบบบุญกุดชุมในฐานะเครื่องมือในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้น มีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญจากภายในชุมชน คือ ความพร้อมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยการมีประสบการณ์ การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีการบริหารจัดการที่ดี มีผู้นำที่เข้มแข็ง และมุ่งมั่นที่จะพึ่งตนเอง และชุมชนมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย รองรับการใช้ระบบ

แลกเปลี่ยนชุมชน ส่วนปัจจัยที่มีผลทำให้ชุมชนตัดสินใจเลือกบุญกุดชุมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนคือ ความสอดคล้องของแนวคิดเงินตราทางเลือกกับแนวทางการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของชุมชน และการตระหนักได้ถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชุมชนหากมีการนำบุญกุดชุมมาใช้ นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการนำระบบบุญกุดชุมมาใช้ในชุมชนกุดชุมคือทัศนคติของรัฐที่มีต่อเครื่องมือการพัฒนาของชุมชนดังกล่าว โดยวินิจฉัยว่าบุญกุดชุมละเมิดกฎหมายเงินตราของชาติและจะเป็นภัยคุกคามต่อเศรษฐกิจของชาติ

อภิชัย พันธเสน และปัทมาวดี โพนกุล ชูชุกิ (2547) ได้วิจัยและพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการแลกเปลี่ยนของชุมชนที่เหมาะสมกับสังคมไทยและส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเอง และเพื่อสร้างนักบริหารจัดการของชุมชนในการวางฐานระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งในอนาคต มีการศึกษาบทเรียนของต่างประเทศและการศึกษาภาคสนาม

เป็นระยะเวลา 10 เดือน โดยนำประสบการณ์จากกลุ่ม และจากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ มีการจัดเวทีชาวบ้าน เล่นบทบาทสมมติ จัดตลาดนัดชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบ สร้างตัวบ่งชี้และวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาและผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน จากผลการศึกษาพบว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่เกิดขึ้น มีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายไปตามความเหมาะสมของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ประกอบด้วย ระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า เป็นระบบที่เกิดขึ้นง่ายที่สุด ต้นทุนการบริหารจัดการต่ำ ไม่ซับซ้อนและเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชน ระบบนี้ สามารถนำมาใช้ได้ในกลุ่มที่ทุนทางสังคมไม่สูงนัก ในทางตรงข้ามระบบกลับสามารถดึงให้สมาชิกในสังคมได้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน และเสริมสร้างทุนทางสังคมได้ กลุ่มที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ กลุ่มบ้านวังตอตั้ง ศูนย์การเรียนรู้ และยังพบว่าปัญหา บางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน เช่น กลุ่มที่อยู่ไกลเอง และมีระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับภายนอกมาก จะไม่เห็นประโยชน์ของระบบแลกเปลี่ยน หรือเห็นเป็นเรื่องยุ่งยาก กลุ่มที่มีกิจกรรมมากจะขาดผู้นำในการดำเนินกิจกรรม และบางกลุ่มยังไม่รู้ความต้องการของสมาชิก ทำให้มีการแลกเปลี่ยนน้อย และเนื่องจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชน มีผลในทางลดรายจ่ายมากกว่าเพิ่มรายได้ กลุ่มหรือสมาชิกที่มองทางออกของปัญหาภาระหนี้สิน โดยเน้นการเพิ่มรายได้มีแนวโน้มที่จะยอมรับระบบแลกเปลี่ยนชุมชนนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ และแนวคิดของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนให้ตรงกัน รัฐจะต้องเข้าใจว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะเป็นระบบที่สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้ที่ยากจนและผู้ที่ยากจนอยู่ในชายขอบทั้งในเมืองและชนบท รัฐควรสนับสนุนให้กลุ่มมีการขยายตัวมากขึ้นด้วยการให้ข้อมูลเชิงบวกแก่ประชาชน อาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการทางกฎหมายที่จะคุ้มครองสิทธิในการพึ่งตนเองของชุมชน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในลักษณะที่เป็นกรณีศึกษา การศึกษาครั้งนี้นำความรู้ที่ได้ไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน ในรูปแบบคูปองชุมชน เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้ระบบเงินตราทางเลือก ศึกษารูปแบบและประโยชน์การใช้ระบบเงินตราทางเลือก เพื่อการผลิตในชุมชนและศึกษาการหมุนเวียนของระบบเงินตราทางเลือก ตลอดจนทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นหลังจากทดลองใช้คูปองเพื่อการผลิตในชุมชน ในการดำเนินการการวิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกของศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี หมู่ที่ 7 บ้านพุมุด, หมู่ที่ 8 บ้านพุดเตย, หมู่ที่ 11 บ้านพูลาด และหมู่อื่นๆ ประจำปี พ.ศ. 2553 จำนวน 463 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกของศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี หมู่ที่ 7 บ้านพุมุด, หมู่ที่ 8 บ้านพุดเตย, หมู่ที่ 11 บ้านพูลาด และหมู่อื่นๆ ประจำปี พ.ศ. 2553 จำนวน 215 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Sampling) ใช้ขอบเขตการปกครองตามพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นชั้น (Strata) ซึ่งมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง สมาชิกหมู่ที่ 7 บ้านพุมุด, หมู่ที่ 8 บ้านพุดเตย, หมู่ที่ 11 บ้านพูลาด และหมู่อื่นๆ ของศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้สูตร ยามาเน่ (ประสพชัย พสุนนท์ 2553 : 41) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และมีความคลาดเคลื่อนได้ ร้อยละ 5 ดังสูตรต่อไปนี้

$$n \geq \frac{N}{1 + Ne^2}$$

- เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N แทน ประชากรทั้งหมดที่เป็นสมาชิกของศูนย์สาธิตการเกษตร
 e แทน ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} = \frac{463}{1 + 463(0.05)^2}$$

$$n = 214.60 \approx 215 \text{ คน}$$

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ 215 คน

ขั้นที่ 2 จำแนกขอบเขตการปกครองตามพื้นที่ของหมู่บ้าน ของสมาชิกศูนย์สาธิตการเกษตร แบ่งออกเป็น หมู่ที่ 7 บ้านพุมุด, หมู่ที่ 8 บ้านพุดเตย, หมู่ที่ 11 บ้านพุดาด และหมู่บ้านอื่นๆ

ขั้นที่ 3 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน โดยวิธีเทียบสัดส่วนประชากร แต่ละหมู่บ้านกับขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา 2546 :15)

$$n_i = \frac{N_i}{N} n$$

ผลงานวิจัยนี้ศึกษา ระดับปริญญาตรี

- เมื่อ n_i แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน
 N_i แทน ขนาดของประชากรในแต่ละหมู่บ้าน
 N แทน ขนาดของประชากรทั้งหมด
 n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำแนกขอบเขตการปกครองตามพื้นที่ของหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวนสมาชิก (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ
หมู่ที่ 7	150	70
หมู่ที่ 8	115	53
หมู่ที่ 11	69	32
หมู่อื่นๆ	129	60
รวม	463	215

ขั้นตอนที่ 4 สุ่มกลุ่มตัวอย่างสมาชิกของศูนย์สาธิตการเกษตร โดยสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน จากตารางที่ 2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกร้านค้าชุมชน และประโยชน์ของเงินตราทางเลือกที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือก และข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและความคิดเห็นจากการใช้ระบบเงินตราทางเลือก ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ พื้นที่ที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ตนเองต่อเดือน ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ระดับปริญญาตรี

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อสมาชิกร้านค้าชุมชน และประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีการแปลความหมายของแต่ละระดับดังนี้

มากที่สุด หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือกทุกครั้งหรือเกือบทุกครั้ง เมื่อเทียบเป็นร้อยละ 81-100

มาก หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือกไม่ทุกครั้งแต่ค่อนข้างมาก เมื่อเทียบเป็นร้อยละ 61-80

ปานกลาง หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือกที่ตัดสินใจและไม่ตัดสินใจเท่า ๆ กัน เมื่อเทียบเป็นร้อยละ 41-60

น้อย หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือกน้อย เมื่อเทียบเป็นร้อยละ 21-40

น้อยที่สุด หมายถึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือกเล็กน้อย เมื่อเทียบเป็นร้อยละ 1-20

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราทางเลือก เพื่อการผลิตในชุมชน ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบเขียนบรรยายเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการในการทำวิจัยในครั้งนี้

3. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.1 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด ทฤษฎีและรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากกรอบแนวคิด หลักการ ความรู้เกี่ยวกับระบบเงินตราทางเลือก

3.2 สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง โดยอาศัยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็น และจำนวนข้อคำถามในแต่ละประเด็น จากนั้นจึงสร้างคำถามตามกรอบประเด็นที่กำหนดให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวัด เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลกระทบต่อสมาชิกร้านค้าชุมชนและประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือก เพื่อการผลิตในชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน

3.3 นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและความถูกต้องของภาษา รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency หรือ IOC) ระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา โดยการให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2543 : 115-117)

+1 เมื่อข้อคำถามสอดคล้องตามประเด็นหลักของเนื้อหา

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องตามประเด็นหลักของเนื้อหา

-1 เมื่อข้อคำถามไม่สอดคล้องตามประเด็นหลักของเนื้อหา

3.5 คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีคุณภาพ พร้อมจัดพิมพ์

3.6 นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาแล้ว ไปทดลองใช้

(Try-Out) กับสมาชิกของศูนย์สาธิตการเกษตร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยจำนวน 30 คน แล้วนำแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient)

3.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้วมาตรวจแก้ไข ปรับปรุง ให้สมบูรณ์แล้ว นำเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

4.1 ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญ เกี่ยวกับเงินตราทางเลือก

4.2 ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเงินตราทางเลือก

4.3 ติดต่อประสานงานทางโทรศัพท์กับประธานชุมชนของศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อนัดหมายวันเวลาเข้าไปแนะนำตัวและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวิธีการใช้คู่มือและวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ให้กับสมาชิกได้รับทราบ พร้อมกำหนดการเรื่องวันเริ่มใช้คู่มือชุมชน (ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2553 - 15 มกราคม พ.ศ. 2554)

4.4 เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการใช้คู่มือ โทรศัพท์นัดหมายกับทางประธานชุมชนของศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อนำแบบสอบถามไปมอบให้กับประธานชุมชน พร้อมกับชี้แจงรายละเอียดในการจัดเก็บ ทั้งจำนวนและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้สมาชิกศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา ตอบแบบสอบถามได้อย่างถูกต้อง และนัดหมายวันที่มาเก็บแบบสอบถามคืน จนได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบทั้ง 215 ชุด

4.5 นำแบบสอบถามที่ได้ มาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม แล้วดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

5.1 นำแบบสอบถาม ที่คัดเลือกทั้งหมดลงหมายเลขประจำฉบับ

5.2 จัดทำคู่มือลงรหัส (Code Book)

5.3 นำข้อมูลทั้งหมดลงรหัส เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

5.4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science)

กำหนดระดับความมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้รูปแบบตารางโดยใช้สถิติอย่างง่าย เปรียบเทียบเป็นค่าร้อยละ (Percentage of Frequency) กำหนดหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแบ่งได้เป็น 5 หัวข้อ ได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา
2. ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อสมาชิกศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา
3. ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน
4. การวิเคราะห์การหมุนเวียนการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน
5. การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ในการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา

ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ รายละเอียดเรื่อง เพศ อายุ พื้นที่ที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพและรายได้ตนเองต่อเดือน มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของอายุจำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

อายุ	เพศกลุ่มตัวอย่าง		รวม
	ชาย	หญิง	
น้อยกว่า 20 ปี	0.93	2.32	3.25
21-35 ปี	13.95	16.28	30.23
36-50 ปี	21.40	34.88	56.28
50 ปีขึ้นไป	6.05	4.19	10.24
รวม	42.33	57.67	100.00

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนมีช่วงอายุ 36-50 ปี มากที่สุด คิด

เป็นร้อยละ 56.28 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 21-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.23 และกลุ่มตัวอย่างสมาชิก ร้านค้าชุมชน เป็นเพศหญิงร้อยละ 57.67 เพศชายร้อยละ 42.33 ในกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 36-50 ปี คิดเป็นเพศหญิง ร้อยละ 34.88 และเพศชาย ร้อยละ 21.40 และช่วงอายุ 21-35 ปี คิดเป็นเพศหญิง ร้อยละ 16.28 และเพศชาย ร้อยละ 13.95 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างของสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่ เป็นวัยกลางคนมากที่สุด รองลงมาเป็นวัยหนุ่มสาว และเป็นเพศหญิงมากกว่าชาย ดังปรากฏใน ตารางที่ 4

ตารางที่ 5 แสดงร้อยละของพื้นที่อยู่อาศัยจำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง

อาศัยอยู่ในพื้นที่	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
หมู่ที่ 7	14.42	18.14	32.56
หมู่ที่ 8	11.63	13.02	24.65
หมู่ที่ 11	4.65	10.23	14.88
หมู่อื่นๆ	11.63	16.28	27.91
รวม	42.33	57.67	100.00

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่หมู่ที่ 7 คิดเป็น ร้อยละ 32.56 รองลงมาอาศัยอยู่หมู่อื่นๆ (หมู่ที่ 4, 5 และ 9 รวมกัน) คิดเป็นร้อยละ 27.91 ในหมู่ที่ 7 มีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 18.14 และเพศชายร้อยละ 14.42 ในหมู่อื่นๆมีกลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 16.28 และเพศชายร้อยละ 11.63 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง สมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่หมู่ที่ 7 มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 6 แสดงร้อยละของอายุจำแนกตามสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ	สถานภาพสมรส				รวม
	โสด	แต่งงานแล้ว	หย่าร้าง/หม้าย	แยกกันอยู่	
น้อยกว่า 20 ปี	3.25	0.00	0.00	0.00	3.25
21-35 ปี	5.12	25.12	0.00	0.00	30.24
36-50 ปี	0.46	53.02	1.40	1.40	56.28
50 ปีขึ้นไป	0.46	8.84	0.93	0.00	10.23
รวม	9.29	86.98	2.33	1.40	100.00

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 36-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.28 เป็นผู้ที่แต่งงานแล้วทั้งหมดร้อยละ 53.02 และมีสถานภาพ หย่าร้าง/หม้าย และแยกกันอยู่ร้อยละ 1.40 เท่ากัน รองลงมาคือ สมาชิกร้านค้าชุมชนที่มีอายุอยู่ในช่วง 21-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.24 เป็นผู้ที่แต่งงานแล้วทั้งหมดร้อยละ 25.12 และสถานภาพโสดร้อยละ 5.12 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชน ส่วนใหญ่มีสถานภาพแต่งงานแล้วและส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 36-50 ปี ดังปรากฏในตารางที่ 6

ตารางที่ 7 แสดงร้อยละของระดับการศึกษาจำแนกตามอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	อาชีพ					รวม
	เกษตรกร	รับจ้าง	รับราชการ	พนักงานบริษัทเอกชน	อื่นๆ	
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	40.47	18.60	0.00	0.00	3.26	62.33
มัธยมศึกษาหรือ ปวช.	9.77	14.88	1.40	1.40	1.86	29.31
อนุปริญญา หรือ ปวส.	0.00	3.26	1.86	0.46	0.00	5.58
ปริญญาตรี	0.00	0.00	1.86	0.00	0.46	2.32
อื่นๆ	0.46	0.00	0.00	0.00	0.00	0.46
รวม	50.70	36.74	5.12	1.86	5.58	100.00

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.33 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาหรือ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 29.31 และกลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 50.70 รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 36.74 กลุ่มตัวอย่างมากที่สุดที่มีการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 40.47 รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 18.60 และกลุ่มตัวอย่างรองลงมาที่มีการศึกษามัธยมศึกษาหรือ ปวช. ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 14.88 สรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า รองลงมาคือ มัธยมศึกษาหรือ ปวช. และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป ดังปรากฏในตารางที่ 7

ตารางที่ 8 แสดงร้อยละของอาชีพจำแนกตามรายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ	รายได้ตนเองต่อเดือน					รวม
	น้อยกว่า 20,000 บาท	20,001- 30,000 บาท	30,001- 40,000 บาท	40,001- 50,000 บาท	มากกว่า 50,000 บาท	
เกษตรกร	48.38	1.40	0.46	0.00	0.46	50.70
รับจ้างทั่วไป	34.42	1.86	0.00	0.46	0.00	36.74
รับราชการ	2.33	2.33	0.46	0.00	0.00	5.12
พนักงานบริษัทเอกชน	1.86	0.00	0.00	0.00	0.00	1.86
อื่น ๆ	4.66	0.00	0.00	0.46	0.46	5.58
รวม	91.65	5.59	0.92	0.92	0.92	100.0

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 91.65 รองลงมาเป็นผู้ที่มีรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.59 สมาชิกร้านค้าชุมชนที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 20,000 บาท ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 48.38 รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 34.42 สมาชิกร้านค้าชุมชนที่มีรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ ดังปรากฏในตารางที่ 8

2. ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ	ทัศนคติของปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ		
	$\bar{X}$	S.D	ระดับทัศนคติ
1. ส่งผลรายได้/รายรับของท่านมีการเปลี่ยนแปลง	3.27	0.78	ปานกลาง
2. ส่งผลให้รายจ่าย/ค่าใช้จ่ายของท่านมีการเปลี่ยนแปลง	3.29	0.76	ปานกลาง
3. ส่งผลทำให้ภาระหนี้สินของท่านมีการเปลี่ยนแปลง	3.09	0.79	ปานกลาง
4. ราคาสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง	3.00	0.79	ปานกลาง
5. ราคาสินค้าที่นำมาจากภายนอกชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง	3.59	0.75	มาก
รวม	3.25	0.57	ปานกลาง

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชน มีทัศนคติเกี่ยวกับระดับความสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ โดยพิจารณาในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลทำให้ราคาสินค้าที่นำมาจากภายนอกชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) รองลงมา คือ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลทำให้รายจ่าย/ค่าใช้จ่ายของสมาชิกร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) และลำดับสุดท้ายคือ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลทำให้รายได้/รายรับของสมาชิกร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนมีทัศนคติในระดับปานกลางต่อปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังปรากฏในตารางที่ 9

3. ข้อมูลระดับความสำคัญที่เกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือก

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ของเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตและแลกเปลี่ยนในชุมชน	ทัศนคติของการใช้เงินตราทางเลือก		
	$\bar{X}$	S.D	ระดับทัศนคติ
1. เป็นสิ่งใหม่น่าศึกษาเรียนรู้และทดลองใช้	3.59	0.68	มาก
2. มีประโยชน์ต่อท่านและชุมชนท้องถิ่นของท่าน	3.53	0.74	มาก
3. ช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น	3.48	0.74	ปานกลาง
4. ช่วยกระตุ้นทำให้เกิดสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น	3.69	0.70	มาก
5. ช่วยทำให้มีเงินเหลือสามารถนำไปลดภาระหนี้สินได้	3.03	0.70	ปานกลาง
6. ช่วยกระตุ้นทำให้คนภายในชุมชนทำงานเพิ่มมากขึ้น	3.07	0.75	ปานกลาง
7. ทำให้เงินหมุนเวียนภายในชุมชน ไม่รั่วไหลออกสู่ภายนอกชุมชน	2.97	0.80	ปานกลาง
8. ทำให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือระหว่างกันภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น	2.92	0.80	ปานกลาง
9. ช่วยประหยัดเงินบาทที่ใช้ซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในชุมชน	3.56	0.69	มาก
รวม	3.32	0.48	มาก

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชน มีทัศนคติเกี่ยวกับระดับความสำคัญของประโยชน์การใช้คูปองชุมชน โดยพิจารณาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ คูปองชุมชนช่วยกระตุ้นทำให้เกิดสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) รองลงมาคือ คูปองชุมชนมีเป็นสิ่งใหม่น่าศึกษาเรียนรู้และทดลองใช้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) และลำดับสุดท้ายคือ คูปองชุมชนช่วยประหยัดเงินบาทที่ใช้ซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) สรุปได้ว่า คูปองชุมชนเกิดประโยชน์ต่อชุมชนในด้านที่ช่วยกระตุ้นทำให้เกิดสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทั้งยังเป็นสิ่งใหม่น่าศึกษาเรียนรู้และทดลองใช้ และช่วยประหยัด

เงินบาทที่ใช้ซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในชุมชน ดังปรากฏในตารางที่ 10

4. การวิเคราะห์การหมุนเวียนการใช้เงินตราทางเลือก

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนคูปองทั้งหมดที่ใช้หมุนเวียนในระยะเวลา 3 เดือน

ราคาคูปอง (บาท)	จำนวนคูปองทั้งหมด (ใบ)	รวมมูลค่าของเงินหมุนเวียน (บาท)	หมายเลขคูปอง
5	220	1,100	หมวด 1 ก
10	100	1,000	หมวด 2 ก
20	30	600	หมวด 3 ก
30	10	300	หมวด 4 ก
รวม	360	3,000	

คูปองที่ใช้เพื่อการผลิตในชุมชนมีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท คือ มูลค่า 5, 10, 20 และ 30 บาท ตามลำดับ จำนวนคูปองที่ใช้หมุนเวียนในระยะเวลา 3 เดือน มีทั้งหมด 360 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียนทั้งหมด 3,000 บาท คูปองที่มีจำนวนมากที่สุด คือคูปองมูลค่า 5 บาท มีจำนวน 220 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียน 1,100 บาท รองลงมาคือ คูปองมูลค่า 10 บาท มีจำนวน 100 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียน 1,000 บาท และคูปองมูลค่า 20 บาท มีจำนวน 30 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียน 600 บาท และคูปองมูลค่า 30 บาท มีจำนวนน้อยที่สุดคือ 10 ใบ คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียน 300 บาท คูปองทุกใบมีหมายเลข หมวดหมู่ และลำดับของคูปองพิมพ์ไว้ที่ด้านหน้าของคูปองทุกใบอย่างชัดเจน เพื่อง่ายและสะดวกต่อการติดตามการหมุนเวียนของคูปองทุกใบ คูปองมูลค่า 5 บาท มีเลขหมวดหมู่ขึ้นต้นด้วยตัวเลข 1 และตัวอักษร ก แล้วตามด้วยหมายเลขของคูปอง ส่วนคูปองมูลค่า 10, 20 และ 30 บาท มีเลขหมวดหมู่ขึ้นต้นด้วย 2, 3 และ 4 ตามลำดับ แล้วตามด้วยตัวอักษร ก และหมายเลขของคูปอง ดังปรากฏในตารางที่ 11

การหมุนเวียนของคูปองเริ่มต้นจากสมาชิกของร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา นำสินค้าที่ผลิตได้มาฝากขายในร้านค้าชุมชน ครบทุกๆ 50 บาท จะได้รับคูปองมูลค่า 5 บาท จำนวน 1 ใบ หรือสมาชิกของร้านค้าชุมชน มาซื้อสินค้าที่สมาชิกร้านค้าชุมชนนำมาฝากขาย ทุกๆ 50 บาท จะได้รับคูปองมูลค่า 5 บาท เมื่อสมาชิกร้านค้าชุมชนได้รับคูปอง สามารถนำมาซื้อสินค้าได้ทันที โดยสามารถนำคูปองใช้ร่วมกับเงินบาท หรือใช้คูปองเพียงอย่างเดียวได้ ตามมูลค่าของคูปองนั้นๆ

โดยไม่มีกรทอนเงินคืนในกรณีที่ดินค้ำนั้นมึราคาต่ำกว่ามูลค่าของคูปองนั้นๆ สำหรับด้านหลังของคูปองได้ระบุเงื่อนไขการใช้คูปองไว้อย่างชัดเจน เช่น คูปองออกโดยคณะกรรมการร้านค้าชุมชนท่าเสา คูปองมีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท คูปองสามารถใช้แลกเปลี่ยนหรือซื้อสินค้าที่ร้านค้าชุมชนท่าเสา คูปองสามารถใช้แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างสมาชิกด้วยกันเองได้ และจะต้องลงลายมือชื่อและวันที่ ด้านหลังของคูปองทุกครั้งเมื่อได้รับคูปอง นอกจากนี้ยังมีส่วนสำคัญของการใช้คูปองที่ได้ระบุไว้ คือ คูปองมีอายุใช้งาน 1 เดือน หากครบกำหนดให้สมาชิกร้านค้าชุมชน ต้องนำคูปองกลับมาต่ออายุที่ร้านค้าชุมชน โดยให้ผู้ออกคูปองลงลายมือชื่อกำกับไว้ที่ด้านหลังคูปอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมการต่ออายุร้อยละ 3 หากสมาชิกร้านค้าชุมชน ไม่นำคูปองกลับมาต่ออายุจะถือว่าคูปองใบนั้นๆ ไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก

ตารางที่ 12 แสดงการหมุนเวียนของการใช้คูปองชุมชนในช่วงเดือนที่หนึ่งกับเดือนที่สอง

มูลค่าคูปอง (บาท)	จำนวนครั้งที่หมุนเวียน		คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ที่เพิ่มขึ้น (%)
	เดือนที่หนึ่ง	เดือนที่สอง	
	16 ต.ค. 53 ถึง 15 พ.ย. 53 (ครั้ง)	16 พ.ย. 53 ถึง 15 ธ.ค. 53 (ครั้ง)	
5	153	220	43.79
10	87	120	37.93
20	25	30	20.00
30	8	10	25.00
รวม	273	380	39.19

ตารางที่ 13 แสดงการหมุนเวียนของการใช้คูปองชุมชนในช่วงเดือนที่สองกับเดือนที่สาม

มูลค่า คูปอง (บาท)	จำนวนครั้งที่หมุนเวียน		คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ที่ เพิ่มขึ้น (%)
	เดือนที่สอง	เดือนที่สาม	
	16 พ.ย. 53 ถึง 15 ธ.ค. 53 (ครั้ง)	16 ธ.ค. 53 ถึง 15 ม.ค. 54 (ครั้ง)	
5	220	303	37.73
10	120	178	48.33
20	30	40	33.33
30	10	13	30.00
รวม	380	534	40.53

ตารางที่ 14 แสดงการหมุนเวียนของการใช้คูปองชุมชนในช่วงเดือนที่หนึ่งกับเดือนที่สาม

มูลค่า คูปอง (บาท)	จำนวนครั้งที่หมุนเวียน		คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ที่ เพิ่มขึ้น (%)
	เดือนที่หนึ่ง	เดือนที่สาม	
	16 ต.ค. 53 ถึง 15 พ.ย. 53 (ครั้ง)	16 ธ.ค. 53 ถึง 15 ม.ค. 54 (ครั้ง)	
5	153	303	98.04
10	87	178	104.60
20	25	40	60.00
30	8	13	62.50
รวม	273	534	95.60

ผลการศึกษาพบว่า ในเดือนแรกของการเริ่มใช้คูปองชุมชนเพื่อการผลิตในชุมชน คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 มีการหมุนเวียนของคูปองทั้งหมด 273 ครั้ง คูปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 153 ครั้ง รองลงมา คือ คูปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนจำนวน 87 ครั้ง ในเดือนที่สองของการใช้คูปอง คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2553 มีการหมุนเวียนของ

คูปองเพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 380 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 39.19 เปอร์เซ็นต์ คูปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 220 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือเพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 43.79 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา คือ คูปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนจำนวน 120 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือ มีการเพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 37.93 เปอร์เซ็นต์ ในเดือนที่สามหรือเดือนสุดท้ายของการใช้คูปอง คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2554 มีการหมุนเวียนของคูปองเพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 534 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 40.53 เปอร์เซ็นต์ คูปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 178 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือ เพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 48.33 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา คือ คูปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนจำนวน 303 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือ มีการเพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 37.73 เปอร์เซ็นต์ และเมื่อเปรียบเทียบตั้งแต่การเริ่มต้นโครงการ จนถึงสิ้นสุดโครงการ มีการหมุนเวียนของคูปองเพิ่มขึ้นสูงถึง 95.60 เปอร์เซ็นต์ คูปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนเมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์มากที่สุด คือ 104.60 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา คือ คูปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนเมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือ 98.04 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 12-14

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนคูปองทั้งหมดที่ได้รับคืนและไม่ได้รับคืนหลังจากสิ้นสุดโครงการ

มูลค่าคูปอง (บาท)	จำนวนคูปองทั้งหมดที่ใช้ในโครงการ (ใบ)	จำนวนคูปองที่ได้รับคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการ (ใบ)	จำนวนคูปองที่ไม่ได้รับคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการ		คิดเป็นมูลค่าของคูปองที่ไม่ได้รับคืน (บาท)
			(ใบ)	(%)	
5	660	593	67	10.15	335
10	300	281	19	6.33	190
20	90	86	4	4.44	80
30	30	29	1	3.33	30
รวม	1,080	989	91	8.43	635

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อสิ้นสุดโครงการ จำนวนคูปองทั้งหมดจากจำนวน 1,080 ใบ ได้รับคูปองคืนจำนวน 989 ใบ ไม่ได้รับคูปองคืนจำนวน 91 ใบ คิดเป็น 8.43 เปอร์เซ็นต์ ที่ไม่ได้รับคืนคูปองจากจำนวนคูปองทั้งหมด 1,080 ใบ หรือคิดเป็นมูลค่าของคูปองที่ไม่ได้รับคืน 635 บาท จำนวนคูปองที่ไม่ได้รับคืนมากที่สุดคือคูปองมูลค่า 5 บาท จำนวน 67 ใบ คิดเป็น 10.15 เปอร์เซ็นต์ที่

ไม่ได้รับคืนคูปอง จากจำนวนคูปองทั้งหมด 660 ใบ หรือคิดเป็นมูลค่าของคูปองที่ไม่ได้รับคืน 335 บาท รองลงมาคือคูปองมูลค่า 10 บาท จำนวน 19 ใบ คิดเป็น 6.33 เปอร์เซ็นต์ที่ไม่ได้รับคืนคูปอง จากจำนวนคูปองทั้งหมด 300 ใบ หรือคิดเป็นมูลค่าของคูปองที่ไม่ได้รับคืน 190 บาท ดังปรากฏในตารางที่ 15

5. การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ในการใช้เงินตราทางเลือก

ตารางที่ 16 แสดงผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเข้าร่วม โครงการคูปองชุมชน

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับเหตุผลที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการคูปองชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. น่าจะเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์	163	75.81
2. อยากทดลองเพราะ เห็นว่าเป็นสิ่งแปลก	20	9.30
3. ถูกชักชวนให้สมัครตามเพื่อน	7	3.26
4. ไม่เห็นว่าเสียหายอะไร	24	11.16
5. อื่น ๆ (ระบุ)	1	0.46

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างของสมาชิกร้านค้าชุมชน ที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ เพราะคูปองชุมชนน่าจะเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์มากที่สุด จำนวน 163 คน หรือร้อยละ 75.81 รองลงมาคือ ไม่เห็นว่าการใช้คูปองชุมชนทำให้เกิดความเสียหายอะไร จำนวน 24 คน หรือร้อยละ 11.16 ดังปรากฏในตารางที่ 16

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 17 แสดงผลการวิเคราะห์เหตุผลที่ตัดสินใจใช้เงินตราทางเลือกรูปแบบคูปองชุมชน

ท่านตัดสินใจใช้เงินตราทางเลือกรูปแบบคูปองชุมชน ด้วยเหตุผลใดมากที่สุด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. สร้างรายได้/มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น	20	9.30
2. ประหยัดเงินบาท มีเงินออมเพิ่มขึ้น	183	85.12
3. ทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น	121	56.28
4. ลดการพึ่งพิงเงินทุนจากแหล่งเงินกู้	28	13.02
5. อื่น ๆ (ระบุ)	2	0.93

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างของสมาชิกร้านค้าชุมชนที่ตัดสินใจใช้เงินตราทางเลือกรูปแบบคูปองชุมชน เพราะว่าคุณูปองชุมชนช่วยทำให้ประหยัดเงินบาท มีเงินออมเพิ่มขึ้น จำนวน 183 คน หรือร้อยละ 85.12 รองลงมาคือ คุณูปองชุมชนช่วยทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น จำนวน 121 คน หรือร้อยละ 56.28 ดังปรากฏในตารางที่ 17

ตารางที่ 18 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อควรปรับปรุงในการใช้เงินตราทางเลือก

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับควรปรับปรุงโครงการเงินตรา ทางเลือกรูปแบบคูปองชุมชนในเรื่องใดมากที่สุด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การประชาสัมพันธ์ให้มีการเข้าร่วมโครงการ	67	31.16
2. การชักจูงให้มีการเข้าร่วมโครงการ	81	37.67
3. การยอมรับการใช้คูปองชุมชนเพิ่มขึ้น	33	15.34
4. การเพิ่มสถานที่ การใช้คูปองชุมชนไปในชุมชนใกล้เคียง	79	36.74
5. ควรปรับปรุงการติดประกาศกำหนดราคาที่ใช้เงินตรา ชุมชนแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการให้ชัดเจน	50	23.26
6. ควรมีระยะเวลาการใช้ที่นานกว่านี้	146	67.90
7. อื่น ๆ (ระบุ)	9	4.19

ผลการศึกษาพบว่า ข้อควรปรับปรุงในการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน 3 ลำดับแรกคือ ต้องการให้มีระยะเวลาที่ใช้คู่มือชุมชนนานกว่านี้ จำนวน 146 คน หรือร้อยละ 67.90 รองลงมาคือ การชักจูงให้มีการเข้าร่วมโครงการ จำนวน 81 คนหรือร้อยละ 37.67 และลำดับสุดท้ายคือ ควรเพิ่มสถานที่ในการใช้คู่มือชุมชนไปบริเวณชุมชนใกล้เคียง จำนวน 79 คน หรือร้อยละ 36.74 ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 18

ตารางที่ 19 แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาการใช้เงินตราทางเลือก

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาการใช้เงินตราทางเลือกรูปแบบคู่มือชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. สินค้าที่ซื้อขายโดยใช้คู่มือชุมชนยังไม่หลากหลาย	15	6.98
2. ระยะเวลาที่ใช้คู่มือชุมชนถูกจำกัด	170	79.07
3. ความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าและคู่มือชุมชน	27	12.56
4. อื่น ๆ (ระบุ)	3	1.40

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรคในการใช้เงินตราทางเลือกรูปแบบคู่มือชุมชนมากที่สุด คือ ระยะเวลาที่ใช้คู่มือชุมชนถูกจำกัด จำนวน 170 คน หรือร้อยละ 79.07 รองลงมาเป็นความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าและคู่มือชุมชน จำนวน 27 คน หรือร้อยละ 12.56 ดังปรากฏในตารางที่ 19

การทดลองใช้เงินตราทางเลือกรูปแบบของคู่มือชุมชนเพื่อการผลิตในชุมชน ของตำบลท่งเสา ได้สะท้อนถึงความร่วมมือร่วมใจกันของคณะกรรมการและสมาชิกร้านค้าชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางของการใช้คู่มือชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประสบการณ์ของการใช้คู่มือชุมชนเดือนแรก ช่วยทำให้สมาชิกร้านค้าชุมชนเข้าใจและรู้จักคู่มือชุมชนมากขึ้น ทำให้ในเดือนถัดๆ ไปเกิดการหมุนเวียนของคู่มือชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คู่มือชุมชนจึงเปรียบเสมือนตัวกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการผลิตเพิ่มขึ้นเกิดการสร้างงานภายในชุมชนและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประหยัดเงินบาท ดังนั้นคู่มือชุมชนจึงเป็นทางเลือกใหม่ นอกเหนือจากระบบเงินตราที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ การใช้คู่มือชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกชุมชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของเงินตราทางเลือก

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค่าใช้จ่ายเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษาศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 215 คน โดยการเก็บรวบรวมจากแบบสอบถาม สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา กลุ่มสมาชิกร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา ที่ทำการสำรวจส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีสถานภาพแต่งงานแล้ว มีอายุระหว่าง 36-50 ปี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 และการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามากที่สุด อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ทำกันมากที่สุดและมีรายได้ตนเองต่อเดือนส่วนใหญ่ น้อยกว่า 20,000 บาท

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลกระทบต่อสมาชิกร้านค้าชุมชน สภาพปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบันส่งผลให้ราคาสินค้าที่นำมาจากภายนอกชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก ส่วนรายจ่าย/ค่าใช้จ่าย และรายได้/รายรับ ของสมาชิกร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน สมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่า การนำคู่มือชุมชนเพื่อการผลิตในชุมชนมาทดลองใช้ ช่วยกระตุ้นทำให้เกิดสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และเป็นสิ่งใหม่มาศึกษาเรียนรู้และทดลองใช้ ทั้งยังทำให้ประหยัดเงินบาทที่ใช้ซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในชุมชนอยู่ในระดับมาก ทำให้เงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชนไม่รั่วไหลออกสู่ภายนอกชุมชน และช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันเพิ่มขึ้น

1.4 วิเคราะห์การหมุนเวียนการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน คู่มือชุมชนที่ใช้เพื่อการผลิตในชุมชนมีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท คือ คู่มือมูลค่า 5, 10, 20 และ 30 บาท ตามลำดับ จำนวนคู่มือที่ใช้หมุนเวียนในระยะเวลา 3 เดือน มีจำนวนทั้งหมด 1,080 ใบ (360 ใบต่อเดือน) คิดเป็นมูลค่าของเงินหมุนเวียนทั้งหมด 9,000 บาท (3,000 บาทต่อเดือน) เดือนแรกของการเริ่มใช้คู่มือชุมชนเพื่อการผลิตในชุมชน คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 มีการหมุนเวียนของคู่มือทั้งหมด 273 ครั้ง คู่มือมูลค่า 5 บาท มีการ

หมุนเวียนมากที่สุดคือ 153 ครั้ง รองลงมา คือ คุปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียน จำนวน 87 ครั้ง ในเดือนที่สองของการใช้คุปอง คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2553 มีการหมุนเวียนของคุปองเพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 380 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 39.19 เปอร์เซ็นต์ คุปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 220 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือ เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 43.79 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา คือ คุปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียน จำนวน 120 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือ มีการเพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 37.93 เปอร์เซ็นต์ ในเดือนที่สามหรือเดือนสุดท้ายของการใช้คุปอง คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2554 มีการหมุนเวียนของคุปองเพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 534 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 40.53 เปอร์เซ็นต์ คุปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 178 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือ เพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 48.33 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา คือ คุปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียน จำนวน 303 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือ มีการเพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 37.73 เปอร์เซ็นต์ และเมื่อเปรียบเทียบตั้งแต่วันที่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ มีการหมุนเวียนของคุปองเพิ่มขึ้น สูงถึง 95.60 เปอร์เซ็นต์ คุปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนเมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์มากที่สุด คือ 104.60 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา คือ คุปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนเมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ คือ 98.04 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ

อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน จากปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งหมด 9,000 บาท ทำให้เกิดอัตราเร็วในการหมุนเวียนของเงินทั้งหมดต่อหนึ่งเดือนอยู่ที่ 1.12 ครั้ง ถ้าพิจารณาเป็นคุปองแต่ละใบพบว่า คุปองมูลค่า 10 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมากที่สุด คือ 1.28 ครั้งต่อเดือน รองลงมา คือ คุปองมูลค่า 20 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน 1.05 ครั้งต่อเดือน คุปองมูลค่า 20 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน 1.05 ครั้งต่อเดือน และคุปองมูลค่า 30 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน 1.03 ครั้งต่อเดือน ส่วนคุปองมูลค่า 5 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินต่ำที่สุดคือ 1.02 ครั้งต่อเดือน

สาเหตุที่คุปองมูลค่า 10, 20 และ 30 บาท มีการหมุนเวียนมากกว่า คุปองมูลค่า 5 บาท เนื่องมาจากปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการของศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา มีข้อกำหนดว่า สมาชิกที่นำผลิตผลหรือสินค้าที่ผลิตขึ้นเองมาจำหน่ายที่ร้านค้าจะต้องเสียค่าบริการจัดการ ในอัตราร้อยละ 10 และจะได้รับเงินต่อเมื่อสินค้าได้จำหน่ายไปแล้วเท่านั้น จึงเป็นลักษณะสินค้าฝากขาย มีทั้งสมาชิกที่เป็นผู้ผลิตรายย่อยและผู้ผลิตรายใหญ่ ในส่วนของสมาชิกรายย่อยบางรายจะนำสินค้ามาฝากขายตอนเช้าแล้วมารับเงินตอนเย็น ส่วนใหญ่จะได้รับคุปองชุมชนมูลค่า 5 บาท และบางราย 2 วันมารับเงินครั้งหนึ่ง ส่วนใหญ่จะได้รับคุปองมูลค่า 10 บาท ในส่วนของสมาชิกรายใหญ่ซึ่งมีเพียงไม่กี่รายจะนำสินค้ามาฝากขายแบบคิดเงินเดือนละครั้ง ส่วนใหญ่จะได้รับคุปองชุมชนมูลค่าตั้งแต่

10 บาทขึ้นไป จึงทำให้คูปองมูลค่าตั้งแต่ 10 บาท 20 บาท และ 30 บาท มีการหมุนเวียนมากกว่าคูปองมูลค่า 5 บาท

เมื่อสิ้นสุดโครงการจำนวนคูปองทั้งหมด จากจำนวน 1,080 ใบ ได้รับคูปองคืนจำนวน 989 ใบ ไม่ได้รับคูปองคืนจำนวน 91 ใบ คิดเป็น 8.43 เปอร์เซ็นต์ที่ไม่ได้รับคืนคูปอง หรือคิดเป็นมูลค่าของคูปองที่ไม่ได้รับคืน 635 บาท

สาเหตุที่ไม่ได้รับคูปองคืน เนื่องมาจากปัจจัยหลายด้าน เช่น สมาชิกบางรายที่ไม่ได้เป็นผู้ผลิตแต่เป็นผู้ที่มาซื้อผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่นำฝากขายแล้วได้รับคูปองกลับไปแต่ไม่ได้นำกลับมาใช้ เนื่องจาก สมาชิกบางรายอยู่ห่างไกลจากร้านค้าชุมชน บางรายไม่กล้าใช้ บางรายไม่ทราบวิธีการใช้คูปอง ส่วนสมาชิกที่เป็นผู้ผลิตบางรายยังไม่เข้าใจถึงวิธีการใช้คูปอง จึงมีการเก็บสะสมคูปองไว้อย่างไม่นำออกมาใช้ ซึ่งทำให้คูปองไม่เกิดการหมุนเวียน

1.5 วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ในการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน สมาชิกร้านค้าชุมชนตัดสินใจเข้าร่วม โครงการใช้คูปองชุมชนเพื่อการผลิตในชุมชน เพราะส่วนใหญ่เห็นว่าคูปองชุมชนเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์มากที่สุด และไม่เห็นว่าการใช้คูปองชุมชนทำให้เกิดความเสียหายอะไรทั้งต่อตนเองและชุมชน หลังจากการทดลองใช้คูปองชุมชนครบสามเดือน พบว่าส่วนใหญ่คูปองชุมชนช่วยทำให้ประหยัดเงินบาท มีเงินออมเพิ่มขึ้น และช่วยทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคในการใช้คูปองชุมชนส่วนใหญ่ คือ ระยะเวลาที่ใช้คูปองชุมชนถูกจำกัด อันเนื่องมาจาก คูปองชุมชนได้กำหนดเงื่อนไขอายุการใช้งานของคูปอง ให้ใช้งานได้เพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น หากสมาชิกร้านค้าชุมชนไม่นำคูปองชุมชนมาต่ออายุ และเสียค่าธรรมเนียมการต่ออายุที่ร้านค้าชุมชน ก็ไม่สามารถนำคูปองกลับไปใช้ในเดือนถัดไปได้ ปัญหารองลงมาของคูปองชุมชน คือ เรื่องความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับคูปองชุมชน และอุปสรรคสำคัญสำหรับการทำวิจัย คือ การประชาสัมพันธ์ให้มีการเข้าร่วมโครงการไม่ดีพอ ทำให้สมาชิกร้านค้าชุมชนหลายท่าน ไม่ทราบว่าเริ่มมีการใช้คูปองชุมชนเพื่อการผลิตในชุมชน ทำให้เดือนแรกของโครงการคูปองชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักและเข้าใจสำหรับสมาชิกหลายท่าน

2. การอภิปรายผล

การใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบของคูปองชุมชน เพื่อการผลิตในชุมชนตำบลท่าเสา ช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในด้านเป็นสิ่งใหม่ ที่นำศึกษาเรียนรู้และทดลองใช้ ทำให้ก่อเกิดประโยชน์ต่อสมาชิกร้านค้าชุมชนและชุมชนท้องถิ่น และยังช่วยทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน ไม่มีเงินรั่วไหลออกสู่ภายนอกชุมชน เหตุผลที่สมาชิกร้านค้าชุมชนตัดสินใจใช้คูปองชุมชน

คือ ช่วยทำให้สมาชิกร้านค้าชุมชนประหยัดเงินบาท มีเงินออมเพิ่มขึ้นและทำให้สินค้าภายในชุมชน มีการซื้อขายเพิ่มขึ้น ส่วนปัญหาและอุปสรรคจากการใช้คูปองชุมชนพบว่า มีปัญหาที่สุดในเรื่อง ระยะเวลาที่ใช้คูปองชุมชนถูกจำกัด อันเนื่องมาจากคูปองชุมชนถูกออกแบบไว้ให้มีอายุการใช้งาน 1 เดือน เมื่อสิ้นสุดการใช้งานสมาชิกจะต้องนำคูปองมาต่ออายุกับคณะกรรมการร้านค้าชุมชน เพื่อลงลายมือชื่อกำกับให้ครบ จึงสามารถนำคูปองไปใช้ในเดือนถัดไปได้ และทุกครั้งที่มีการต่ออายุคูปอง สมาชิกต้องเสียค่าธรรมเนียมการต่ออายุ อัตราร้อยละ 3 ของมูลค่าคูปองที่นำมาต่ออายุ สาเหตุที่ต้องมีการต่ออายุของคูปองทุกเดือน เพื่อต้องการให้สมาชิกร้านค้าชุมชนนำคูปองออกมาใช้ทุกๆครั้งที่มีการซื้อหรือขายสินค้า หากสมาชิกไม่นำคูปองออกมาใช้ ก็ไม่สามารถทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินในชุมชนได้ เมื่อถึงกำหนดครบรอบแต่ละเดือน หากสมาชิกร้านค้าชุมชนไม่นำคูปองมาต่ออายุ ก็ทำให้คูปองนั้น ไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีกในรอบเดือนถัดไป ปัญหารองลงมาของการใช้คูปองชุมชน คือ ความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับคูปองชุมชน อันเนื่องมาจากร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา มีสินค้าอุปโภคและบริโภคมากกว่า 1,000 รายการ ทำให้เกิดความหลากหลายในการแลกเปลี่ยนสินค้า การใช้คูปองเพื่อการแลกเปลี่ยน ผู้ขายสินค้าไม่ได้กำหนดความชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรในเรื่องอัตราส่วนของเงินสดกับคูปองในการแลกเปลี่ยน หรือซื้อสินค้าแต่ละครั้ง ทำให้ผู้ซื้อสินค้าเองเกิดความสับสนในการใช้จำนวนของคูปองกับเงินสดต่อการซื้อสินค้าแต่ละครั้ง อุปสรรคสำคัญส่วนหนึ่งสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ คือ การประชาสัมพันธ์ และการชักจูงให้เข้าร่วมโครงการยังไม่ดีพอ ทำให้สมาชิกร้านค้าชุมชนหลายท่านไม่ทราบการใช้คูปองชุมชน ในเดือนแรกเกิดการหมุนเวียนของคูปองทั้งหมดจำนวน 273 ครั้ง แต่ในเดือนถัดมา สมาชิกเริ่มคุ้นเคยกับการใช้คูปอง ทำให้เกิดการหมุนเวียนของคูปองสูงขึ้นเป็นจำนวน 380 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 39.19 เปอร์เซ็นต์ และในเดือนสุดท้ายของโครงการมีการหมุนเวียนของคูปองเพิ่มขึ้นจากเดือนที่สองเป็นจำนวน 534 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 40.53 เปอร์เซ็นต์ และเพิ่มขึ้นจากเดือนแรกของการเริ่มโครงการ 95.60 เปอร์เซ็นต์ ส่งผลทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่จะช่วยกันเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

อัตราความเร็วในการหมุนเวียนของเงิน ตลอดระยะเวลา 3 เดือน จากมูลค่าของคูปองหรือปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งหมด 9,000 บาท ในเดือนแรก คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 มีการหมุนเวียนของคูปองทั้งหมด 273 ครั้ง ทำให้เกิดมูลค่าที่ใช้จ่ายทั้งสิ้น 2,375 บาท ในเดือนที่สองของการใช้คูปอง คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2553 มีการหมุนเวียนของคูปองเพิ่มขึ้นเป็น 380 ครั้ง ทำให้เกิดมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นเป็น 3,200 บาท และในเดือนสุดท้ายของการใช้คูปอง คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2554 มีการหมุนเวียนของคูปองเพิ่มขึ้น

ทั้งหมดเป็น 534 ครั้ง ทำให้เกิดมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นเป็น 4,485 บาท การหมุนเวียนของปริมาณเงินดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดของ เออวิง ฟิชเชอร์ นักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกใหม่ (Neoclassic) ได้อธิบายทฤษฎีปริมาณเงิน ให้อยู่ในรูปสมการแลกเปลี่ยน ดังสมการ

$$M \cdot V = P \cdot Q$$

$$V = \frac{P \cdot Q}{M}$$

โดย

M = ปริมาณเงินหมุนเวียนในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

V = อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน

P = ระดับราคาสินค้าและบริการทั่วไป

Q = ต้นนี้ให้วัดมูลค่าแท้จริงของการใช้จ่าย

เมื่อแทนค่าตามสมการ ทำการวิเคราะห์ห้อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 20, 21 และ 22

ตารางที่ 20 แสดงการวิเคราะห์ห้อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินในเดือนแรก คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2553 จนถึง วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553

มูลค่า คูปอง (ใบ)	จำนวนคูปอง ที่ใช้ในเดือน แรก (ใบ)	รวมมูลค่าของ คูปองหรือ ปริมาณเงิน หมุนเวียน (บาท) (M)	16 ต.ค. 53 - 15 พ.ย. 53		อัตราความเร็ว ในการ หมุนเวียนเงิน (V ₁)
			จำนวนครั้ง ที่หมุนเวียน (ครั้ง)	มูลค่าเงินที่ ใช้จ่าย (บาท) (P.Q) ₁	
5	220	1,100	153	765	0.69
10	100	1,000	87	870	0.87
20	30	600	25	500	0.83
30	10	300	8	240	0.80
รวม	360	3,000	273	2,375	0.79

ผลการศึกษาพบว่า อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินในเดือนแรก จากมูลค่าคูปองหรือปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งหมด 3,000 บาท ทำให้เกิดอัตราเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมดอยู่ที่ 0.79 ครั้ง ถ้าพิจารณาคูปองแต่ละใบ พบว่าคูปองมูลค่า 10 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมากที่สุดคือ 0.87 ครั้ง รองลงมา คือ คูปองมูลค่า 20 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมด 0.83 ครั้ง คูปองมูลค่า 5 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินต่ำที่สุด คือ 0.69 ครั้ง ดังปรากฏในตารางที่ 20

ตารางที่ 21 แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินในเดือนที่สอง คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 จนถึง วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2553

มูลค่าคูปอง (บาท)	จำนวนคูปองที่ใช้ในเดือนที่สอง (ใบ)	รวมมูลค่าของคูปองหรือปริมาณเงินหมุนเวียน (บาท) (M)	16 พ.ย. 53 - 15 ธ.ค. 53		อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน (V ₂)
			จำนวนครั้งที่หมุนเวียน (ครั้ง)	มูลค่าเงินที่ใช้จ่าย (บาท) (P.Q) ₂	
5	220	1,100	220	1,100	1.00
10	100	1,000	120	1,200	1.20
20	30	600	30	600	1.00
30	10	300	10	300	1.00
รวม	360	3,000	380	3,200	1.07

ผลการศึกษาพบว่า อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินในเดือนที่สอง จากมูลค่าคูปองหรือปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งหมด 3,000 บาท ทำให้เกิดอัตราเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมดอยู่ที่ 1.07 ครั้ง ถ้าพิจารณาคูปองแต่ละใบ พบว่าคูปองมูลค่า 10 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมากที่สุดคือ 1.20 ครั้ง รองลงมา คือ คูปองมูลค่า 5 บาท 20 บาท และ 30 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินเท่ากันอยู่ที่ 1.00 ครั้ง ดังปรากฏในตารางที่ 21

ตารางที่ 22 แสดงการวิเคราะห์อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินในเดือนที่สาม คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2553 จนถึง วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2554

มูลค่า คูปอง (บาท)	จำนวนคูปอง ที่ใช้ในเดือน ที่สาม (ใบ)	รวมมูลค่าของ คูปองหรือ ปริมาณเงิน หมุนเวียน (บาท) (M)	16 ธ.ค. 53 - 15 ม.ค. 54		อัตราความเร็ว ในการ หมุนเวียนเงิน (V_3)
			จำนวนครั้ง ที่หมุนเวียน (ครั้ง)	มูลค่าเงินที่ ใช้จ่าย (บาท) (P.Q) ₃	
5	220	1,100	303	1,515	1.38
10	100	1,000	178	1,780	1.78
20	30	600	40	800	1.33
30	10	300	13	390	1.30
รวม	360	3,000	534	4,485	1.50

ผลการศึกษาพบว่า อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินในเดือนที่สาม จากมูลค่าคูปองหรือปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งหมด 3,000 บาท ทำให้เกิดอัตราเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมดอยู่ที่ 1.50 ครั้ง ถ้าพิจารณาคูปองแต่ละใบ พบว่าคูปองมูลค่า 10 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมากที่สุดคือ 1.78 ครั้ง รองลงมา คือ คูปองมูลค่า 5 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมด 1.38 ครั้ง คูปองมูลค่า 30 บาท มีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินต่ำที่สุดคือ 1.30 ครั้ง ดังปรากฏในตารางที่ 22

ผลการศึกษาทั้งสามเดือนพบว่า อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินมีอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมดตั้งแต่เดือนแรกจนถึงเดือนที่สามเพิ่มขึ้นจาก 0.79 ครั้ง เป็น 1.50 ครั้ง และมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายทั้งหมดตั้งแต่เดือนแรกจนถึงเดือนที่สาม เพิ่มขึ้นจาก 2,375 บาท เป็น 4,485 บาท การเพิ่มขึ้นของอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินสอดคล้องกับมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เป็นไปตามสมการแลกเปลี่ยนของ เออวิง ฟิชเชอร์ และด้วยมูลค่าคูปองหรือปริมาณเงินหมุนเวียนเริ่มต้นโครงการทั้งหมด 9,000 บาท ทำให้เกิดปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งสามเดือนเป็น 10,060 บาท

การทดลองใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบของคูปองชุมชน เพื่อการผลิตในชุมชนตำบลท่าเสา ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องใหม่และเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ที่ถูกนำมาใช้โดยร้านค้าชุมชน

เมื่อศึกษาถึงความตั้งใจและการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำของผู้นำชุมชน และสมาชิกร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา เพื่อกำหนดทิศทางของการใช้คู่มือชุมชน ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นไปได้จริงอย่างเหมาะสมกับชุมชน สามารถเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนและทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ เป็นการสร้างความยั่งยืนของชุมชน

3. ปัญหาที่พบในการวิจัย

การศึกษาเรื่องเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชนในครั้งนี้ ถือว่าเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่มีการใช้โดยร้านค้าชุมชน ทำให้ต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างมาก เพื่อที่จะทำให้สมาชิกร้านค้าชุมชน เข้าใจและสามารถใช้คู่มือชุมชนได้อย่างถูกต้อง หลังจากการทดลองใช้พบว่า

3.1 สมาชิกร้านค้าชุมชนหลายท่านไม่นำคู่มือกลับมาต่ออายุ ทำให้คู่มือไม่เกิดการหมุนเวียนและทำให้มูลค่าของคู่มือหมดไปเมื่อสิ้นสุดโครงการ

3.2 สมาชิกร้านค้าชุมชนบางท่านลงลายมือและวันที่ บริเวณด้านหลังของคู่มือชุมชน ไม่ถูกต้อง สมาชิกบางรายไม่ได้ลงลายมือชื่อและวันที่ หรือลงลายมือชื่อแต่ไม่ได้ลงวันที่กำกับไว้

3.3 การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกร้านค้าชุมชนยังไม่ดีพอ ทำให้สมาชิกร้านค้าชุมชนหลายท่าน ไม่ทราบว่ามีการเริ่มใช้คู่มือชุมชนและไม่ทราบวิธีการใช้คู่มือชุมชนอย่างถูกต้อง

3.4 ป้ายติดประกาศประชาสัมพันธ์ไม่ได้บอกวันเริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ ในเรื่องความชัดเจนของป้ายโฆษณาที่คิดไว้ด้านหน้าร้านค้าชุมชน ไม่ได้ระบุถึงวันที่เริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการของการใช้คู่มือชุมชนที่แน่นอน ทำให้สมาชิกไม่ทราบถึงระยะเวลาในการใช้คู่มือ

4. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอ ไทร โยค จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

4.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาค้นคว้า ปัญหาที่พบในการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการประชาสัมพันธ์หรือติดประกาศ เกี่ยวกับวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดการใช้คู่มือชุมชนที่แน่นอน รวมถึงอธิบายวิธีการใช้คู่มือและเงื่อนไขให้ชัดเจน

4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเพิ่มระยะเวลาของโครงการให้นานขึ้นอีก อาจเพิ่มเป็น 1 ปี หรือมากกว่า หรืออาจเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างวิจัยไปเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่หรือเล็กกว่านี้ หรือเปลี่ยนจากการให้เงินบาทพร้อมคู่มือชุมชนในกรณีที่สมาชิกนำผลิตผลหรือสินค้ามาจำหน่ายเป็นให้คู่มือชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและหาปัจจัยที่ทำให้การใช้เงินตราทางเลือกประสบความสำเร็จ

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา. การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชรรรมสาร จำกัด, 2546.
- จรินทร์ เทศวานิช. เงิน ตลาดการเงิน และสถาบันการเงิน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, 2535.
- ฉันทะ จันทะเสนา. เศรษฐศาสตร์มหภาค [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 13 กรกฎาคม 2553. เข้าถึงได้จาก <http://fms.vru.ac.th/program/eco/chanta/macro/Ch6.pdf>
- ชวินทร์ สีนะบรรจง. ทฤษฎีและนโยบายการเงิน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- ชีรวุฒิ เอกะกุล. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2542.
- นวรรตน์ เลอะกุล. เบ๊ยะ บาท กษาปณ์เบงค. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารคดี, 2547.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- ประสพชัย พสุนนท์. สถิติธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด, 2553.
- พลสินธุ์ บุญศิริ. "เงินตราทางเลือกเพื่อการแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาธิต การเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงใหม่ล่าสุด). พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2543.
- พิสมัย ศรีเนตร. "ระบบเงินตราชุมชน : กรณีศึกษาเบ๊ยะกุดชุม." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.
- มานิดา คอยระงับ. "การแพร่ของนวัตกรรมระบบเงินตราชุมชน "เบ๊ยะกุดชุม" ในอำเภอเบ๊ยะกุดชุม จังหวัดยโสธร." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ลีตาร์, เบอร์นาร์ด. เงินตราแห่งอนาคตวิถีใหม่สู่การรังสรรค์ความมั่งคั่ง งาน และโลกอันชาญฉลาด. แปลโดย จินตลา วิเศษกุล. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สวนเงินมีนา, 2547.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. หลักเศรษฐศาสตร์มหภาค (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 12.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2545.

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม. ระบบเศรษฐกิจชุมชนเพื่อชุมชนเข้มแข็ง [ออนไลน์].

เข้าถึงเมื่อ 26 กรกฎาคม 2553. เข้าถึงได้จาก <http://www.rasmi-trrm.org/index.php?lay=show&ac=article&id=337255>

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน). กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตำบล

ท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 13 กรกฎาคม 2553.

เข้าถึงได้จาก http://www.codi.or.th/downloads/exlearn/group_exlearn/

ภาคกลางบน-ตะวันตก/กาญจนบุรี/แผนชุมชน-ท่าเสา.pdf

สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในระยะแผน

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) [ออนไลน์].

เข้าถึงเมื่อ 29 กรกฎาคม 2553. เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p10/plan10/data/plan_10.pdf

สุธรรม รัตนโชติ. การวิจัยเชิงพหุคูณศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด, 2551.

อภิชัย พันธเสน และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุก. การสังเคราะห์ผลการวิจัยและพัฒนาระบบการ

แลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

ผลงานวิจัยนักรศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 10 ข้อความบนป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์โครงการ

ภาพที่ 11 ตำแหน่งการติดป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์โครงการบริเวณด้านหน้าร้านค้าชุมชน

ภาพที่ 12 ปกด้านหน้าและด้านหลังของใบปลิวสำหรับประชาสัมพันธ์โครงการ

กลับมาอีกครั้ง! โอกาสดีๆสำหรับสมาชิกร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา ทางคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดทำโครงการวิจัยระบบการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน ด้วยคูปองชุมชนที่กระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำสินค้าที่ผลิตมาจำหน่ายให้กับร้านค้าชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน ลดการใช้เงินบาทลดการไหลออกของเงินบาทและทรัพยากรบุคคล ออกสู่ภายนอกชุมชน

โครงการเริ่มตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคม 2553 ไปจนถึงวันสิ้นสุดโครงการ วันที่ 16 มกราคม 2554 (รวมระยะเวลาดำเนินการประมาณ 3 เดือน)

ข้อมูลเกี่ยวกับคูปองชุมชน/เงินตราทางเลือก

1. ออกโดยคณะกรรมการร้านค้าชุมชนท่าเสา
2. สามารถใช้แลกเปลี่ยนสินค้าที่ร้านค้าชุมชนท่าเสาได้
3. สามารถใช้แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างสมาชิกด้วยกันเองได้
4. มีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท (5, 10, 20 และ 30 บาท)
5. สามารถใช้ควบคู่กับเงินสดหรือใช้คูปองเพียงอย่างเดียวก็ได้
6. มีอายุการใช้งาน 1 เดือน
7. การต่ออายุต้องให้ผู้ออกคูปองลงลายมือชื่อกำกับและเสียค่าธรรมเนียมการต่ออายุ อัตราร้อยละ 3 %
8. จะต้องลงลายมือชื่อและรับที่ทุกครั้งเมื่อได้รับคูปอง

ภาพที่ 13 ด้านในของใบปลิวสำหรับประชาสัมพันธ์โครงการ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 14 แผนที่แสดงสถานที่ตั้งศูนย์สาธารณูปโภคและศูนย์บริการประชาชน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

คู่มือการใช้คูปองชุมชนท่าเสา

ชื่อสมาชิก			
เลขที่สมาชิก			
ชื่อร้านค้า			
วันที่รับเงิน			
ชื่อร้านค้า			
วันที่รับเงิน			
ชื่อร้านค้า			
วันที่รับเงิน			
ชื่อร้านค้า			
วันที่รับเงิน			

ภาพที่ 15 หน้าหน้าของคู่มือการใช้งานคูปองชุมชนท่าเสา ระดับปริญญาตรี

การใช้คูปองชุมชนท่าเสา

- สมาชิกนำของมาฝากขายที่ร้านค้าชุมชน ทุกๆ 50 บาท จะได้รับคูปองชุมชนมูลค่า 5 บาท จำนวน 1 ใบ
- สมาชิกนำของมาฝากขายที่ร้านค้าชุมชน ทุกๆ 100 บาท จะได้รับคูปองชุมชนมูลค่า 10 บาท จำนวน 1 ใบ
- สมาชิกนำของมาฝากขายที่ร้านค้าชุมชน ทุกๆ 200 บาท จะได้รับคูปองชุมชนมูลค่า 20 บาท จำนวน 1 ใบ
- สมาชิกนำของมาฝากขายที่ร้านค้าชุมชน ทุกๆ 300 บาท จะได้รับคูปองชุมชนมูลค่า 30 บาท จำนวน 1 ใบ
- ซื้อสินค้าที่สมาชิกนำมาฝากขาย ทุกๆ 50 บาท จะได้รับคูปองมูลค่า 5 บาท จำนวน 1 ใบ
- ซื้อสินค้าที่สมาชิกนำมาฝากขาย ทุกๆ 100 บาท จะได้รับคูปองมูลค่า 10 บาท จำนวน 1 ใบ
- ซื้อสินค้าที่สมาชิกนำมาฝากขาย ทุกๆ 200 บาท จะได้รับคูปองมูลค่า 20 บาท จำนวน 1 ใบ
- ซื้อสินค้าที่สมาชิกนำมาฝากขาย ทุกๆ 300 บาท จะได้รับคูปองมูลค่า 30 บาท จำนวน 1 ใบ
- คูปองมูลค่า 5, 10, 20 และ 30 บาท สามารถใช้แทนเงินบาท สำหรับใช้ซื้อสินค้าภายในร้านค้าชุมชนท่าเสาเท่านั้น
- คูปองไม่สามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินบาทได้
- คูปองสามารถใช้ร่วมกับเงินบาทได้
- หลังจากได้รับคูปองจะต้องลงรายมือชื่อและวันที่ด้านหลังคูปองทุกครั้งเมื่อได้รับคูปอง

ผู้ทำวิจัย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
 ขอรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทร : 081 4416725 (นฤเทพ)
 E-mail address : naruetep@truemail.co.th

ภาพที่ 16 ด้านหลังของกลุ่มมือการใช้งานคูปองชุมชนท่าเสา

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 17 บริเวณด้านหน้าร้านค้าชุมชนที่ใช้วางสินค้าที่สมาชิกนำมาฝากขาย

ภาพที่ 18 สินค้าที่สมาชิกร้านค้าชุมชนนำมาฝากขาย

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

เลขที่.....

แบบสอบถาม

เรื่อง การใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน

กรณีศึกษา : ศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วันที่ : .....

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้ระบบเงินตราทางเลือก
2. ศึกษารูปแบบและประโยชน์การใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน
3. ศึกษาการหมุนเวียนของระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน
4. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ข้อมูลส่วนบุคคล

ปัจจัยและประโยชน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือก

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นการใช้ระบบเงินตราทางเลือก

ข้อเสนอแนะ

2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่าน
3. ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามในครั้งนี้จะเก็บเป็นความลับเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วน
ของผู้วิจัย

1. เพศ

 ชาย หญิง

1.....

2. อายุ

 น้อยกว่า 20 ปี 36 – 50 ปี 21 – 35 ปี 50 ปีขึ้นไป

2.....

3. พักอาศัยอยู่ในพื้นที่

 หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 11 หมู่ที่ 8 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3.....

4. ระดับการศึกษา

 ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ปริญญาโท มัธยมศึกษา หรือ ปวช. ปริญญาเอก อนุปริญญา หรือ ปวส. อื่นๆ (โปรดระบุ)..... ปริญญาตรี

4.....

5. สถานภาพครอบครัว

 โสด แยกกันอยู่ สมรส อื่นๆ (โปรดระบุ)..... หม้าย/หย่าร้าง

5.....

6. อาชีพ

 เกษตรกรรม พนักงานบริษัทเอกชน รับจ้างทั่วไป อื่นๆ (โปรดระบุ)..... รับราชการ

6.....

7. รายได้ตนเองต่อเดือน

 น้อยกว่า 20,000 บาท 40,001 – 50,000 บาท 20,001 – 30,000 บาท 50,001 บาทขึ้นไป 30,001 – 40,000 บาท

7.....

ตอนที่ 2 บังคับและประโยชน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือก

5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยมาก

ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ	ระดับทัศนคติ				
	ต่อผลกระทบที่ได้รับ				
	5	4	3	2	1
8. ส่งผลทำให้รายได้/รายรับของท่านมีการเปลี่ยนแปลง					
9. ส่งผลทำให้ค่าใช้จ่าย/รายจ่ายของท่านมีการเปลี่ยนแปลง					
10. ส่งผลทำให้ภาระหนี้สินของท่านมีการเปลี่ยนแปลง					
11. ราคาสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง					
12. ราคาสินค้าที่นำมาจากภายนอกชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง					

ประโยชน์การใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตและแลกเปลี่ยนในชุมชน	ระดับทัศนคติ				
	ต่อประโยชน์ที่ได้รับ				
	5	4	3	2	1
13. เป็นสิ่งใหม่ที่น่าสนใจและทดลองใช้					
14. มีประโยชน์ต่อท่านและชุมชนของท่าน					
15. ช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น					
16. ช่วยกระตุ้นทำให้เกิดสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น					
17. ช่วยทำให้มีเงินเหลือสามารถนำไปใช้ลดภาระหนี้สินได้					
18. ช่วยกระตุ้นทำให้คนภายในชุมชนทำงานเพิ่มมากขึ้น					
19. ทำให้เงินหมุนเวียนภายในชุมชน ไม่รั่วไหลออกสู่ภายนอกชุมชน					
20. ทำให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือระหว่างกันภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น					
21. ช่วยประหยัดเงินบาทที่ใช้ซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในชุมชน					

ส่วน
ของผู้วิจัย

8.....

9.....

10.....

11.....

12.....

13.....

14.....

15.....

16.....

17.....

18.....

19.....

20.....

21.....

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน

ส่วน
ของผู้วิจัย

22. เหตุผลที่ท่านไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ
- 22.....
- ไม่สนใจ ไม่ชอบ ไม่อยากรู้ ฟุ้งซาง (จบแบบสอบถาม)
- รู้ว่ามีประโยชน์ แต่ทำไมกล้าทดลองใช้ (จบแบบสอบถาม)
- รอให้มีการใช้อย่างแพร่หลายก่อน (จบแบบสอบถาม)
23. เหตุผลที่ท่านสนใจเข้าร่วมโครงการ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 23.....
- น่าจะเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ ไม่เห็นว่าเสียหายอะไร
- อยากทดลองเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งแปลก อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- ถูกชักชวนจากเพื่อน
24. สินค้าประเภทใดที่ท่านคาดว่าจะใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบอุปถัมภ์ชุมชนในการซื้อขายระหว่างกันภายในชุมชน
- 24.....
- พืชผลทางการเกษตร สินค้าอุปโภคและบริโภค
- สินค้าหัตถกรรม การให้บริการต่างๆ
- ยาสมุนไพรต่างๆ อื่นๆ (โปรดระบุ).....
25. ท่านตัดสินใจใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบอุปถัมภ์ชุมชน ด้วยเหตุผลข้อใดมากที่สุด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 25.....
- สร้างรายได้มีการจ้างงานมากขึ้น
- ประหยัดเงินบาท มีเงินออมมากขึ้น
- ทำให้สินค้าภายในชุมชน มีการซื้อขายเพิ่มขึ้น
- ลดการพึ่งพาจากแหล่งเงินกู้
- อื่นๆ (โปรดระบุ).....
26. ท่านคิดว่ารูปแบบวิธีการดำเนินการของเงินตราทางเลือกในรูปแบบอุปถัมภ์ชุมชนมีความเหมาะสมหรือไม่
- 26.....
- เหมาะสม เพราะว่า.....
- ไม่เหมาะสม เพราะว่า.....
- ไม่มีความคิดเห็น เพราะว่า.....

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในการใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน (ต่อ)

ส่วน
ของผู้วิจัย

27. ท่านคิดว่า ข้อใดเป็นปัญหาในการใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบคูปองชุมชนมากที่สุด

27.....

- สินค้าที่ซื้อขายโดยใช้คูปองชุมชนยังไม่หลากหลาย
- ระยะเวลาในการใช้คูปองชุมชนมีจำกัด
- ความไม่ชัดเจนในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าและคูปองชุมชน
- อื่นๆ (โปรดระบุ).....

28. ท่านคิดว่า โครงการเงินตราทางเลือกในรูปแบบคูปองชุมชน ควรปรับปรุงในเรื่องใดมากที่สุด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

28.....

- การชักจูงให้เข้าร่วมโครงการ
- การยอมรับในการใช้คูปองชุมชนเพิ่มขึ้น
- การเพิ่มสถานที่ในการใช้คูปองชุมชน ในบริเวณชุมชนใกล้เคียง
- การประชาสัมพันธ์ให้มีการเข้าร่วมโครงการ
- ควรระยะเวลาในการใช้คูปองชุมชนที่นานกว่านี้
- ควรปรับปรุงการคิดประกาศและกำหนดราคาสินค้าที่นำมาใช้แลกเปลี่ยนกับคูปองชุมชนให้ชัดเจน
- อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

โปรดระบุถึงข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ของท่านที่ให้ข้อมูลในครั้งนี้

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลการวิเคราะห์คุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยโปรแกรม SPSS
ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
QUA8	39.2667	44.5471	.6463	.9084
QUA9	39.3333	45.0575	.7135	.9067
QUA10	39.3667	43.4126	.7130	.9058
QUA11	39.4333	42.9437	.6929	.9067
QUA12	38.9333	45.7885	.5566	.9115
QUA13	38.8000	46.1655	.5296	.9124
QUA14	38.9333	45.2368	.6193	.9094
QUA15	39.0000	43.3103	.7093	.9059
QUA16	38.8000	44.6483	.6058	.9099
QUA17	39.3667	45.5506	.5763	.9109
QUA18	39.5000	45.0862	.6821	.9075
QUA19	39.4333	43.9092	.6794	.9071
QUA20	39.6667	44.2299	.5685	.9119
QUA21	38.7667	45.5644	.5476	.9119

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0   N of Items = 14

Alpha = .9150

ผลการวิเคราะห์คุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยโปรแกรม SPSS

ได้ค่าความเชื่อมั่นด้านปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำเท่ากับ 0.85

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
QUA8	11.7333	5.5816	.7393	.7990
QUA9	11.8000	5.9586	.7683	.7989
QUA10	11.8333	5.5920	.6663	.8189
QUA11	11.9000	5.2655	.6880	.8150
QUA12	11.4000	6.5241	.4842	.8621

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 5

Alpha = .8506

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลการวิเคราะห์คุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยโปรแกรม SPSS

ได้ค่าความเชื่อมั่นด้านประโยชน์การใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตเท่ากับ 0.86

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
QUA13	24.1333	18.1195	.5571	.8590
QUA14	24.2667	17.6506	.6275	.8529
QUA15	24.3333	17.2644	.5772	.8577
QUA16	24.1333	17.9126	.5015	.8645
QUA17	24.7000	17.3207	.6816	.8481
QUA18	24.8333	17.5230	.7020	.8473
QUA19	24.7667	17.0816	.6401	.8513
QUA20	25.0000	16.9655	.5741	.8588
QUA21	24.1000	17.5414	.6074	.8545

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 9

Alpha = .8689

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพที่ 19 ด้านหน้าของคูปองชุมชน ที่มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดราคา 5 บาท

ภาพที่ 20 ด้านหน้าของคูปองชุมชน ที่มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดราคา 10 บาท

ภาพที่ 21 ด้านหน้าของคู่มือชุมชน ที่มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดราคา 20 บาท

ภาพที่ 22 ด้านหน้าของคู่มือชุมชน ที่มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดราคา 30 บาท

เงื่อนไขการใช้คูปอง

1. ออกโดยคณะกรรมการร้านค้าชุมชนท่าเสา
2. สามารถใช้แลกเปลี่ยนสินค้าที่ร้านค้าชุมชนท่าเสาได้
3. สามารถใช้แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง
4. มีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินบาท
5. ใช้คู่กับเงินบาทหรือใช้คูปองเพียงอย่างเดียวได้
6. มีมูลค่า 5, 10, 20, 30 บาท
7. มีอายุใช้งาน 1 เดือน
8. การต่ออายุต้องให้ผู้ออกคูปองลงลายมือชื่อกำกับและ
เก็บค่าธรรมเนียมการต่ออายุร้อยละ 3 %
9. จะต้องลงลายมือชื่อและวันที่ทุกครั้งเมื่อได้รับคูปอง

สมาชิก - สมศักดิ์ ส.ย 04กค 22-12-53		
สมาชิก - ศิธาพล ส.ย 04กค 26-12-53		
สมาชิก - กานศ น.8 38กค 10-1-54		

ภาพที่ 23 ด้านหลังของคูปองชุมชน ที่ผ่านการใช้งาน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

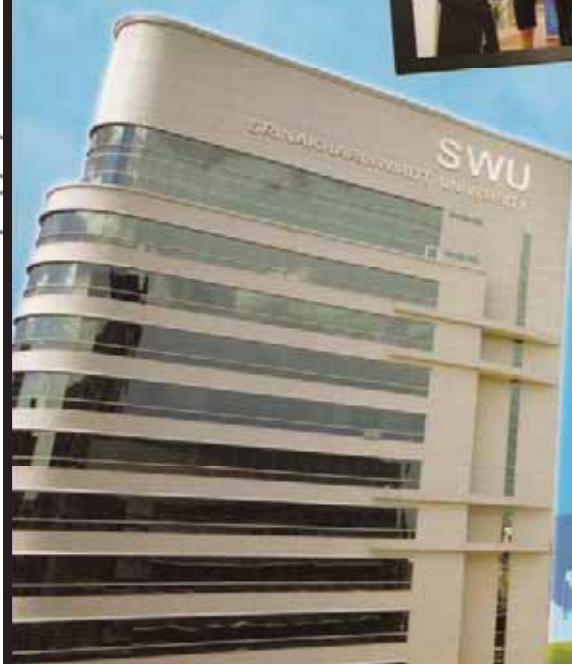

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

การประชุมวิชาการระดับชาติ

ศรีนครินทร์วิโรฒวิชาการ ครั้งที่ 5

17-18 มีนาคม 2554
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ

การประชุมเชิงวิชาการ "ศรีนครินทร์วิโรฒวิชาการ" ครั้งที่ 5
17 - 18 มีนาคม 2554 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ

การใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

Using the alternative money for manufacturing in community : A case study of agricultural demonstration center, Tha sao sub-district, Sai yok district, Kanchanaburi province

นฤเทพ กลิ่นสมิทธิ¹ และ กฤษณา พ็ชรวานิช²

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตคลังรังสิต โทรศัพท์ 0-2849-7500 E-mail: greatsmith@yahoo.com

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี โทรศัพท์ 0-3259-4028 E-mail: krisada9999@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินการกระบวนการ ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นของการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือสมาชิกของศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 463 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้จำนวนทั้งสิ้น 215 คน ผลการวิจัย พบว่า ระบบเงินตราทางเลือกถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือที่จะลดภาระหนี้สินจากภายนอกและใช้เป็นทางออกของชุมชนที่จะพึ่งตนเอง การทดลองใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบของคูปองชุมชน พบว่าเหตุผลที่ตัดสินใจใช้คูปองชุมชนมากที่สุดคือ ช่วยประหยัดเงินบาท มีเงินออมเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 85.12 ทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 56.28 ในเดือนแรกเกิดการหมุนเวียนของคูปองทั้งหมดจำนวน 273 ครั้ง และในเดือนสุดท้ายเกิดการหมุนเวียนของคูปองสูงขึ้นไปเป็นจำนวน 534 ครั้ง การทดลองใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบของคูปองชุมชน ถึงแม้จะเป็นเรื่องใหม่และเป็นเรื่องแรกของประเทศไทยที่ถูกนำมาใช้โดยร้านค้าชุมชน แต่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และเป็นการสร้างความยั่งยืนของชุมชน

คำสำคัญ: เงินตราทางเลือก, คูปองชุมชน

Abstract

The objective of this research was to study the results, processes, problem, and obstacles encountered along the way. The sample group for this research is the members of the agricultural demonstration center, Tha sao sub-district, Sai yok district, Kanchanaburi province, totaling 463 persons. The determination of the sample utilized the process of Yamane with the confident level of 95%. The total number of sample is 215 persons. The research results were found that the Alternative

money system had been used as a tool to reduce the external debt burden and also as a means in the endeavor for rural community to become self-sufficient. The trial of using alternative money in community coupon form, it was found that the most reason for choosing community coupon was that it helped save the conventional money (Baht) and increased the saving 85.12 % and the next was that it help increase sales of the products within the community 56.28 %. The first month of the total rotation of coupon 273 times and last month rotation of the coupon amount is 534 times higher. The experiment of alternative money, although it is new and first in Thailand to be used by community but can add strength to the community. Makes self-reliance and community and create a sustainable community.

Keywords: Alternative money, Community coupon

1. บทนำ

"เงินตราทางเลือก" เป็นระบบแลกเปลี่ยนในท้องถิ่นที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และถูกนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีใช้มานานแล้วในต่างประเทศ เช่น ระบบโทมดอลลาร์ ระบบอิตาอาวาร์ ระบบพีอีเอ็นในสหรัฐอเมริกา ระบบเงินตราทางเลือก สามารถใช้แก้ไขปัญหาใหม่ๆที่เกิดขึ้น ที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ ภายใต้ระบบเงินตราที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งเงินตราทางเลือก ถูกกำหนดให้มีจำนวนเพียงพอกับความต้องการ ซึ่งต่างจากเงินตราประจำชาติที่มีจำกัด เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆในโลก ที่การเกิดขึ้นของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศไทย เป็นผลมาจากการประสบกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ในหลายมิติทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม และหลายระดับทั้งในเศรษฐกิจระดับประเทศ และต่อวิถีเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เป็นสาเหตุให้กลุ่มบุคคลจากหลายฝ่าย ประกอบด้วยชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชน ในประเทศและ

ต่างประเทศร่วมมือกันในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้ โดยค้นไปสำรวจวิธีนวัตกรรมการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่เป็นพื้นฐานในสังคมไทย จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งซึ่งกระตุ้นให้เกิดแนวทางการพึ่งตนเองของชุมชน ทำให้เกิดการหมุนเวียนของทุนและทรัพยากรภายในชุมชน เป็นการลดการไหลออกของทรัพยากรท้องถิ่น และเป็นการกระตุ้นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน จากนั้นได้มีการพัฒนา ระบบเงินตราชุมชนขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาค่าเงินบาทที่ตกต่ำของเงินบาท พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาค่าเงินบาทที่ตกต่ำของเงินบาท ที่ถูกกำหนดจากตลาดและปัจจัยภายนอก โดยการลดการเชื่อมโยงระหว่างตลาดภายนอกและเศรษฐกิจในชุมชนออกจากกัน เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้มากที่สุด (ปวีธา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ 2547 : 62)

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2543 โครงการระบบเงินตราชุมชน ภายใต้ความร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย กับหน่วยงาน ภายนอกเช่น ธนาคาร (CUSO) และหน่วยงานอาสาสมัครอังกฤษ (VSO) โดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิซีซียู่นำให้ชาวบ้านทำหมู่บ้าน ในอำเภออุตุชม จังหวัดยโสธร ให้อินตราชุมชน ซึ่งเรียกว่า ‘เบ็ญกุดชุม’ ในการแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชน จุดประสงค์สำคัญ คือ การสร้างระบบแลกเปลี่ยน เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนและการผลิตทรัพยากรภายในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกสามารถลดเงินบาทเพิ่มมากขึ้น เป็นการลดภาระหนี้สินที่มีต่อภายนอก และเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน เบ็ญกุดชุมอยู่ในรูปแบบของเงินกระดาษเป็นเงินตราชุมชน ที่ไว้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รวมถึงการผลิตได้ในกลุ่มของสมาชิกเท่านั้น การใช้จ่ายเบ็ญกุดชุมนั้น ใช้วิธีการแบบหมุนเวียนการใช้หมุนเวียนกับเงินบาท สัดส่วนจะแบ่งเป็นเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับ การตกลงหรือความพึงพอใจของสมาชิกผู้ใช้เบ็ญกุดชุม เงินบาทที่เหลือสามารถเก็บออมไว้หรือนำไปใช้ซื้อสินค้าหรือสิ่งของจากชุมชนภายนอกที่จำเป็น ที่ไม่สามารถผลิตภายในชุมชนได้ เบ็ญกุดชุมที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก มีการจำกัดการใช้เฉพาะแลกเปลี่ยนสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชน คือ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร อาหารแปรรูป หรือยานยนต์บางส่วนเท่านั้น (ปวีธา พันธ์เสน และปัทมาณี โทษณุกุล ชูชุกี 2547 : 2)

จากความสำเร็จดังกล่าวข้างต้น การใช้เงินตราประจำชาติหรือเงินบาท มาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนแต่เพียงอย่างเดียว นั้น ยังไม่เพียงพอหลายประการ กล่าวคือ ในกรณีที่ชุมชนมีสินค้าและบริการที่จะแลกเปลี่ยนกับตลาดเงินตราภายนอก ทำให้ไม่สามารถจะแลกเปลี่ยนกันได้ อีกทั้งประการหนึ่งคือ เงินบาทจะล้นออกจากรู้นอก จากชุมชน นอกจากนั้นเงินบาทยังถูกกำหนดจากปัจจัยภายนอก เพราะฉะนั้นเงินตราประจำชาติหรือเงินบาท ที่ไหลเวียนอยู่ในชุมชนจะมีค่าขึ้นหรือลดทอน อยู่นอกเหนือการควบคุมของชุมชน ดังนั้นชุมชนจำเป็นต้องสร้างเครื่องมือที่ทำให้ระบบการแลกเปลี่ยนในชุมชน นำไปสู่การพึ่งตนเอง นั่นคือระบบเงินตราชุมชนหรือเงินตราทางเลือก ซึ่งเป็นการตกลงร่วมกันของชุมชนในการใช้เงินตราทางเลือก มาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เช่น การซื้อสินค้าและบริการ รวมถึงการผลิตสินค้าเพื่อ

มาจำหน่ายในชุมชน ซึ่งช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนเงินตราประจำชาติ ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ถึงความต้องการ และความสามารถในการผลิตของสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการผลิตที่หลากหลาย เกื้อหนุนสร้างภายในชุมชน พื้นชุมชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะส่งผลดีต่อทางด้านระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศโดยรวม เพราะว่าชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและประโยชน์ การใช้ระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน
- 2.2 เพื่อศึกษาการหมุนเวียน ของระบบเงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกของศูนย์สาธิต การเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี หมู่ที่ 7 บ้านพุดต. หมู่ที่ 8 บ้านพุดเตย. หมู่ที่ 11 บ้านพุดลาด และหมู่อื่นๆ ประจำปี พ.ศ. 2553 จำนวน 463 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกของศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี หมู่ที่ 7 บ้านพุดต. หมู่ที่ 8 บ้านพุดเตย. หมู่ที่ 11 บ้านพุดลาด และหมู่อื่นๆ ประจำปี พ.ศ. 2553 จำนวน 215 คน ซึ่งได้มาโดยใช้สุ่มระบบ และวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน ใช้ระบบจากการปกครองตามพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นชั้น จะได้นิรนามของกรกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำแนกขอบเขตการปกครองตามพื้นที่ของหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวนสมาชิก	จำนวนกลุ่มตัวอย่างชั้นต่ำ
หมู่ที่ 7	150	70
หมู่ที่ 8	115	53
หมู่ที่ 11	60	32
หมู่อื่นๆ	120	60
รวม	463	215

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกร้านค้าชุมชนและประโยชน์ของเงินตราทางเด็กที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ระบบเงินตราทางเลือกในรูปแบบอุปถุภชุมชน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จจากการใช้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ พื้นที่ที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้ต่อเดือน ลักษณะของเครื่องมือคือเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อสมาชิกร้านค้าชุมชน และประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือกต่อการเกิดในชุมชน ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ในการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการเกิดในชุมชน ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบเขียนบรรยาย เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการหาค่าเฉลี่ยโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ กำหนดระดับความเชื่อมั่นสำคัญที่ระดับ 0.5 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้รูปแบบตารางโดยใช้สถิติอย่างง่ายเปรียบเทียบเป็นค่าร้อยละ ส่วนวัดค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายจำแนกและโดยรวม จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ โดยการหาค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนแบ่งเป็น 5 ช่วง (ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 เป็นปัจจัยอยู่ในระดับน้อยที่สุด, ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 เป็นปัจจัยอยู่ในระดับน้อย, ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 เป็นปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง, ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 เป็นปัจจัยอยู่ในระดับมาก, ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 เป็นปัจจัยอยู่ในระดับมากที่สุด)

4. สรุป

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชน มีเพศชายคิดเป็นร้อยละ 42.33 และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 57.67 โดยมีช่วงอายุ 38-60 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.28 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 21-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.24 และสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างของสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่ เป็นวัยกลางคนมากที่สุด รองลงมาเป็นวัยหนุ่มสาว และเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่หมู่ที่ 7 คิดเป็นร้อยละ 32.56 รองลงมาอาศัยอยู่หมู่ที่ 8 คิดเป็นร้อยละ 24.65 สรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่หมู่ที่ 7 รองลงมาคือ หมู่ที่ 8

และกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นผู้ที่แต่งงานแล้วคิดเป็นร้อยละ 86.98 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.33 รองลงมาคือ มีชั้นศึกษาระดับ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 29.30 ส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 50.70 รองลงมาคือ อาชีพรับจ้างทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 36.74 และส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 91.63 รองลงมาเป็นผู้ที่มีรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.56 ส่วนประเด็นปัญหาแต่ละด้านมีดังนี้

ทางด้านปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชน มีทัศนคติเกี่ยวกับระดับความสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ โดยพิจารณาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรื่องสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกคือ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลทำให้ราคาของสินค้าที่นำมาจากภายนอกชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) รองลงมาคือ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลทำให้รายจ่ายค่าใช้จ่าย ของสมาชิกร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) และลำดับสุดท้าย ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลทำให้รายได้รายวัน ของสมาชิกร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ	ทัศนคติของปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ		
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1. ส่งผลทำให้รายรับของร้านค้ามีการเปลี่ยนแปลง	3.27	0.78	ปานกลาง
2. ส่งผลให้รายจ่ายค่าใช้จ่ายของร้านค้ามีการเปลี่ยนแปลง	3.29	0.76	ปานกลาง
3. ส่งผลทำให้การหนีสินของร้านค้ามีการเปลี่ยนแปลง	3.09	0.79	ปานกลาง
4. ราคาสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง	3.00	0.79	ปานกลาง
5. ราคาสินค้านำมาจากภายนอกชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง	3.59	0.75	มาก
รวม	3.25	0.57	ปานกลาง

ทางด้านประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือก เพื่อการเกิดในชุมชน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างสมาชิกร้านค้าชุมชน มีทัศนคติโดยพิจารณาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรื่องสำคัญค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกคือ อุปถุภชุมชนช่วยกระตุ้นทำให้เกิดสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนเพิ่ม

การประชุมเชิงวิชาการ “ศรีนครินทรวิโรฒวิชาการ” ครั้งที่ 5
17 – 18 มีนาคม 2554 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มากขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) รองลงมาคือ คุปองชุมชนเป็นสิ่งที่ใหม่่าศึกษาเรียนรู้และทดลองใช้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) และลำดับสุดท้ายคือ คุปองชุมชนช่วยไปประหยัดเงินบาท ที่ใช้ซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้เงินตราทางเลือก

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ของเงินตราทางเลือก	ทัศนคติของการใช้เงินตราทางเลือก		
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1. เป็นสิ่งใหม่่าศึกษาเรียนรู้และทดลองใช้	3.59	0.68	มาก
2. มีประโยชน์ต่อท่านและชุมชนท้องถิ่นของท่าน	3.53	0.74	มาก
3. ช่วยให้มีการซื้อขายระหว่างกันภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น	3.48	0.74	ปานกลาง
4. ช่วยกระตุ้นทำให้เกิดสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น	3.69	0.70	มาก
5. ช่วยทำให้มีเงินเหลือสามารถนำไปลดภาระหนี้สินได้	3.03	0.70	ปานกลาง
6. ช่วยกระตุ้นทำให้คนภายในชุมชนทำงานเพิ่มมากขึ้น	3.07	0.75	ปานกลาง
7. ทำให้เงินหมุนเวียนภายในชุมชนไม่รั่วไหลออกสู่ภายนอกชุมชน	2.97	0.80	ปานกลาง
8. ทำให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือระหว่างกันภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น	2.92	0.80	ปานกลาง
9. ช่วยประหยัดเงินบาทที่ใช้ซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในชุมชน	3.56	0.69	มาก
รวม	3.32	0.48	มาก

ทางด้านการศึกษาวิเคราะห์การหมุนเวียนการใช้เงินตราทางเลือกเพื่อการผลิตในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ในเดือนแรกของการเริ่มใช้คุปองชุมชน มีการหมุนเวียนของคุปองทั้งหมด 273 ครั้ง คุปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุด คือ 153 ครั้ง รองลงมาคือ คุปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนจำนวน 87 ครั้ง ในเดือนที่สองของการใช้คุปอง มีการหมุนเวียนของคุปองเพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 380 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 39.19 % คุปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 220 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์คือ เพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 43.79 % รองลงมาคือ คุปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียน

จำนวน 120 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์คือ มีการเพิ่มขึ้นจากเดือนแรก 37.93 % ดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การหมุนเวียนของการใช้คุปองชุมชนในช่วงเดือนที่หนึ่งกับเดือนที่สอง

มูลค่าคุปอง (บาท)	จำนวนครั้งที่หมุนเวียน		คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ที่เพิ่มขึ้น (%)
	เดือนที่หนึ่ง (ครั้ง)	เดือนที่สอง (ครั้ง)	
5	153	220	43.79
10	87	120	37.93
20	25	30	20.00
30	8	10	25.00
รวม	273	380	39.19

ในเดือนที่สามหรือเดือนสุดท้ายของการใช้คุปอง มีการหมุนเวียนของคุปองเพิ่มขึ้นทั้งหมดเป็น 534 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 40.53 % คุปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนมากที่สุดคือ 178 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์คือ เพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 48.33 % รองลงมาคือ คุปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนจำนวน 303 ครั้ง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์คือ มีการเพิ่มขึ้นจากเดือนที่สอง 37.73 % ดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การหมุนเวียนของการใช้คุปองชุมชนในช่วงเดือนที่สองกับเดือนที่สาม

มูลค่าคุปอง (บาท)	จำนวนครั้งที่หมุนเวียน		คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ที่เพิ่มขึ้น (%)
	เดือนที่สอง (ครั้ง)	เดือนที่สาม (ครั้ง)	
5	220	303	37.73
10	120	178	48.33
20	30	40	33.33
30	10	13	30.00
รวม	380	534	40.53

การหมุนเวียนของคุปองเมื่อเปรียบเทียบกับตั้งแต่เมื่อเริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ มีการหมุนเวียนของคุปองเพิ่มขึ้นสูงถึง 95.60 % คุปองมูลค่า 10 บาท มีการหมุนเวียนเมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์มากที่สุดคือ 104.60 % รองลงมาคือ คุปองมูลค่า 5 บาท มีการหมุนเวียนเมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์คือ 98.04 % ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 6

การประชุมเชิงวิชาการ “ศรีนครินทรวิโรฒวิชาการ” ครั้งที่ 5
17 – 18 มีนาคม 2554 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตารางที่ 6 การหมุนเวียนของกำไรสุทธิของชุมชนในช่วงเดือนที่หนึ่งกับเดือนที่สาม

มูลค่าอุป (บาท)	จำนวนครั้งที่หมุนเวียน		คิดเป็น เปอร์เซ็นต์ที่ เพิ่มขึ้น (%)
	เดือนที่หนึ่ง (ครั้ง)	เดือนที่สาม (ครั้ง)	
5	153	303	98.04
10	87	178	104.60
20	25	40	60.00
30	8	13	62.50
รวม	273	534	95.60

ทางด้านการศึกษาใช้เงินตราทางเลือก ผลการศึกษาพบว่า
เหตุผลที่ตัดสินใจใช้รูปของชุมชนมากที่สุดคือ ช่วยประหยัดเงินบาทและมีเงินออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 85.12 รองลงมาคือ ทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น ร้อยละ 56.28 ดังปรากฏในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์เหตุผลที่ตัดสินใจใช้เงินตราทางเลือก

ท่านตัดสินใจใช้เงินตราทางเลือก ด้วยเหตุผลใดมากที่สุด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. สว่างรายได้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น	20	9.30
2. ประหยัดเงินบาท มีเงินออมเพิ่มขึ้น	183	85.12
3. ทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น	121	56.28
4. ลดการพึ่งพิงเงินจากแหล่งเงินกู้	28	13.02
5. อื่น ๆ (ระบุ)	2	0.93

5. อภิปรายผล

การใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบของรูปของชุมชน ช่วยทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในด้านที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการผลิตภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และยังเป็นสิ่งใหม่ที่นำศึกษาเรียนรู้และทดลองใช้ ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชนไม่รั่วไหลออกสู่ภายนอกชุมชน เหตุผลที่สมาชิกร้านค้าชุมชนตัดสินใจใช้รูปของชุมชน คือ ช่วยให้สมาชิกร้านค้าชุมชนประหยัดเงินบาท มีเงินออมเพิ่มขึ้น และทำให้สินค้าภายในชุมชนมีการซื้อขายเพิ่มขึ้น ส่วนปัญหาและอุปสรรคจากการใช้รูปของชุมชน พบว่ามีปัญหาหลักที่สุดในเรื่องระยะเวลาที่ใช้รูปของชุมชนถูกจำกัด อันเนื่องมาจากรูปของชุมชนถูกออกแบบไว้ให้มีอายุการใช้งานเพียง 1 เดือน เมื่อครบกำหนดการใช้งาน สมาชิกจะต้องนำรูปของมาต่ออายุกับคณะกรรมการร้านค้าชุมชนเพื่อลงลายมือชื่อกำกับ จึงสามารถนำรูปไปใช้ในอีกหนึ่งเดือนไปได้

อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินทั้งหมด ตั้งแต่เดือนแรก

จนถึงเดือนที่สามเพิ่มขึ้นจาก 0.79 เป็น 1.50 และมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายทั้งหมดตั้งแต่เดือนแรกจนถึงเดือนที่สามเพิ่มขึ้นจาก 2,375 บาท เป็น 4,485 บาท การเพิ่มขึ้นของอัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงินสอดคล้องกับมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เป็นไปตามสมการแลกเปลี่ยนของ เออวิง พิธเซอร์ ตามสมการ (1)

$$M.V = P.Q \quad (1)$$

โดย

- M = ปริมาณเงินหมุนเวียนในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง
- V = อัตราความเร็วในการหมุนเวียนเงิน
- P = ระดับราคาสินค้าและการบริการทั่วไป
- Q = ดัชนีชี้วัดมูลค่าแท้จริงของการใช้จ่าย หรือ P.Q คือ มูลค่าเงินที่ใช้จ่าย

และด้วยมูลค่าอุปหรือปริมาณเงินหมุนเวียนเริ่มต้นโครงการทั้งหมด 9,000 บาท ทำให้เกิดปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งสามเดือนเป็น 10,060 บาท

การทดลองใช้เงินตราทางเลือกในรูปแบบของรูปของชุมชนเพื่อการผลิตในชุมชนตำบลท่าเสา ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องใหม่และเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่ถูกนำมาใช้โดยร้านค้าชุมชน เมื่อศึกษาถึงความตั้งใจและการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำของผู้นำชุมชน และสมาชิกร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา เพื่อกำหนดทิศทางของการใช้รูปของชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นไปได้จริงอย่างเหมาะสมกับชุมชน สามารถเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนและทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ เป็นการสร้างความยั่งยืนของชุมชน

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มระยะเวลาของโครงการให้มากขึ้น และก่อนเริ่มโครงการควรมีการประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิกทุกคนทราบ เพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนเข้าใจถึงวิถีการใช้รูปของชุมชนอย่างถูกต้อง หรืออาจเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างวิจัยไปเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่หรือเล็กกว่านี้ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัย และหาปัจจัยที่ทำให้การใช้เงินตราทางเลือกประสบความสำเร็จ

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้เขียนใคร่ขอขอบพระคุณ คุณวิกิจ และคุณพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง ประธานและรองประธานคณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์สาธิตการเกษตร ตำบลท่าเสา ตลอดจนสมาชิกศูนย์สาธิตการเกษตรฯ ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือเอื้อเฟื้อสถานที่ ให้ข้อมูล และตอบแบบสอบถามในการวิจัย ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาความวิจัย พร้อมให้คำแนะนำปรับแก้

เอกสารอ้างอิง

- [1] จรินทร์ เทศวานิช. (2535). เงิน ตลาดการเงิน และสถาบันการเงิน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- [2] จักรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2548). การใช้ SPSS เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล. ภาควิชาการประเมินผลและวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- [3] ชวินทร์ สันะบรรจง. (2551). ทฤษฎีและนโยบายการเงิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [4] นาวรัตน์ เลขะกุล. (2547). เบี้ย บาท ภาษีเงินได้ แพงค์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารคดี.
- [5] ปวีณา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. (2547). ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- [6] ประสพชัย พสุนนท์. (2553). สถิติธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด.
- [7] พิสมัย ศรีเนตร. (2547). ระบบเงินตราชุมชน : กรณีศึกษาเบี่ยงกุดชุม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- [8] มานิตา คอระะวัน. (2543). การแพร่ของนวัตกรรมระบบเงินตราชุมชน"เบี่ยงกุดชุม" ในอำเภอเบี่ยงกุดชุม จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [9] ลีต้าร์, เบอ์นาร์ดี. (2547). เงินตราแห่งอนาคตวิถีใหม่สู่การสร้างสรรค์ความมั่งคั่ง งาน และโลกอันชาญฉลาด. แปลโดยจินตลา วิเศษกุล. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สวนเงินมีนา.
- [10] อภิชาติ พันธเสน และ ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกี. (2547). การสังเคราะห์ผลการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ประวัติผู้เขียนบทความ

นฤเทพ กลิ่นสมิทธิ จบการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรบริหารรัฐกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

กฤษฎา พัชรวานิช จบการศึกษา DBA (Strategic Management), Nova Southeastern University ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานหลักสูตรบริหารรัฐกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นายนฤเทพ กลิ่นสมิทธิ
 ที่อยู่ 127 ซอยกรุงธนบุรี 4 ถนนกรุงธนบุรี แขวงบางลำภูล่าง
 เขตคลองสาน จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10600
 ที่ทำงาน บริษัท ไพรเมซ์ ซัพพลาย จำกัด
 52/12-13 ซอยเพชรเกษม 2/1 ถนนเพชรเกษม แขวงวัดท่าพระ
 เขตบางกอกใหญ่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10600

ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. 2539 สำเร็จการศึกษาปริญญาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
 วิศวกรรมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
 พ.ศ. 2545 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ
 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 พ.ศ. 2550 สำเร็จการศึกษาปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 วิศวกรรมการวัดคุม คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี
 พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประวัติการทำงาน
 พ.ศ. 2537 - ปัจจุบัน วิศวกรโครงการอาวุโส บริษัท ไพรเมซ์ ซัพพลาย จำกัด

จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ผลงานวิทยานักศึกษา ระดับปริญญาตรี